

NOGLE LIVSERINDRINGER

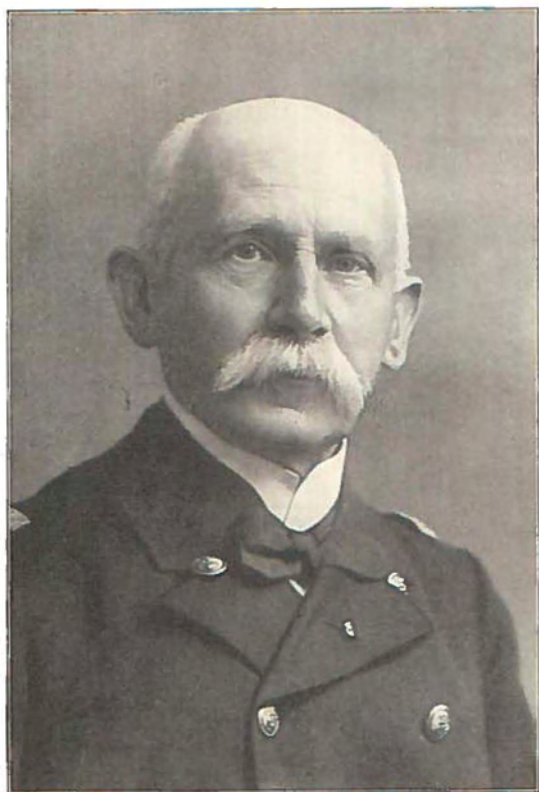
AF

C. F. WANDEL

VICEADMIRAL

C. A. REITZEL · BOGHANDEL
KØBENHAVN · MCMXXIII

NOGLE LIVSERINDRINGER

AF

C. F. WANDEL
VICEADMIRAL

KØBENHAVN
C. A. REITZEL, BOGHANDEL
INDEH.: AXEL SANDAL
1923

11/1924

V-8-439

TRYKT I
BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

TILEGNET MIN SØN
CHRISTIAN

JEG er født 15. August 1843. Mine første Aar boede mine Forældre i Sølvgade; den varigste Erindring, jeg har herfra, er Efterretningen om, at Linieskibet „Christian den Ottende“ var sprunget i Luften den 5. April 1849. Efterretningen kom til København om Eftermiddagen, og jeg husker, hvorledes mine Forældre sad tavse ved Middagsbordet uden at nyde noget, og Sorg greb hele Nationen.

Seks Aar gammel blev jeg sat i Fengers Pogeskole i Larslejstræde; af Kammerater derfra, der senere erhvervede sig et Navn, mindes jeg Professor *Høffding* og Stiftsprovst *Paulli*.

Jeg var vel omtrent 8 Aar, da mine Forældre flyttede til Store Kongensgade, og jeg blev tilligemed min Broder *Oscar* sat i Maribos Skole, der var i Baggaarden til det Hus, hvor vi boede. Nogle Aar senere flyttede vi til Frederiksberg By.

Da jeg var blevet 13 Aar, besluttede jeg at ville være Søofficer; i Foraaret 1857 tog jeg Kadeteksamen og kom ombord i „Valkyrien“, en gammel Sejlkorvet. Paa Togtet

besøgte vi St. Petersborg, hvor Besøget i Isakskirken og Peterhof endnu staar levende for mig; efter endt Togt blev jeg paa min 14aarige Fødselsdag udnævnt til Kadet.

Om Sommeren var jeg tilsøs, og Vinteren forløb temmelig ensformig; Nutidens Sport kendte man ikke. Skøjteløben dyrkedes kun af den yngste, mandlige Ungdom, Skøjterne var elendige, fastgjordes med Snore eller Sejlgarn, og Fader ønskede ikke, at vi dyrkede den Sport. Forberedelsen til Undervisningen paa Akademiet tog lang Tid.

Paa Akademiet, der laa i den yderste Ende af Bredgade, skulde jeg være Kl. 8 om Morgenen, hvorfor jeg maatte op Kl. 6¹/₂, og Vinterdage var det tit en drøj Tur til København, naar Sneen laa højt; thi der var hverken Sporvogn eller Omnibusser. Paa Gamle Kongevej var der kun enkelte Huse, og paa Vejens Nordside gik man næsten hele Vejen langs en høj Tjørnehæk, der gav godt Læ for nordlig Vind; paa Lampevejen, der paa Nordsiden havde aabne Marker, drev jeg mine første Jagtbedrifter.

I 1861 flyttede vi igen til København, til det nu nedrevne Hus paa Hjørnet af Nørrevold og Fiolstræde, lige ved Nørreport. Det mærkeligste ved Huset var dets Ejer; han var Hørkræmmer, og udover Hørkramvarer var der neppe gaaet andre Tanker gennem hans Hoved.

Hans Ægteskab var barnløst, og hvorledes det nu var gaaet eller ej, havde Ægteparret besluttet at rejse til Paris; de kom vel dertil; men den første Dag, de var gaaet ud at se Byen, havde han glemte Navnet paa sit

Hotel og maatte telegrafere hjem til Kontoret om dets Navn. Ved hans Hjemkomst spurgte jeg ham, hvorledes han syntes om Paris; Svaret lød: „Meget godt; men det, der forundrede mig mest, var, at man ikke kunde faa Smørrebrød“.

To aarlige Begivenheder for vort Hus, der laa lige over for Volden, skal jeg nævne; den ene var Prins *Ferdinand* og Prinsesse *Carolines* traditionelle Spadseretur paa Volden Store Bededagsaften, hvor hele København spadserede. Den anden var Borgervæbningens Indtog gennem Nørreport efter Aarets store Manøvrer paa Nørrefællid. Det var et kosteligt Syn at se Væbningen marchere, ikke i den bedste Takt, og med Geværerne i alle mulige Hvilstillinger. Uniformen var mørkeblaa, men der saas flere røde Kjoler fra *Christian den Ottendes* Tid. Borgerne skulde holde sig selv med Uniform; men jeg tror, at det var mindre af Økonomi end for Sjovs Skyld, at den røde Kjole blev baaret.

Paa begge Fortove fulgte Madammerne, der havde været med paa Fælliden med Barnevogn og Frokostkurv, og da Nørreport var for smal til at give Plads for mere end den Front, hvormed Væbningen marcherede, samledes udenfor Porten en sammentrængt Mylder af Madammer og Barnevogne, og Samtalen var ikke altid den blideste mellem de første.

Efter Musikken, i Spidsen for Væbningen, red Obersten, en kendt Grosserer, der kendelig følte sig ved sin Værdighed; det fortaltes, at naar han skulde til Manøvre, blev

Kontorbudet sendt hen til Vognmanden og skød en Pistol af i Stalden; den Hest, der stod roligst ved Støjen af Skuddet, fik Obersten.

Livet paa Søkadetakademiet, hvor vi ikke var kasererede, var strengt marine-militærisk. Enkelte af Lærerne var Typer, der nu vilde være umulige; den engelske Lærer i de nederste Klasser havde i Krigen 1807—14 været Matros, var som saadan taget til Fange af Englænderne og havde under sit Fangenskab lært det engelske, han lærte os. Læreren i Tysk var en holstensk Seminarist, hvis grammatikalske Hovedsætning var: „*was ich nicht weiss, das weiss ich*“, hvormed han vilde sige, at naar man ikke vidste det modsatte, var ethvert Ord Hankøn. En hel anden Type var Digteren *H. P. Holst*, der var Lærer i Dansk; han begyndte som Regel Timen med at spise to medbragte Konditorkager; mærkede vi, at Humøret var mindre godt, bad vi ham oplæse „Den lille Hornblæser“ eller „Naar mit Øje er lukt“ — det hjalp. Skolens Chef var den senere Sejrherre fra Helgoland, *Eduard Suenson*, for hvem vi havde en knusende Respekt.

Blandt mine Kadetskibstogter var det i 1862 det interessanteste; med Fregatten „Jylland“ besøgte vi London, hvor der det Aar afholdtes den første Verdensudstilling; denne besøgte vi flere Gange, blandt andet den Dag, den store Præmieuddeling fandt Sted, og hvor hele det engelske Aristokrati var tilstede; denne Samling af Blondineansigter, som jeg 49 Aar senere savnede, var i sig selv en skøn Udstilling. Kadetterne var opstillet

ud for den danske Afdeling med Fregattens Musikkorps, 10 matrosklædte Blæsere. Ud for de fleste Nationers Afdelinger var opstillet et nationalt Musikkorps, der efter Tur spillede det paagældende Lands Nationalmelodi; da Turen kom til os, vendte Forblæseren, en sejt Nybodersmand, sig mod Blæserne og kommanderede: „En almindelig Kong Kresiang“. Samme Dag var vi af Baron *Hambro* inviteret til Middag i Gravesend, hvor vi blandt Retterne fik den bekendte „*white bait*“, en lille Sild, der paa en bestemt Aarstid indfinder sig paa Themsen. Efter Slutningen af Parlamentssæsonen tager Ministeriet til Gravesend for at spise den traditionelle „*white bait dinner*“.

I 1863 blev jeg Officer. Ingen anede den forestaaende Krig, men mange saa dog med Bekymring paa de politiske Forhold i Anledning af Ministeriets Forelæggelse af Forslag til en Forfatning, der inkorporerede Slesvig; trods Stormagternes Advarsel blev den vedtaget af Rigsdagen den 13. November.

Den 14. November indløb Telegram om Kongens Helbred, som vakte Ængstelse, det den 15. indløbne Telegram levnede kun ringe Haab, og den 15. Kl. 2^t 35^m Em. døde *Frederik den VII.* Nu var man klar over Situationens Alvor. Den 16. om Morgenen fyldtes Københavns Gader af talrige diskuterende Grupper, der i dæmpede Samtaler gav de Følelser og Bekymringer Luft, som Øjeblikkets Alvor i saa høj Grad egnede sig til at fremkalde; alle Ansigter bar Sorgens Præg, og paa mange af dem saas Sporene af en søvnløs Nat.

Da den nye Konge, *Christian den IX*, viste sig paa Altanen paa Amalienborg, lød Hurraraabene, som efterfulgtes af „Leve Forfatningen af 13. November“; den 18. November underskrev Kongen nølende den nye Forfatning; det modsatte, at optræde mod den almindelige Mening, havde i ethvert Tilfælde været farligt for det nye Dynastis Grundlægger.

Oprørsfanen blev straks hejst i Hertugdømmerne.

Panserskonnerterne „Absalon“ og „Esbern Snare“ blev udrustet, og hvorledes man betragtede Situationen ses bedst af følgende lidet kendte Skrivelse fra Marineministeren til Konsejlspræsidenten:

„Under de nuværende forviklede og faretruende Forhold anser jeg det for min Pligt at henlede Ds. Exc. Opmærksomhed paa følgende Omstændigheder, og hvad der for Marinens Vedkommende bør foretages.

Af den vedføjede fra fuldkommen paalidelig og autentisk Kilde modtagne Liste over den prøjssiske Flaade m. m. fremgaar det, at der i dette Øieblik ligger mindst to prøjssiske Korvetter „Vineta“ og „Nymphen“ udrustede og klare til at gaa tilsøs i Danzig; saa længe Søen er aaben, kan disse Skibe, og maaske flere som „Arcona“ og de i Danzig og Stettin værende Kanonbaade paa 2 og 3 Kanoner løbe ud og forstyrre den danske Handelsflaade og trænge ind i vore Farvande; er Søen aaben for dem, er den det ogsaa for os, og jeg maa anse det for absolut nødvendigt, at vi forbereder os paa at møde dem med passende Modstand.

„Arcona“ og „Vineta“ er Skibe af saadan Størrelse og Kanonantal, at vi kunne møde dem med *vore* Fregatter, „Nymphen“ vil finde Ligemænd i vore Korvetter, Kanonbaadene maa mødes med „Absalon“ og „Esbern Snare“.

Jeg andrager derfor paa, i Fortsættelse af hvad allerede er foranstaltet med „Absalon“ og „Esbern Snare“, at der strax udvirkes de nødvendige Pengemidler til at udruste og bemande 2 Fregatter, „Sjælland“ og „Niels Juul“, og 2 Korvetter „Hejmdal“ og „Thor“, og at disse Skibe udlægges paa Rheden til Indøvelse og Organisation; hertil vil der behøves en Udrustningssum af 48000 Rbd. og derefter 36000 Rbd. maanedlig.“

Jeg blev udkommanderet med „Absalon“, Kapt. *Schönheyder*, der efter den modtagne Ordre skulde afgaa til Kiel for at underlægges General *Steinmann* og bidrage til Ro og Ordens Opretholdelse. Efter at have bragt nogle Transportbaade til Korsør ankom vi den 23. November til Kiel sammen med „Esbern Snare“, der allerede den 25. November fik Ordre til at gaa til Flensborg for at eskortere *Frederik den VII's* Lig til København og remplaceredes af Korvetten „Thor“; vort Ophold i Kiel blev flere Gange afbrudt af Troppetransporter fra København til Flensborg, Sønderborg og Aabenraa.

Den 22. December forlod vi Kiel for sidste Gang for at gaa til København; Vinteren var begyndt tidlig, allerede den 1. December havde vi faaet Ordre om ikke at lade os indefryse. Opholdet i Kiel havde ikke været behageligt, vi gik sjældent i Land; thi de Blikke, hvormed vi blev betragtede, viste Stemningen imod os.

Kapt. *Schönheyder* blev remplaceret af Kapt. *Wilde*, en elskværdig og populær Mand, almindelig kaldet „Danmarks Wilde“, hvorfor ved jeg ikke, men Søen var nu ikke det, der interesserede ham mest. Den følgende Tid blev „Absalon“ brugt til Troppetransporter.

Tiderne var triste, det Humør, der herskede i vor første slesvigske Krig, fandtes i alt Fald ikke under Troppetransporterne, Debatten i den tyske Forbundsdag blev mere og mere truende, den 22. December rykkede de første Forbundstropper ind i Holsten, den forventede Hjælp fra Sverige i Tilfælde af Krig blev nægtet, og den danske Afsending, der officielt skulde notificere Tronskiftet i Wien og Berlin, blev nægtet Modtagelse.

Den 31. December afløstes Ministeriet *Hall* af Ministeriet *Monrad*, som trods Udlandets Raad nægtede at tilbagekalde Novemberforfatningen, og alle Forberedelser til Krig, som nu betragtedes som uundgaaelig, blev truffet, Armeen blev samlet i Slesvig og Flaaden udrustet.

Den 8. Februar 1864 rykkede de tyske Forbundstropper ind i Slesvig, og dermed var Krigen begyndt. Flaaden deltes i en østlig Afdeling under Admiral *van Dockum*, der skulde blokere de tyske Østersøbyer, og en vestlig under Kommandør *Muxoll*, hvis Kommandoskib fik Station i Hørup Hav paa Als; til denne fik „Absalon“ Ordre at afgaa.

I Sønderborg saa vi Fortroppen af den fra Dannevirke tilbagegaaende Hær, stakkels udslidte Mennesker; jeg havde den Glæde at kunne byde to Officerer til en styr-

kende Middag; desværre svarede Kaffen ikke til Middagen, da en Kæltring af en Købmand havde blandet brændte gule Ærter i Bønnerne.

Samme Dag fik vi Station mellem Birknakke og Borritshoved med Ordre til at afvise Skibe til Flensborg; her forblev vi kun et Par Dage, da vi den 10. Februar fik Ordre til at afgaa til Flensborg Fjord for, uden at udsætte Skibet, at undersøge, om Fjenden var naaet dertil. Den 11. Februar stod vi ind i Fjorden og blev, da vi var passeret Helnæs, beskudt af fjendtligt Feltartilleri, opstillet ved Drejet, vendte om, vekslede 9 Skud med Fjenden, men maatte desværre konstatere, at vore Kanoner stod tilbage for Fjendens i Rækkeevne og Præcision; vi var saa heldige ikke at blive truffet, skønt Granaterne sprang omkring os, hvad der var dobbelt heldigt, da vi ingen Læge havde ombord. Jeg havde for første Gang hørt den væmmelig hvislende Lyd af de prøjsiske Granater.

Efter aflagt Rapport fik vi Station i Stegwig, en lille Fjord paa Als NV.-Side; med 3 underlagte Rokanonbaade, der om Dagen lagde ind i Augustenborg Fjord, skulde vi om Natten patrouillere i Alssund og om Dagen kontrollere Skibsfarten paa Aabenraa. Vi stod tilsøs ved Dagbrækningen og kom ind med Tusmørket, flere Gange beskudt fra Ballegaard Batteri; men Granaterne gik altid agten om os, saa Fjenden har formentlig ikke taget Hensyn til Farten, der altid var stor.

Opholdet paa denne Station var ensformigt og uhygge-

ligt, hvortil bidrog, at vi stadig hørte den fjerne Dundren af Kanonerne fra og mod Dybbøl og vidste, at ved hvert Skud var der Landsmænd, der blødte.

Den 11. Marts om Natten kom Chefen for Rokanonbaad „Nr. 18“ ombord og meldte, at han var kommet paa Grund 100 Alen Nord for Hardeshøj Færgegaard, ikke kunde komme af ved egen Hjælp og bad om Assistance; skønt det var klart, at vi udsatte os selv for Ødelæggelse, kunde Chefen kun beslutte at yde Hjælpen; jeg blev vækket af Næstkommanderende med de Ord: „Rejs ut, det er maaske sidste Gang“. Dampen blev sat op, vi afgik til den strandede Baad og lagde os saa tæt til den, at vi kun havde $1\frac{3}{4}$ Fod under Kølen; det kan nok være, at Folkene arbejdede; thi de vidste, at det gjaldt Livet. En svær Trosse blev ført ombord i Baaden og efter tre Gange at være gaaet an, fik vi Baaden fri og stod med den Nord paa.

Trods Støjen af Dampen, der susede ud af Skorstenen, maa Skildvagten paa det ligeoverfor paa Fastlandet liggende Batteri have sovet, thi da vi var kommet vel igang, saa vi Lygter i fuld Bevægelse, og kort efter susede Granaterne efter os; men trods den gryende Dag blev vi ikke ramt, og snart var vi uden for Fjendens Rækkevidde. Baaden, vi havde paa Slæb, forhindrede os i at besvare Fjendens Ild.

Det var en Lykke, at Skildvagten sov; thi i modsat Fald var der ikke blevet en hel Splint af os, da Sundet paa Strandingsstedet er saa smalt, at hvert Skud vilde have ramt.

Et Maleri, der ejes af Søofficersforeningen, foreviger Begivenheden.

Efter at være bleven afløst af „Esbern Snare“ afgik vi til København for at skifte Skruen, der var bleven beskadiget i Isen under det ovennævnte Besøg i Flensborg Fjord.

Ved Rygtet om, at flere Dampere uhindret var brudt ud fra Swinemünde, havde Admiral *van Dockum* anmodet om at faa et eller flere hurtige Skibe til Raadighed, der kunde indhente Blokadebrydere, og „Absalon“ fik Ordre til at afgaa til Eskadren i Østersøen. „Absalon“, der var bygget i England, havde det foregaaende Foraar gjort Turen over Nordsøen i stille Vejr, men var aldrig prøvet i daarligt Vejr i aaben Sø, hvortil den snart viste sig helt uskikket.

Den 25. Marts stødte vi til Eskadren, og Chefen meldte sig til Admiralen ombord i Fregatten „Sjælland“, der befandt sig 1½ Mil NØ. for Jasmund, og fik Ordre til at tage Station 3 Mil NV. for Treptow for at føre Tilsyn med den østlige Del af Farvandet, men forinden at afgaa til København med Admirals Post. Efter at Chefen var sat af fra Fregatten, raabte Admiralen til ham: „Lykkes det Dem en af Dagene at bringe mig en Holælænder, vil jeg omfavne Dem“.

Tilbage fra København indtog vi den befalede Station om Formiddagen den 4. April; henad Aften saa vi i nordlig Retning Dampskibsrøg, stod efter denne med fuld Fart, opdagede en Damper, der søgte at undløbe og først

stoppede efter et skarpt Skud. Pudsigt nok var det en hollandsk Damper, „Rembrandt“, der ved Mørkningen var udgaaet fra Swinemünde; 2. Styrmand og 8 Mand blev sat ombord som Prisemandskab for at føre Skibet til København, medens vi selv afgik til Eskadren, hvor Chefen til Admiralsens store Glæde gav Melding om den tagne Blokadebryder, og gik tilbage til vor Station. Dette foregik om Formiddagen ved Nitiden med frisk N.O.lig Kuling; men inden Middag blæste det en tre-rebet Merssejlskuling med høj Sø og Snetykning. „Absalon“ væltede sig voldsomt i den høje Sø, tog en Masse Vand ind, som de lave Lugekarme ikke kunde forhindre i at styrte ned paa Fyrpladsen og true med at slukke Fyrene, og Vandmængden forøgedes, da den styrbords Bougport blev slaaet ind; der var ikke andet at gøre end holde af for Vejret og søge Læ, og Kl. 8 om Eftermiddagen lykkedes det at naa op under Rødsand, hvor vi ankrede; næste Morgen stod vi ind til Nysted, fik Haandværkere ombord for at udbedre vore Havarier, lod sætte høje Jernskærme om Maskin- og Fyrpladsluger og fik alt af Vandet angrebet bragt til Tørring.

Den 11. April afgik vi til Eskadren, hvor man havde været i fuldstændig Uvidenhed om vor Skæbne; først her fik vi en Læge ombord, det vil sige en medicinsk Student, der for længe siden havde opgivet Studierne — det var alt, hvad der var at opdrive; vi var godt hjulpne.

Allerede den 13. April maatte vi søge Læ i Prorer Vig for vestlig Storm, men holdt igen Søen og var i stadig

Virksomhed med at overhale Skibe mellem Rügen og Bornholm, hvor der var en livlig Skibsfart.

Siden Søtræfningen ved Rügen den 17. Marts saa vi ikke noget til de fjendtlige Skibe; den eneste Undtagelse var den lille, hurtige Aviso „Grille“, der en Gang imellem kom ud, afskød nogle Skud mod et eller andet af Blokadeeskadrens Skibe, som aldrig blev truffet. „Grille“ stod straks tilbage, naar et Skib gjorde Mine til at forfølge den, og var paa Grund af sin store Fart straks ude af Skudvidde.

Siden vort første Uheld havde vi et Par Gange søgt Læ, hvor det vel ikke havde været strengt nødvendigt, saaledes den 12. Maj, da vi gik til Rønne, hvad der efterhaanden havde skabt stor Uvillie hos Admiralen mod Chefen. I Rønne fik vi Aviser med Beretning om Kampen ved Helgoland, og Chefen, der vidste, at hans Aktier ikke stod højt hos Admiralen, forstod, hvad det vilde betyde for ham at bringe Nyheden om Sejren; vi afgik strax og traf Eskadren om Formiddagen den 13. Maj. Paa Signalet om Chefen maatte gaa ombord til den Kommanderende, var Svaret „Nej“; paa Signalet om han maatte signalere til den Kommanderende „Nej“; paa Signalet om han maatte telegraferere til den Kommanderende „Ja“. Neppe var der telegraferet „Slag ved Helgoland vundet“, før Chefen blev kaldt ombord til den Kommanderende, al Vrede var glemt, og den, der har kendt *Wilde*, vil forstaa, hvad det har været for ham for den samlede Besætning med Patos og Begejstring at

oplæse det telegrafiske Referat i Berlingske Avis om Slaget.

Imidlertid indløb Efterretningen om, at der var sluttet en Maanedes Vaabenstilstand til den 12. Juni. Medens Eskadren stod Nord paa og ankrede ved Stevns, gik „Absalon“ til København med Post og deltog derefter sammen med Eskadren, der kort efter ankrede ved Humlebæk, i Eksercits, Øvelser med Landgangskompanier og Manøvrering Øst for Falster. Den 8. Juni var Eskadren opankret ved Helsingør for at salutere Kongen, der indviede Nordbanen, ved hans Ankomst til Helsingør.

Ved ny Bestemmelse blev Vaabenstilstanden forlænget til den 25. Juni, og den 21. fik Eskadren Ordre til at indtage sin Blokadestilling i Østersøen og begynde Blokaden den 25., hvis ikke anden Ordre indløb; den kom ikke; thi den skæbnsvangre, uforstaaelige Beslutning om den engelske Voldgifts-Forkastelse var taget. Vi mistede det nordlige Slesvig, som den Gang ikke var *saa* germaniseret som senere i 1919.

Den 24. Juni ankom „Absalon“ til Eskadren, fik Station ud for Stralsund og kort efter ud for Danzig med den underlagte Damper „Freya“; her maatte vi en Nat for Storm søge Læ inden for Halvøen Hela, hvor vi laa med Kanonerne ladte og Mandskabet med ladte Haandvaaben paa Dækket; for et Antal vel bevæbnede og bemandede Fiskerbaade havde vi været et let Bytte; men man lod os i Fred.

Begivenhederne udvikler sig hurtigt, den 29. Juni Fjendens Overgang til Als, den 9. Juli et nyt Ministerium (*Bluhme*), den 11. Juli indledes Vaabenstilstandsforhandlinger, og Eskadren faar Ordre til at sende Parlamentærer til Swinemünde og Danzig med Forslag om gensidig at indstille Fjendtlighederne med Bibeholdelse af Blokaden, og endelig Vaabenstilstand fra den 20. Juli til den 31. Juli.

Den følgende Tid er saa begivenhedsløs og trist, at der ikke skal ofres mange Ord paa den. Eskadren afgaar til Sundet, tager Station ved Humlebæk og afgaar igen til Østersøen med Ordre til eventuelt at optage Fjendtlighederne den 1. August. Vaabenstilstanden forlænges til den 3. August, den 5. August Vaabenstilstand paa 12 Uger, da Fredspræliminærerne er undertegnede den 2. August. Eskadren gaar til Sundet, og her gives større Dele af Besætningerne Orlov til Besøg i Hjemmene, hvad der foraarsager Uvirksomhed for Skibene. Den 7. September var Eskadren opankret paa Helsingør Red for at salutere Prinsen og Prinsessen af Wales ved deres Ankomst; deres Skib var eskorteret af Fregatten „Aurora“, der den 10. August gav et stort Bal, hvor de Danske dansede sorgløst.

Den 13. August fik „Absalon“ Ordre til at gaa til København for at lægge op, medens de store Skibe blev ude, til Freden var undertegnet.

Det havde været et trist Togt uden Lyspunkter, undtagen Kampen ved Helgoland, med en kedelig Tjeneste

ombord i et Skib med saa slette Søgenskaber, at det jævnlig maatte forlade sin Tjeneste for ikke at forlise, frem for alt de stadig triste Efterretninger fra Krigsskueladsen og endelig den sørgelige Fredslutning.

Hvor trist at tænke tilbage paa hele Krigsperioden med det store Flertals Sløvhed og Sorgløshed; Københavnerne gik gladelig i Tivoli, medens Landets Sønner blødte paa Dybbøl; Ligegyldigheden for Fredsforhandlingerne kan kun forklares som Slapheden efter saa mange Maaneders stadige Skuffelse, en fatalistisk Hengivelse i Skæbnen, selv intet at kunne gøre, Hjælpen maatte komme udefra; det staar for mig, naar jeg tænker tilbage, som det Hele var i Opløsning.

Jeg erindrer som Dreng fra et Vindue i Frederiksberggade efter vor første slesvigske Krig at have set de blomstersmykkede Soldaters Hjemkomst og Indtog og begejstrede Modtagelse.

Hvilken Modtagelse fik Soldaterne fra 1864, de Soldater, der ved deres Forsvar af Dybbøl havde erhvervet sig Europas Beundring?

II.

Efter vor ulykkelige Krig var Udsigterne til Udkommando kun smaa, og en Del unge Løjtnanter søgte og fik Tilladelse til at gøre Tjeneste henholdsvis i den engelske, franske og russiske Marine. Vi var otte Løjt-

nanter, der i Marts 1865 afrejste til Paris med 3 Aars Orlov for at gøre Tjeneste i den franske Marine.

Det var Kejserdømmets Glansperiode, den Periode, hvor Europa hvert Aar lyttede spændt til Kejsertalen ved Modtagelsen af corps diplomatique paa Nyaarsdag. Paris udfoldede et Liv, en Pragt, en Charme, som jeg altid senere har savnet ved Republikkens Paris: Hoffet, der gav Tonen an, glimrede, Gadelivet havde et flottere Præg, Boulogneskovens Spadserende og Kørende udfoldede en større Elegance, og de store Teatre straaledede med et elegant, festklædt Publikum og med Stjerner som *Sarah Bernhard* og *Croizette* paa „Théâtre Français“, *Patti* og *Nilsson* paa Operaen. Det var Offenbachiadernes Glansperiode (*opéra bouffe*), født med det andet Kejserdømme og neppe overlevende dette, givende et Billede af et letlevende, forlystelsessygt Samfund, der ikke tog Livet altfor alvorligt. *Offenbach* havde haft ondt ved at slaa igennem; det første Forsøg i hans egentlige Genre var „Orpheus i Underverdenen“, der fra den alvorlige og herskende Kritik mødte en stærk Modstand i det klassiske Ideals og Respekten for Antikkens Navn; men ved sit Vid og Humor rev den efterhaanden Publikum med, og da Kejseren og Kejserinden havde overværet en Forestilling, var Succes'en fastslaaet.

I 1864 skrev *Offenbach* „Den skønne Helene“ og indgav Operetten til „Théâtre des Variétés“; det gjaldt at finde en Helene, og han fandt hende i den senere af Pariserne forgudede *Hortense Schneider*, en ung Skue-

spillerinde, der ikke var tilfreds med den Lykke, hun havde gjort, og stod i Begreb med at forlade Scenen; med megen Besvær fik *Offenbach* hende til at overtage Rollen. Hun havde alle de Egenskaber, der fordres af en Operettedronning, smuk, blond, frisk, dejlige Skuldre, Ynde, skælmsk Lune i Forbindelse med et fortryllende Smil og et udtryksfuldt Blik. „Den skønne Helene“ blev en stormende Succes, Paris, ja hele Frankrig nynnede alle Stykkets Melodier; med Besvær fik vi en Aften Billetter til Operetten og deltog i Publikums vilde Jubel.

Samvittighedsfuldt fulgte vi *Baedecker*, besøgte om Aftenen Teatrene og stræbte inden for, hvad vor Tid og Midler tillod, at gøre Opholdet saa nyttigt og lærerigt for os som muligt.

Ved Gesandtskabets Hjælp fik vi Billetter til en Søndagsmesse i Tuileriernes Kapel. Kirkefolket var hovedsagelig Fremmede, der var kommet for at se Kejserparret og ikke, som en Franskmand sagde til mig, *pour prier le bon Dieu*. Paa Slaget 10 lød Marskallens Slag med Staven i Gulvet og et højt *l'Empereur*. Vi havde faaet en Plads, hvor Kejseren og den skønne Kejserinde majestætisk, med yndefuld Hilsen til højre og venstre, passerede tæt forbi os; de fleste saa vist under Gudstjenesten mere paa hende, end de hørte paa Præsterne med alle deres Dikkedarer.

Fjorten Dage varede dette fornøjelige Liv; vi havde faaet vore Udkommandoer af Marineministeren, der ved Afskedsaudiensen sagde til os: „*Messieurs, maintenant*

vous êtes les nôtres“, og nu spredtes vi til alle Verdenshjørner.

Vi var velkomne i den franske Marine, dels for den Sympati, man i Frankrig altid har næret for Danmark, dels fordi den franske Marine i det givne Øjeblik var haardt spændt for; thi foruden den almindelige Fredstjeneste var der Krig i China, Siam og Mexico.

Løjtnant *Duus* og jeg havde faaet Ordre at afgaa til den franske Division i den mexikanske Bugt og der at melde os til den Kommanderende, Admiral *Cloué*. Vi gik til Toulon og blev udkommanderet med Transportskibet „*Le Tarn*“, hvor vi fra første Dag paa Grund af den ringe Officersbesætning maatte gøre Tjeneste; foruden et større Antal Heste fulgte med Skibet 60 Officerer og 500 Soldater til Komplettering af den franske Hær i Mexico. Blandt Officererne var den senere fra 1870 berømte General *Douay*.

Opholdet i Toulon varede kun nogle faa Dage, akkurat Tid nok til at forsyne os med de nødvendige Tropeklæder.

Ved det første Maaltid i Søen rejste Næstkommanderende sig som *chef de table* og udtalte: „*Messieurs, ici à table on ne parle ni religion ni politique*“, en Bestemmelse, hvis fulde Berettigelse jeg senere havde rig Lejlighed til at konstatere. Ombord hørte vi snart den almindelige Misbilligelse af Ekspeditionen til Mexico og den i den Anledning almindelige Uvillie mod Kejseren, der af de Misfornøjede som Regel kaldtes „*Badinguet*“, Navnet paa den Murersvend, i hvis Klæder han var flygtet fra Fæst-

ningen „Ham“. Livet ombord var fornøjeligt, og Tiden gik med Musik, Sang og Kortspil og dertil for min Kammerat og mig med Studiet af det franske Sprog og dets Søtermini og endelig Vagttjeneste. Bepisingen var fortrinlig, vi havde flere Køer ombord, saa vi havde fersk Kød til hele Rejsen; en af Køerne fik Kalv, hvad der medførte den uundgaaelige Vittighed, at den havde haft *le mal de mer* (*mère*).

Den første Plads, vi anløb, var Teneriffa; om Morgenen fik vi Pico de Teyde's 11500 Fod høje snedækte Top at se, og om Eftermiddagen ankrede vi ved Øens Hovedstad Santa Cruz. Min Kammerat og jeg gik straks i Land, begærlige efter for første Gang at sætte Foden paa subtropisk Jord; men Mørket faldt paa, vi saa kun en stille og slet oplyst By; jeg erindrer en Nerieplantage paa Byens Torv, der ved Duggens Fald udbredte en vidunderlig Duft; næste Dag foretog vi en Ridetur ud mod Pico de Teyde, beundrende Naturen og de frodige Majs-, Tobak- og Vinmarker; om Aftenen gik vi til Martinique.

Vi anløb Fort de France, Øens Hovedstad; Øen blev tidligere kaldt Vestindiens Have, men nu fortjente den ikke dette Navn; ved en Ridetur igennem Øen saa vi, hvorledes store Strækninger laa hen som et Vildnis efter Frigivelsen af Negrerne, hvis Ideal er intet at bestille; fra Negerhytter, vi passerede, kom Beboere ud for at tigge det Supplerende til, hvad Naturen gav dem gratis til Eksistensen. De Plantager, der var i Drift, saavel som Øens Sukkermølle, dreves næsten udelukkende med

Kinesere. Vi naaede Mont Pélée med dens Solfatarer ikke tænkende paa, at den mange Aar efter skulde lave et nyt Pompeji af den blomstrende Handelsby St. Pierre. Herfra gik Rejsen til Vera Cruz.

Da jeg om Morgenen for vor Ankomst til Mexico, nogle Dage efter Kejserparrets Ankomst, kom op paa Dækket og opdagede Landet i en Mils Afstand, laa Fortet „San Juan d’Ulloa“ majestætisk i Forgrunden og bag ved det Vera Cruz, der, set fra Søen, tager sig udmærket ud med sine mange Kirker, Kupler og Taarne; men Baggrunden er kun Sand, saa langt Øjet naar.

„Se, hvor smukt“, siger min Sidemand til mig, idet han peger paa en lille, sølvhvid Sky i det Fjerne. „Det er Orizaba’s snedækte Top, der beskinnes af Solen“, svarer en af de hosstaaende Officerer, der tidligere har gjort Rejsen; „om Vinteren er det Tegn paa en forestaaende Nordenstorm, naar Toppen viser sig frit i Skyerne“.

Vejret er glimrende, ikke en Sky paa Himlen, ikke et Vindpust til at sætte det mindste Krus paa Vandet; lydløst glider Fregatten gennem Vandet, Lodsens kommer ombord, vi passerer tæt op ad Fortet Juan d’Ulloa’s Mure, og et Øjeblik efter falder Ankeret paa Vera Cruz’s Red.

Her skal siges et Par Ord om Mexico, og da særligt om den Del af Mexicos Østkyst, som jeg gjorde Bekendtskab med; men det maa erindres, at det er Mexico for 58 Aar siden, skønt Landet uden for Byerne sikkert er uforandret.

Mexico er tre Gange saa stort som Frankrig, det har $8\frac{1}{2}$ Million Indbyggere, hvoraf 5 Mill. Indianere, 2,190000 Blandede eller Mestitzer, 1 Mill. Hvide og 60000 Negere. Indianerne er jævnt skikkelige Folk, udadtil katolske, men indadtil bevarende deres gamle Religion; Mestitjerne havde i lang Tid behersket Landet og dets Politik og betegnes bedst som Gavtyve og Røvere, de Hvide, der af den øvrige Befolkning betragtes som fjendtlige paa Grund af Aarhundreders Mishandling, er Grundejere, Købmænd, højere Gejstlige, Embedsmænd, Læger, Advokater o. s. v., samt degenererede Spaniere, der har beholdt deres Forfædres slette Egenskaber; de forstaar let at forsones sig med Justitsen og Kirken med dens skandaløse Gejstlighed. Det er disse sidste og Mestitjerne, hvem særlig det uheldige Udfald af den franske Ekspedition maa tilskrives; Frygten for at se deres Magt og Indflydelse forringet ved Indførelse af en regelmæssig Regering, der vilde stille alle lige for Loven, indgav dem det Had til Interventionen, der har betegnet deres Optræden under denne, særlig i Vera Cruz, hvis Handelsstand forudsaa en Ende paa det storartede Toldsvig, hvorved den havde uhyre Indtægter. I Byens mexikanske Familier blev de franske Officerer ikke taalte.

Hvad det østlige Mexico angaar, da hæver det sig fra den brede, sumpede, usunde Kyst (*les terres chaudes*), der kun ved Floderne har en tropisk Vegetation, og hvis frygtelige Plage er den gule Feber, til det indre, frugtbare Højland med dets tempererede, sunde Klima.

Den utaknemmeligste Del af den mexikanske Ekspedition tilfaldt Marinen; thi medens Armeen, lige saa snart den var udskibet i Vera Cruz, blev sendt til Højsletterne i det Indre, hvor den førte i alt Fald en relativt misundelsesværdig Tilværelse i et tempereret Klima, i et Land, der ikke alene ydede alle Livets Behageligheder, men kunde erstatte det fjerne Frankrig ved sin Naturrigdom, var Marinens Virksomhed indskrænket til *les terres chaudes* og den tilgrænsende Del af den mexikanske Bugt.

Om Mexicos Historie ogsaa et Par Ord. Den 24. August 1821 maatte Spanien underskrive Mexicos Uafhængighed; Mestitzen *Iturbide*, der havde ledet Uafhængighedskampen, blev 19. Maj 1822 af sine Tropper udnævnt til Kejser under Navnet *Augustin den 1ste*; han dannede sig en glimrende Hofstat, og han og hans Hustru kronedes under stor Pragtudfoldelse 13. August 1822 og indstiftede Ordenen „*Nuestra Senora de Guadeloupe*“ (Mexicos Skyts-helgeninde), en Orden *Maximilian* senere genoprettede. Herligheden varede ikke længe. Kejseren blev uklar med den af ham selv dannede Kongres, General *Santa Anna*, støttet af en Del Generaler, proklamerede Republikken; da Tropperne nærmede sig Hovedstaden, nedlagde Kejseren Kronen i Kongressens Hænder; denne landsforviste ham til Italien, bevilgede ham en aarlig Pension af 25000 Pesos og Ekscellencetitlen. Trods Advarsler om, at Kongressen havde skiftet Mening, drev Hjemve ham til Mexico; han blev erklæret for Landsforræder og skudt i Juli 1824.

Mexicos videre Historie er det bundløseste Anarki. Præsidenter og Modpræsidenter i talløse Mængder, Kampe om Mexico skulde være en Føderativ- eller Centralrepublik, Optræden af *Santa Anna* som Præsident og Statens Redningsmand; han blev jaget væk og kaldt tilbage 3 Gange; heraf fulgte Landets finansielle og erhvervsmæssige Ruin.

Disse uordnede Forhold i Landet gjorde, at Fremmede ikke kunde vide sig sikre paa Liv og Gods, og endelig tabte Europa Taalmodigheden; England, Frankrig og Spanien underskrev en Konvention den 13. Oktober 1861 om med væbnet Magt at intervenere i Mexico. De i Vera Cruz landsatte Tropper blev straks angrebne af den gule Feber og forlagdes derfor fra Kysten til Orizaba, hvor der skulde føres Forhandlinger; disse førte ikke til noget, og Englænderne og Spanierne, der havde indset hvilken uløselig Opgave, de havde indladt sig paa, indskibede sig og forlod Mexico med Løfte om, at de forlangte Erstatninger skulde blive betalte.

Frankrig vilde ikke opgive det begyndte Foretagende, og Napoleon vilde realisere sit længe nærede Ønske om Oprettelsen af et mexikansk Kejserrige under fransk Protektorat; den skæbnesvangre Beslutning om en Ekspedition til Mexico blev taget, en Beslutning, der sikkert blev af stor Betydning for de store Begivenheder i Europa i den sidste Halvdel af forrige Aarhundrede.

Den lille, tilbageblevne, franske Hærafdeling havde en vanskelig Opgave, da den maatte kæmpe med de overlegne, mexikanske Hærafdelinger, som Præsident *Juarez*,

der erklærede ikke at ville taale en eneste fransk Soldat paa mexikansk Territorium, efterhaanden samlede; friske, franske Tropper sendtes til Vera Cruz; men det var først i 1862, at General *Forey* havde Styrke nok til at begynde Fremrykningen og Erobringen af Landet, samtidig med at den franske Flaade bemægtigede sig Havnene paa Mexicos Vest- og Østkyst. Efter haarde Kampe holdt General *Forey* d. 10. Juni 1863 sit Indtog i Hovedstaden Mexico, hvorfra Landets egentlige Erobring begyndte, særlig efter Regntidens Ophør i November. Den 1. Oktober 1863 fik General, senere Marskal *Bazaine*, Kommandoen over den franske Hær.

For Interventionen var Indianerne og de af Mestitzerne, der kunde tænke sig den til deres Fordel, og endelig Gejstligheden, der haabede, at den vilde medføre Tilbagegivelsen af de røvede Kirkegodser. Resten af Mestitzerne sluttede sig til Præsident *Juarez*, dels aktivt som kæmpende, dels passivt. I Frankrig stod det allerede mange, der kunde læse mellem Linierne i de officielle Krigsberetninger, klart, at man i Landets Erobring stod overfor en meget vanskelig, for ikke at sige uløselig Opgave.

Til Kejser af Mexico havde den østrigske Erkehertug *Maximilian*, gift med den belgiske Kong *Leopold den Førstes* Datter, længe været udset af *Napoleon*, og Valget var bifaldet af ham og Pave *Pius IX*.

Den af de Franske indsatte Notabel-Forsamling vedtog med 231 af 250 Stemmer, at Mexico skulde være et indskrænket Monarki og at tilbyde *Maximilian* Kejserværdig-

heden, og den 16. August 1863 afgik fra Vera Cruz en Deputation for at tilbyde *Maximilian* Tronen; denne Deputation blev modtaget af *Maximilian*, der erklærede sig villig dertil, men satte som Betingelse, at der blev foretaget en Folkeafstemning om Sagen; denne blev foretaget under de franske Vaabens Tryk og mange Uredeligheder og gav det Resultat, at Valget blev bifaldet med et betydeligt Flertal.

Deputationen, der bragte dette Resultat, blev modtaget den 10. April 1864, og *Maximilian* gav sit endelige Samtykke; samme Dag undertegnedes en kejserlig Sanktion af Optagelse af et stort Statslaan og en Konvention med Frankrig, hvis væsentligste Bestemmelser var: Frankrig skulde, foruden den nødvendige Flaadestyrke til Kystens Bevogtning i Mexico, vedligeholde en Hær paa 25000 Mand, for Ekspeditionsudgifterne til den 1. Juli 1864 modtage 270 Millioner Francs og fra nævnte Dato modtage 1000 Frcs. for hver Soldat om Aaret.

Af fremmede Tropper i Mexico fandtes et østrigsk Regiment, som Kejseren af Østrig havde stillet til sin Broders Raadighed, og 400 ægyptiske Soldater, som Vicekongen havde stillet til Kejser *Napoleon's* Raadighed. Disse sidste var nogle af de mærkeligste Soldater, som den franske Ekspedition havde kaldet hinsides Oceanet. Alle var de høje, kraftigt byggede Folk af chokoladebrun Hudfarve; alle udmærkede sig ved Tapperhed, Disciplin, Nøjsomhed og Sparsommelighed. Deres Dragt var en rød Fez, en hvid Bluse, der gik ned i de vide, hvide Ben-

klæder, hvide Gamascher til Knæet og et bredt, rødt Livbælte af Uld. Hele deres Oppakning bestod af Ammunitionen til deres Riffel, og paa Ekspedition var hele deres Proviantforsyning kun saa mange Beskøjter, de kunde have i deres Bukselommer. Skønt de kæmpede for en Sag, der ikke angik dem, viste de altid et sjældent Mod, der gik over til fuldstændig Bersærkergang, naar de saa en Kammerats Blod flyde; deres Saarede eller Døde tog de med sig, og aldrig er nogen ægyptisk Soldat, hverken død eller levende, falden i Fjendens Hænder. De kommanderedes af deres egne Officerer, men altid under en fransk Officers Ledelse. Paa to Ekspeditioner har jeg haft en Trup paa 50 under mig med to Feltpjecer. Deres Officerer, der kun var af Secondløjtnants Grad, stod i social Henseende ikke over de Menige, hvem de ogsaa omgikkes i al Fortrolighed; men de havde dog samlet saa mange franske Ord, at Forstaaelse med os var mulig.

Ombord i den østrigske Fregat „Novarra“ begav Kejserparret sig til Civita vecchia og rejste derfra til Rom for at søge Audiens hos Paven, der modtog dem med stor Udmærkelse og Elskværdighed; med samme Skib, eskorteret af den franske Fregat „Themis“, fortsattes Rejsen til Mexico, og den 28. Maj 1865 ankom Kejserparret til Vera Cruz under Kejsersalut fra Fortet og Skibene.

Dels paa Grund af, at den flade Kyst vanskeliggør Landstigningen fra Baade, dels for at lette denne, naar Søen var oprørt, havde Franskmændene i Vera Cruz bygget en 100 Alen lang Mole ud fra Kysten i Ret-

ning Øst Vest. Trappen paa Molens nordligste Side var paa Landstigningsdagen smykket, og Trinene klædte med rødt Fløjl. Til at modtage Kejserparret var alle Byens højere civile og militære Myndigheder opstillede og bag ved dem i flere Rækker alle de paa Stedet værende Officerer. Den østrigske Officer, der styrede Kejserbaaden, forglemte i det sidste Øjeblik den givne Ordre og lagde til ved Molens sydlige Side. Kejseren, der var i fuld Galla og Kejserinden i et pragtfuldt Toilette, blev nødt til at gaa op ad en smudsig Trappe og blev modtaget af ganske unge Officerer istedetfor af Generaler og Admiraler, der i Forvirringen ikke havde haft Tid til at trænge sig igennem for at komme over paa den anden Side af Molen. Efter at Præfekten havde overrakt Byens Nøgler og holdt Velkomsttalen, steg Kejserparret tilvogns og kørte til Katedralen for at overvære et *Te Deum* — ikke et Leve, ikke et privat Hus dekoreret, kun faa paa deres Vej blottede Hovedet, ikke en Dame ved Vinduerne. Uvillien mod de Ankomne havde besejret Nysgerrigheden. Kejserinden græd — og den franske „Monitor“ fortalte om den entusiastiske Modtagelse i Vera Cruz. Vera Cruz var under det strenge, franske Regimente forblevet republikansk.

Af Frygt for den gule Feber begav Kejserparret sig strax efter endt *Te Deum* til Byens Jernbanestation og kørte over La Soledad til Loma Alta, hvor Jernbanen endte, og hvor Vogne til Vidererejse ventede dem. Før Kejseren forlod Vera Cruz, udstedte han en Proklamation,

hvor i han særlig fremhævede, at han vilde gøre sit Yderste for, at det mexikanske Folk kunde naa sit Ønske om Fred, — han skulde senere lære, at det Rakkerpak, der hidtil havde regeret Landet, befandt sig bedst i en Atmosfære af Anarki.

Fra Loma Alta var Rejsen et sandt Triumftog, der foregik i smaa Dagsmarcher — festligt Indtog og *Te Deum* i Cordova, ligeledes i Puebla, paa en Strækning passeredes i 15 Timer 700 Æresporte, og et Sted var en 50000 Indianere samlede for at hylde Kejserparret. Indtoget i Hovedstaden den 12. Juni 1865 skete med den største Pomp og med en mægtig Tilslutning af Indianerne, der i Kejseren saa den hvide Mand, der ifølge Sagnet skulde komme over Havet for at hjælpe dem ud af deres undertrykte Stilling. Saaledes modtog dette vægelsindede Folk den Regent, som det tre Aar senere overlod til sin Skæbne, til sine Fjender, der skød ham.

Umiddelbart efter vor ovenomtalte Ankomst til Vera Cruz meldte min Kammerat og jeg os til Marinekommandoen. Admiral *Cloué* var fraværende; men Stabschefen modtog os med følgende Salut i en lidt arrig Tone: „*Je ne comprends pas, qu'on envoie des officiers étrangers ici; la seule chose que vous avez à faire ici, c'est de crever de la fièvre jaune*“; det skulde desværre gaa i Opfyldelse for min stakkels Kammerat, der fik Ordre til Tjeneste i Avisoen „*L'Adonis*“.

Jeg fik Ordre til Admiralskibet Fregatten „*Le Magellan*“, et Skib, rigt paa historiske Minder: det havde

bragt *Abdel Kader* som Fange til Frankrig, det havde deltaget i Sebastopols Bombardement, paa det havde Kong *Otto* forladt Grækenland — nu bar det den Højstkommanderendes Flag i den mexikanske Bugt.

Det var den franske Flaades Hovedopgave at holde de langs Kysten sparsomt liggende Byer besatte; thi Tolden var omtrent den eneste Indtægt, der indgik i det mexikanske Kejserriges Kasser. Skatter var man vant til at unddrage sig at betale, og de blev kun betalt, hvor de opkrævedes i Nærværelse af franske Bajonetter. At inspicere de ved de forskellige Byer stationerede Krigsskibe var en af de faa Grunde, der bragte Admiralen til at forlade Vera Cruz, hvor hans Nærværelse var nødvendig, dels paa Grund af Byens Forbindelse med Europa, dels fordi det var det eneste Punkt paa Kysten, der stod i Forbindelse med den kommanderende Marskal, hvem Marinen var underlagt, og hvis Assistance han ofte forlangte.

Vera Cruz's Red er lille, neppe større end Kongens Nytorv i København; mod Vest skyder Landgrunden langt ud, mod Syd er den begrænset af de farlige *Ane-gada Klipper* og mod Øst af Fortet *San Juan d'Ulloa*. Mod Nord, hvor den trænger mest til Beskyttelse, findes ingen saadan, og den bliver derved slettere end en aaben Red, da det er en Umulighed at komme i rum Sø paa Grund af det smalle Indløb og den Hurtighed og Voldsomhed, hvormed Nordenstormen indfinder sig. Man har da kun sine Ankerkæder at stole paa, og springer de,

driver man lige ned paa Anegada Klipperne. Under den sidste Ekspedition forliste to franske Krigsskibe og flere Koffardiskibe paa disse Klipper, og et spansk Krigsskib, der strandede paa dem, forliste med Mand og Mus.

Lige saa glimrende som Vera Cruz tager sig ud fra Søen, lige saa uheldigt er det Indtryk, man faar ved et nøjere Bekendtskab; naar man er kommet i Land, maa man bane sig Vej igennem en Trængsel af halv nøgne Negere og Indianere, der arbejder ved Losningen og Ladningen af Skibene; og naar man kort efter træder ind ad Byens Port og befinder sig paa *la grande plaza*, staar man med det samme paa den smukkeste Plads i Byen. De to Sider af Torvet dannes af Kommunalbestyrelsens Bygninger, de to andre af det franske Hotel og de fremmede Konsulers Huse. Før var det en smudsig, ubrolagt Plads; men under Okkupationen er den blevet omdannet til en smuk, beplantet Promenade, hvor den tropiske Flora udfolder sig i al sin Pragt. *La calle de la damas* (Damernes Gade), der fører herfra til Byens sydligste Port, er bred og renlig; men den er ogsaa den eneste i sin Slags i Byen, der iøvrigt er i en forfærdelig Tilstand. Alt i den minder om svunden Storhed, om den Tid, da den var Ny-Spaniens Hovedstad, om den Fremtid, der var den bestemt. Af dens fem Kirker er kun Katedralkirken i brugbar Stand; de andre er faldefærdige og det i den Grad, at man i Stormvejr gaar forsigtigt uden om dem. Ruin ligger ved Ruin, Huse staar ubeboede, og den frodige Snyltevegetation, der beklæder dem, viser, hvorlænge de har været

det. De snevre, græsbevroede Gader er opfyldt af pestagtige Luftarter; thi de betragtes af Indbyggerne som deres Mødding, hvor de kaster alt muligt hen, idet de overlader Forsynet at skaffe det afvejen, — noget, som Forsynet ogsaa gør ved at sende de dovne Indbyggere en velkommen Hjælp af store Flokke Aadsselfugle, de saakaldte „Sopiloter“.

Sopiloten er af Størrelse som en Krage, sort med staalgraa Ben; den har et kort, tykt Næb og har en modbydelig Lugt. Ingen Føde er den for slet, den æder alt. Affald af Kød, Fisk, Grønt og Aadsler. Jeg har set 20 til 30 Sopiloter kaste sig over en død Hund, og ti Minutter efter var der kun et Skelet tilbage. Man kan ikke pege paa et Hus, der ikke har en Flok Sopiloter siddende paa sit flade Tag; her sidder de og udhviler sig efter deres sidste Maaltid og udspejder Omegnen, hvor en eller anden ved at tømme sin Skarnbøtte maaske for en Stund kan stille deres næsten umættelige Hunger.

Intet Sted kan man tydeligere læse Mexicos Historie end i dets Kirker; de stolte Bygninger staar som Minde om Spaniens Storhedsperiode; men deres Indre fortæller om alle de Uroligheder, Landet har gennemgaaet lige fra den Tid, da Væggene prangede af kostbare Malerier, til Nutiden, da de erstattes af usle, kulørte Billeder. De hellige Kar er erstattede med andre af Bly eller Tin; Altrene er prydede med kunstige Blomster og alle mulige værdiløse Nipsgenstande. Den øverste Del af Alteret i Vera Cruz's Katedralkirke havde tidligere en Beklæd-

ning af Guldblik, men har nu maattet tage til Takke med Stykker af Blik. Under de borgerlige Uroligheder har de vekslende Herskere stadig plyndret Kirkerne for at faa Penge til deres Lejetropper, og ingen Rigmand har nutildags Lyst til at skænke Kirken nye Kar, da han er overbevist om, at de snart vil forsvinde ligesom deres Forgængere. Præsterne svarer til Kirkerne — Raahed, Uvidenhed og Pengegriskhed er deres Særkende, og uden Skam optræder de overalt paa Kaféer og Spillehuse, hvilke første de tit forlader i alt andet end ædru Stand; men med alt dette er de fleste af de herskende Mexikanere fanatiske Katolikker, der idag kaster sig næsegrus til Jorden, naar Sakramentet passerer i Procession, imorgen myrder og plyndrer paa Landevejen.

Det offentlige Liv begynder her som overalt i Troperne først efter Solnedgang, paa Gaderne ses om Dagen kun Negere og Indianere og enkelte Europæere, hvem Tiden ikke tillader at nyde Hvilen i de bekendte Hængemaatter, eller dem, der er uforsigtige nok til at udsætte sig for Middagssolens brændende Straaler.

Klokken syv begynder alle Kirkeklokkerne at ringe; enhver Troende begiver sig ind i sit Hus, falder paa Knæ og beder sin Aftenbøn, medens Kordrengene løber rundt i Gaderne med en Klokke i den ene Haand og et Røgelsekar i den anden. Dette varer et Kvarter, hvorpaa Promenaderne begynder; nogle begiver sig til *la granda plaza*, men de fleste til Alamedaen lige uden for Byens sydlige Port. Man kan ikke nægte, at dette Øjeblik er

heldigt valgt; thi Luften har nu et Par Timer efter Solnedgang antaget en behagelig Temperatur, og ved den stærkt faldende Dug udaander Alamedaens Blomster en forfriskende Vellugt. Herrer og Damer spadserer sammen med al den Frihed, der er det offentlige spanske Liv egen; Damerne er i deres bedste Toilette og gestikulerer med den aldrig manglende Vifte, den ene Skønhed passerer efter den anden, man kunde tro sig hensat til en af Andalusiens Hovedstæder — høje, slanke Figurer, kulsort Haar, maleriske Ansigter med funklende Øjne — man ved ikke, hvem man skal tilkende Prisen; men for Damerne eller i det Hele for Mexicanerne var de franske Officerer Luft, de blev ikke modtaget i de mexikanske Familier, og paa de officielle Baller havde de unge Piger den strengeste Ordre til ikke at danse med dem.

Men ikke alene paa Alamedaen er der Liv, ogsaa de om Dagen næsten mennesketomme Gader har forandret Udseende. Vinduesskodderne er bleven aabnede, Sopiloterne er gaaet til Hvile, og Indianerne, som næsten udelukkende udgør den tjenende Klasse og bebor de lave Stueetager, er flyttet ud paa Gaden, hvor de har lejret sig om Tortilla-Panden. Tortillaen nydes den Dag idag ganske paa samme Maade, som da *Cortes* kom til Mexico; den laves af Majsmel, der æltes sammen med Vand og Fedt, til det danner en godt sammenhængende Masse; den rulles derpaa ud til en tynd Kage og lægges paa en Pande over Trægløder, hvor den bliver gennemvarmet, til den bliver næsten brun, og heri bestaar netop Kun-

sten; thi bliver den helt brun, er den mislykket. Smagen er ikke ilde, men for ret at nyde den maa man være Indianer. Det er den Indfødtes Livret, der ligesom minder ham om gamle Dage, forsaavidt han har nogen Bevidsthed om sine Forfædres Storhed, og man kan her høre de gamle aztekiske Melodier; selv for den, der ikke er musikalsk, er disse Melodier noget Nyt, noget, der slet ikke ligner anden Musik; der er en vis Melankoli over dem, der gør, at de behager.

Ogsaa en anden Tid paa Dagen frembyder Vera Cruz Interesse for den Fremmede; det er om Morgenen ved Torvetid; men man maa da være tidlig paa Benene, mellem 6 og 7, thi henad 8 er Solen allerede saa varm, at den skader de udstillede Varer, der forhandles under aaben Himmel. Paa det lille Torv, der ligger bag ved Kirken, er der paa denne Tid en Travlhed, Snakken og Virksomhed, der staar i stærk Modsætning til den Dvaskhed, der ellers er over Byen. Indianerne med deres belæssede Muldyr, Matroser, Soldater, Negere danner her en broget Vrimmel. Det er værd at gaa derhen, dels for at se denne Samling af forskellige Mennesker, dels for at se Markedets Rigdom trods Vera Cruz's sandede, ufrugtbare Omegn; thi Indianerne trodser alle Anstrengelser og bringer paa deres Muldyr alle den tropiske Zones Herligheder til Byen, Ananassen, Appelsinen, Mangoen, ja ogsaa de fra Højlandet hentede Grøntsager og europæiske Frugter som Æbler og Pærer findes i Overflod. Indianernes Husindustri er ogsaa repræsenteret: udskaarne

Ting i Træ, Fjerblomster, Smykker af Guldblik og smukt mønstrede Zarapéer finder den købelystne her i Overflod. Zarapéen er et flettet, uldent Tæppe med et Hul i Midten, hvori Mændene svøber sig, som vi bruger Plaiden. Naar man undtager Yukatan, ser man her den smukkeste Indianer eller rettere Indianerinde; thi Mændene bliver i Hjemmet, medens Hustruerne og Børnene med de unge Piger drager til Torvs; disse er høje, velskabte, ofte med intelligente Ansigter, og selv om man har Indtrykkene fra Alamedaen den foregaaende Aften i Erindring, vil man forsone sig med deres mørkere Hudfarve, ja endog finde Skønheder imellem dem.

Klimaet paa Mexicos Østkyst (*les terres chaudes*) er meget farligt for Europæerne, og de, som Døden skaaner, vender sjældent hjem uden en eller anden Sygdom. Man maa skelne mellem de to Perioder fra Oktober til Maj og fra Maj til Oktober; den sidste er den farligste, skønt et Stykke af Regntiden falder i dens Begyndelse. Den næsten altid skyfri Himmel og de svage Briser, der hovedsagelig indskrænker sig til Land- og Søbriserne Morgen og Aften, alt virker til i Middagsstunden at drive Temperaturen op til 48° C. Den gule og den perniciøse Feber er de Sygdomme, der kræver de fleste Ofre, men dertil kommer Dyssenteri og Øjensygdomme. Dømmer man efter den stedfindende Dødelighed, er Vera Cruz det usundeste Sted paa Kysten, hvilket noksom forklares af dens Beliggenhed; den skovløse, sandede Omegn med dens Masser af stillestaaende Vandpytter er et sandt Ud-

rugningssted for Moskitoerne, som den moderne Viden-
skab har paavist som Aarsag til den gule Feber. Blev et
Skib paa Reden stærkt angrebet af Feberen, blev det
sendt til den $\frac{1}{4}$ Mil Syd for Vera Cruz liggende Ø Sacri-
ficios, hvor Skibet blev udluftet og Mandskabet anbragt
i Land; man anede jo den Gang ikke, at det var Moski-
toen, der var Faren. Paa den paa Øen liggende Kirke-
gaard har ikke faa Franskmand lagt deres Ben, og et
taknemmeligt Fædreland rejst dem Mindesmærker. Paa en
Gravsten læser man, at her hviler tre Besætninger fra
Avisoen „L'Eclair“; Linieskibet „Massena“ har plantet
en Kanon over Halvdelen af sin Besætning, og tilhøjre
herfor har Avisoen „L'Adonis“ Besætning sat en Minde-
sten over min stakkels Kammerat *Vilhelm Duus*, der
bukkede under efter et to Dages Sygeleje af den gule
Feber. Stenen bærer følgende Indskrift:

A la mémoire de Vilhelm Duus.

Lieutenant de la Marine Royale de Danemark.

Adonis 19. Janvier 1867.

*Les brillantes qualités lui ont acquis la sympathie et
les regrets de tous.*

Tidsrummet fra Oktober til Maj er en Del forskelligt
fra det foregaaende, det er Fornyelsens Periode, hvad
der svarer til vor Vinter. I dets sidste Halvdel falder
Regnperioden, hvor Termometret sjelden naar op over
34° C., hvor Dyre- og Planteverdenen lever op, og de

umaadelige Vandmasser, som den tropiske Regn udsender, skyller Gader og Stræder rene, fylder de næsten udtørrede Floder og giver deres stillestaaende Vand et raskt Løb. Det, der karakteriserer dette Tidsrum, er de voldsomme Nordenstorme, en af Forsynets største Vælgerninger — men Sømandens Skræk. Med Vellyst fylder man sine Lunger med frisk Luft; thi Termometret synker ofte under disse Storme til 9° C. Nætterne, som Varmen gjorde søvnløse, bliver en sand Vederkvægelse, de Syge paa Hospitalerne sporer straks Bedring, Sumpenes mefistiske Dunster jages væk, og alt aander nyt Liv, — men Anegada Klipperne har maaske fordret Menneskeliv, og Havet sat Vrag paa Kysten til Erindring om sin sidste Vrede. Al Forbindelse mellem Reden og Land ophører; thi Søen staar højt over Molen, og Ve den Dumdristige, der alligevel vover sig til Land; thi Hajerne følger Baaden og venter kun paa det Øjeblik, da et Grundbraad overleverer dem dens Indhold. Selve Vera Cruz forsvinder for Betragterne fra Søen i en Støvsy, som Stormen jager op fra det den omgivende Sand.

San Juan d'Ulloa er et af de mærkeligste Mindesmærker, som Spanierne har sat sig i den nye Verdensdel. Navnet siges at skrive sig fra den Gang, Cortes kom i Land paa den lille Ø, hvorpaa Fortet ligger; han spurgte de Indfødte, hvorfor de ofrede Mennesker, og fik til Svar, at det var ifølge Ordre fra Kongen af „Acolhua“, dette „Acolhua“ blev til „Ulloa“. Det egentlige Fort, der er anlagt 1582, ligger paa Øens Vestside, saaledes at de tre

Ydermere har deres Fundamenter under Vandet; de har en Højde over Vandet af 70 Fod og en Tykkelse af 20 Fod, oven paa Murene findes Kanonerne. Hele Anlægget skal have kostet 4 Millioner Pjastre, og dette er neppe overdrevet, naar man tager i Betragtning dets fjerne Beliggenhed og, at det nu i over tre Aarhundreder har trodset Havet, der daglig kaster sine Bølger op ad dets urokkelige Sider og dog endnu ikke har kunnet flytte en eneste Sten.

Under de bestandig vekslende Forhold i Mexico har San Juan d'Ulloa ofte spillet en vigtig Rolle, da det med sine Kanoner er Herre over Vera Cruz, der to Gange er lagt i Grus for at have anerkendt en anden Herre end Fortets General. Sidste Gang, det er omtalt, var i 1838, da det lykkedes en fransk Eskadre at sprænge det Krudttaarn i Luften og indtage et Fort, der hidtil havde været uindtageligt, og som Franskmændene af den Grund kaldte „*la vierge sans tache*“. Under den sidste Ekspedition har dets Kanoner kun ladet deres Stemmer høre til Salut; men Fortet har været til megen Nytte, dels som Oplagssted for Proviant og Kul og dels som Opholdssted for Fanger.

Livet ombord i „Magellan“ var under de undertiden lange Ophold paa Vera Cruz's Red svært, men livedes op af et godt Kammeratskab og Humør, hvad især skyldtes vor Næstkommanderende, *Detournières*, en Mand paa 35 Aar, Han var blevet Officer i Begyndelsen af Krimkrigen og erhvervede sig Æreslegionens Ridderkors

ved en Kamp i Løbegravene ved Sebastopol, til hvilke Marinen havde leveret Mandskab og Kanoner. Ved den mexikanske Krigs Begyndelse optog General *Forey* ham i sin Stab, hvor han skulde repræsentere Marinen; han deltog i Kampene ved Cuimbres og San Lorenzo og udmærkede sig saaledes ved Stormen paa Puebla, at han udnævntes til Officer af Æreslegionen. Da *Forey* blev tilbagekaldt, fulgte han med ham, men afgik til Mexico, hvor han blev Næstkommanderende paa Admiralskibet. Disse faa Træk skildrer Manden; men dertil kom det ægte franske Humør, enten det gik op eller ned, den bedste Kammerat, en Fader for Mandskabet. Som alle de Franskmænd, der i „Frankrig“ og „fransk“ ser Idealet af alt, hadede han Englænderne, og da han en Dag i Aviserne læste, at den Deputerede *Glais Bigoin* i Deputeretkammeret under Diskussion af Marinebudgettet havde sagt: „*moi j'aime la marine parceque c'est elle, qui portera l'armée en Angleterre*“ tillod han ikke, at der den Dag blev drukket andet end Champagne til Middagen. De var storartede alle Officererne; jeg maa dog endnu nævne en ung *Enseigne*, der ved Stormen paa Puebla, i hvilken en Marinebataillon deltog, havde faaet 13 Saar.

Mandskabet bestod, da Fregatten var udrustet i Brest, udelukkende af Bretagnere, Frankrigs bedste Søfolk. Søndagftnerne mindedes de det fjerne Fædreland ved deres nationale Sange og Runddanser til Musik af Sækkepiber; men efterhaanden mistede de denne deres eneste Adspredelse; de faa, der kunde spille paa Sækkepibe,

blev færre og færre, og de øvriges Antal mindskedes ogsaa. Da jeg forlod Fregatten, var der af dens oprindelige 400 Mands Besætning kun 23 tilbage — de øvrige var døde eller hjemsendte, og hvormange af disse gensaa Frankrig?

Adspredelserne var faa. I de indfødte Familier i Land blev vi som nævnt ikke taalt, og de franske Familier øvede ingen Tiltrækning, de havde ingen Interesser ud over deres Handel, og det er eller rettere var ikke Blomsten af de Franske, der udvandrede. Af og til fik jeg en Ridetur i Vera Cruz Omegn med en fransk Søofficer, der havde Post i Land og Heste til sin Raadighed, og skønt vi en Gang imellem hørte en Kugle pibe efter os, afskrækkede det ikke, dels var man ung, dels var det ligesom de mange Dødsfald, man var Vidne til, sløvede.

Nu og da, naar Solen begyndte at blive lavere, gik Officererne tit med Admiralen i Spidsen til *Sacrificios* for igennem Keglespil at skaffe os Motion; men Timerne var ofte tunge, naar Sygdom kun levnede et Par Officerer til Vagt, naar daglig et Par Dødsfald indtraf, eller man i Lukafet ved Siden af sit hørte en Kammerat vaande sig i Feberens sidste Krampetrækninger.

Vi havde forladt Vera Cruz den foregaaende Dag for at gaa til det 40 Mil nordligere liggende Tuxpan; der var indløbet Rygter om, at Byen var bleven angreben, hvorfor vi medbragte en Del Turcos og Ammunition. Byen havde tidligere været angrebet og befriet af Marinen, der, da den forlod Pladsen, efter Aftale med *Bazaine*

havde overdraget Forsvaret til den mexikanske Regering. Henad Morgenstunden begyndte Termometret at falde, Bjergtoppene inde i Landet viste sig, og alt tydede paa en af de voldsomme Nordenstorme. Vi havde Valget imellem at staa øster ud, hvor Vejret altid er mindre føleligt, og der ride Stormen af, eller søge Læ bag den lille Ø Lobos, som vi var et godt Stykke til Luvart af, og som vi derfor havde god Udsigt til at naa. Admiralen besluttede sig til at løbe ind til Lobos trods de talrige Klipper, der omgiver den, og det daarlige Kendskab, man har til dem. Barometret havde ikke taget fejl; thi en halv Time efter rasede en af de voldsomste Storme, jeg har oplevet herovre. Fregatten, der havde Sø og Vind tværs, arbejdede voldsomt, og Naadderne, der i lang Tid havde været udsat for den brændende Sol, gav Vandet frit Indpas flere Steder; men snart kom Lobos i Sigte, Brændingen paa Klipperne tjente os som Lods, og om Eftermiddagen laa vi som i en Havn, i Læ af Øen.

Lobos ligger $2\frac{1}{2}$ Mil fra Fastlandet, er neppe en halv Mil i Omkreds og fuldstændig ubeboet; en Skov af Kampeche- og Mahognitræer bedækker hele Øen, og naar man i lang Tid har ligget og set paa Vera Cruz's sandede Omgivelser, er man henrykt ved atter at faa grønt at se paa. Næste Dag var der Glæde blandt Mandskabet, der i Delinger fik Landlov efter i Maaneder ikke at have følt fast Grund under Fødderne; thi i Vera Cruz blev af sanitære Grunde ikke givet Landlov.

Af alle de Herligheder, vi havde ventet at finde her, fandt vi kun en Mængde Citroner, der var meget velkomne for de tørstige Feberpatienter ombord; det Indre af Øen er et uigennemtrængeligt Vildnis, som maaske aldrig nogen menneskelig Fod har betraadt. Nordsiden besøges undertiden af de i Kystfart gaaende Fartøjer, der her finder Tømmer og Brænde i Mængde, Drivtømmer helt oppe fra Nordamerika. Efter at have strejft omkring lejrede vi os under et Kampechetræ, gennem hvis løvrige Krone ikke en Solstraale formaaede at trænge; men ikke længe efter blev vi forstyrrede i vor Ro af de voldsomste Glædesskrig nede fra Kysten, hvor vi ved Ankomsten saa en Flok Matroser komme slæbende med en Havskildpadde af en Størrelse, jeg aldrig havde tænkt mig. En af Folkene havde set en stor, mørk Masse ligge paa en Sten ude i Vandet og meddelt det til en Kammerat; denne havde i den mørke Masse straks genkendt en Havskildpadde, samlet nogle Kammerater, der lydløst havde listet sig bag paa Dyret, kastet det om paa Ryggen og saaledes gjort det til et værgeløst Bytte. Baaret af fire Matroser, der hver havde fat i en af dets Poter, og pyntet med en Straahat paa Hovedet blev det modtaget med en uendelig Jubel af de tililende Matroser. Hele Dyret havde fra Hoved til Hale en Længde af fire Alen og en Bredde af tre; Rygskallen var af mørkebrun, Bugskallen af lysegul Farve, Hovedet af Størrelse som en nyfødt Kalvs, Poterne af samme Farve som Rygskallen. Kysten blev nu omhyggeligt undersøgt, og paa

Nordsiden fandtes umiskendelige Spor af Skildpadder; man havde ikke taget fejl; thi næste Morgen lykkedes det at overraske to Skildpadder, der var gaaet i Land for at sole sig. Denne uventede Fangst var højst velkommen; thi Fregatten havde været nødt til at forlade Vera Cruz uden ferskt Kød, da den sidste Sending af Stude til Marinen var blevet taget af en Guerillabande. Disse tre Skildpadder, hvoraf de to sidst fangne var mindre end den første, skaffede Fregattens 400 Mand to Maaltider.

Vejret havde imidlertid bedaget sig, og vi satte Kurs efter Tuxpan; paa Grund af den langt udskydende Landgrund maatte vi ankre i en Mils Afstand fra Kysten. Lodsens kom ombord og meldte, at alt var roligt i Land, og modtog Ordre til den paa Floden ved Tuxpan stationerede Kanonbaad om at komme ud og hente Tropper og Ammunition; de tjenstledige Officerer fulgte med. Jeg var blandt de heldige.

Hvad der altid vil sikre Vera Cruz Handelssuprematiet over alle Byer paa Vestkysten er Flodernes Usejlbarehed, idet de alle i Munden har en eller flere Sandbarrer, som hindrer Adgangen for Skibe af mere end 9 Fods Dybgaaende. Da vi paa Kanonbaaden var ankommet til Flodmundingen, forlod Lodsens os i sin Hvalbaad og tilbragte over en halv Time med at lodde paa Barren, inden han turde lodse os ind; men endelig kom han tilbage, og „Frem! halv Kraft“ blev der kommanderet til Maskinen. Vandet i Flodmundingen dannede en forunderlig Modsætning til det rolige Hav udenfor, hvis

Overflade kun nu og da bevægedes af en let Dønning. Det udstrømmende Flodvand, der mødte Sandbarrerne og derefter brødes med den udefra kommende Dønning, gjorde en Larm, saa det ikke var muligt at høre Ørenlyd paa Dækket, og det i Vandet ophvirvlede Sand med de nu og da til Syne kommende Sandbarrer gav det hele et vildt Udseende. To Gange stødte vi; men endelig kom vi over, og efter at have passeret nogle Sanddyner, paa hvilke en Flok Pelikaner hilste os paa en temmelig uharmonisk Maade, forandrede Scenen sig, og vi befandt os omgivet paa begge Flodbredder af den glimrende, tropiske Vegetation.

Den vel neppe mere end 400 Alen brede Flods Bredder er bedækket med uigennemtrængelige Skove, hvori Ibenholten, Cederen og Kampechen er fremherskende, og i hvis Tykninger selv ikke den Indfødte vover sig ind; thi her findes ikke alene en Mængde Rovdyr, men ogsaa Masser af giftige Krybdyr, hvoraf Klapperslangen er den værste. Over hele Naturen hersker en ganske forunderlig Ro, — det er, som er vi de første Mennesker, der færdes her. Nu og da ser man dog en enkelt Indianer krydse Floden i sin „*piroque*“, dette Indianernes primitive Befordringsmiddel, bestaaende af en udhulet Træstamme og roet med en Kajakaare eller en enkelt Skovl. Paa en Træstamme, der ligger et Stykke ud i Vandet, sidder en Krokodille, — den har Gabet aabent og ser lige op i Vejret, ligesom den slet ikke værdigede os et Blik. Dampens Støj jager nu og da en Fugl op fra dens Hvile; men

ellers er alt stille; thi det er lidt over Middag, paa hvilken Tid hele Naturen ligesom er lagt i Dvale af den glødende Sol.

Ti Minutter varede dette fortryllende Skue, da Floden pludselig gjorde en Bøjning, og vi befandt os ud for Tuxpan. Byen svarede slet ikke til vor Forventning; idet vi sluttede fra dens Betydning som Transitplads, havde vi ventet her at finde en velhavende lille By; men med Undtagelse af en halv Snes europæiske Huse fandt vi kun en Indianerlandsby. Blev vi skuffet med Hensyn til menneskelige Kunstfrembringelser, saa overgik Stedets maleriske Skønheder langt vore Forventninger — de smaa venlige Indianerhytter, beskyggede af Palmetræer og Bananer, den mægtige Urskov i Baggrunden, de tre omliggende skovbevoksede Høje med deres Forskanninger paa Toppen, den forbiilende Flod med dens smaa Fartøjer og Kanoer: Alt gjorde et stærkt Indtryk paa mig.

Den franske Konsul, der straks kom ombord, stillede sit Hus til vor Raadighed; men da Selskabet var talrigt, foretrak vi at tage Nattelogi paa Kanonbaadens Dæk under udsprede Sejl og Presenninger. At indlogere sig i Land var der ikke Tale om, da „*les hôtels brillaient par leur absence*“, som en af Officererne bemærkede.

Hvad Selskabet angaar, da er der naturligvis intet saadant — de faa Europæere, der er her, er kommet i Haab om at skabe sig en Formue for derpaa atter at vende tilbage til Hjemmet, og de fleste er ugifte. Klimaet er usundt, Opholdet utaaeligt paa Grund af Moskitoerne,

og Byen frembyder ikke den mindste Adspredelse. Jagten, der er fristende ved den store Mængde Vildt, er farlig i Land og foretages kun i Baad paa Floden.

Det gik her forresten som overalt, at Købmændene saa skævt til Interventionen. Under Republiken havde de ved at bestikke Toldembedsmændene faaet en Del af deres Varer toldfrit ind; men den kejserlige Regering havde sat en Skranke for disse Misbrug ved overalt at indføre det franske Toldsystem og besatte Embederne med Franskmænd.

Særkendet for de herboende Indianere er Dovenskab, hvilket maa søges i to Aarsager; for det første i Naturen, der uden Arbejde tilfredsstiller de fleste af Livets Fornødenheder; thi Bananen, Kokospalmen, lidt Fisk og Fuglevildt er tilstrækkeligt til Livets Ophold, og til Klæde- dragten stiller den Indfødte ikke store Fordringer. Mændene driver vel lidt Jordarbejde; men det er navnlig Kvinderne, der ved deres Haandarbejde, dels direkte, dels indirekte fortjener, hvad der behøves til Nødvendigheds- eller Luksussager. Den anden Grund maa søges i Landets ulovlige Tilstand, der udsætter den Indfødte for, hvis han dyrker Jorden, at maatte afgive dens Afgrøde til de hyppigt omstrejfende Røverbander. Nogen politisk Anskuelse har disse Mennesker ikke, de ved neppe, om de lever under et Kejserrige eller en Republik, og dog har Indbyggerne af de Strækninger, der under Interventionen har været besat af Franskmændene, ubetinget ønsket, at denne maatte vare evig, da de i den Tid levede ufor-

styrret af Røverbanderne, mod hvilke de altid er magtesløse, da de mangler Energi til samlet at møde dem. Deres med Kokosbark og Blade tækkede Hytter er bygget af Bambusrør paa den flade Jord, saa at det maa være slemt at bo i dem i Regntiden; de har sjelden mere end eet Rum, hvor hele Familien bor med dens eneste Husdyr, Kalkuner og Høns. Intet er tarveligere end det Indre af en saadan Hytte — Husgeraadet er ringe, og hele Møblementet bestaar af et Par Løjbænke, et Par Hængemaatter og en eller anden Levning af et europæisk Bohave. En Ting mangler aldrig, det er et Billede af Hyttens Skytshelgen — hver Hytte har nemlig sin egen, til hvem Hyttens Beboere sætter hele deres Tillid, og i hvis Hænder de har lagt Varetægten af hele deres aandelige saavel som jordiske Velvære. Bliver deres Bønner imidlertid upaaagtet, da faar den lille Figur Prygl som et uartig Barn, bønhoeres de, bliver den pyntet med Blomster, eller der brændes Røgelse for den, og hele Familien danser rundt om den. Ser man imidlertid Hytten udefra, er der udbredt noget vist hyggeligt, man kan sige idyllisk over den — Bananen, der næsten rækker Ejeren sin Frugt ind ad Døren, de frodige Palmetræer, der er plantede i en Kreds om den, de pragtfulde Slyngplanter, der snor sig op ad dens Sider, dens Beboeres sorgfri Ansigter, Naturens uendelige Ro.

Vi aflagde et Besøg paa den nordligste af de tre be-fæstede Høje, der omgiver Byen. I Begyndelsen af den franske Invasion blev disse Høje sat i Forsvarsstand

og havde Besætninger af franske Soldater og senere af Matroser. Tuxpans Opland har en betydelig Vareindførsel, og den altid vel fyldte Toldkasse, der var et fristende Bytte for Guerillaerne, paaførte Byen mange Angreb af disse. Et Omslag skete imidlertid, da der paa Floden stationeredes en fransk Kanonbaad; thi Guerillaerne nærrede stor Frygt for alt, hvad der bevægede sig paa Vandet.

Klokken var to, da vi begav os paa Vej. Solen var brændende, selv den tropiske Vegetation og Dyreverden kan i Middagsstunden ikke modstaa den voldsomme Varme. Planterne lige fra den stolteste Palme til den mindste Busk hænger med Toppene, Dyr og Fugle ligger i Dvale, hele Naturen er tavs. Efter en halv Times Vandring gennem Landsbyen og en duftende Kaffeskov naaede vi Højens Fod, hvor vi gjorde et kort Holdt og begav os derefter op til Fortet. Den kommanderende Officer, et ungt Menneske paa 20 Aar, hvis eneste Uniform bestod i en stor Sabel, modtog os med alle den spanske Høfligheds Former og tilbød at vise os omkring. Hvad Fransk mændene havde udført var godt, Palisaderne velplacerede og Forskansningerne i Orden, men lige saa ynkeligt var hvad den mexikanske Regering havde leveret. Bestykningen bestod af fire, gamle, sekspundige Kanoner, og Skarpet var ret mangelfuldt. Den 16 Mand stærke Besætning bestod af pjaltede Negere og Indianere, der for en Pjaster om Dagen havde paataget sig denne Tjeneste. I en Stue, der tjente til Vagstue, fandtes Geværerne, hvoraf flere var med Stenlaas.

Man maa herfra ikke slutte sig til de øvrige mexikanske Tropper; men det afgiver et Bevis for, hvorledes den kejserlige Regerings Ordre udførtes fjernt fra Hovedstaden, og hvormange Dekreter, der kun har eksisteret paa Papiret, medens de dertil anviste Pjastre var gaaet i Embedsmænds Lommer. Det af os medbragte Materiel og Personel var derfor højst tiltrængt, og det havde ikke været længe, inden Byen uden det var blevet erobret.

Ved vor Tilbagekomst til Byen, da det var blevet mørkt, var der Dans og Musik paa den lille af Palmer omgivne Plads midt i Byen i Anledning af den følgende Dag, der fejredes til Ære for den hellige Jomfru Guadaloupe, Mexicos Skytshelgeninde. Musikken bestod af en Sort Guitar og en Tamburin, der akkompagnerede de ældre omkringsiddende Kvinders Sang; men selve Melodien var højst monoton, en evig Gentagelse af 4 eller 5 Takter. Dansen, der hovedsagelig bestod i Stillinger, udførtes ved, at Mænd og Kvinder gik rundt om hinanden to og to, af og til staaende stille og stampende i Jorden; snart deltog Officererne i Dansen og gav efter bedste Evne den indfødte Indianer. Den ældre Del af den mandlige Befolkning fandtes ikke her, men lejret uden for nogle Hytter ifærd med at ryge Tobak og drikke Brændevin, efter deres Mening den festligste Maade at fejre Aftenen paa, en Anskuelse, der iøvrigt deltes af ikke faa af det smukke Køns ældre Repræsentanter.

Næste Dag gav den franske Konsul en Frokost for de ankomne Officerer; efter endt Maaltid begav vi os til

nogle tæt uden for Byen liggende Plantager, der tilhørte en Englænder. At drive saadanne fordrer en ikke ringe Formue for at kunne udrede Kontributionerne til Røverbanderne, der afbrænder Plantagerne, hvis Ejeren ikke kan betale; men Plantagedriften er indbringende; thi *les terres chaudes* er paa de Steder, der egner sig til Dyrkning, frugtbare som faa Steder paa Jorden. Det var her, at *Humboldt* lo, da man fortalte ham, at Majsens gav 800 Fold; men han fik Troen ihænde. Hvad der mest opvakte vor Beundring var de dejligt duftende Kaffeplantager med deres hvide Blomster, deres mørkegrønne Løv og kirsebærlignende Frugter; men i lige saa stor Yppighed stod Kakaoen, Majsens, Sukkerrøret og Bomulden, hvilken sidste skal overgaa den amerikanske i Finhed. Her overværede vi ogsaa Anvendelsen af et af de mange Udryddelsesmidler af Slangere; disse har en vis Forkærlighed for Sukkerplantager, og Rørene omhugges derfor, naar de er modne, helt rundt udefra og indefter, saaledes at det inderste Stykke bliver staaende. Ved Arbejdernes Støj flygter Slangerne ind imod Midten, der antændes paa alle Sider, naar Omhugningen standses. Jagne af Røgen søger Slangerne længere og længere indad, hvor Ilden snart naar dem og gør Ende paa dem.

Ved en Middag samme Dag hos Chefen for Kanonbaaden blev vi trakterede med Østers, og da vi erfarede, at der fandtes Østersbanker i Flodens Munding, besluttede vi næste Morgen at foretage en Tur derud.

Vejret begunstigede Turen. Nogle vilde gøre den i

piroques; men da den uøvede i disse Fartøjers Betjening er lige saa sikker paa at kæntre som den, der første Gang vover sig ud i en grønlandsk Kajak, opgaves det for ikke at blive et Offer for Flodens mange Krokodiller.

Den mexikanske Krokodille eller Kaiman er 10—12 Fod lang, sortbrun med gule Striber og Ringe, den opholder sig for det meste i Vandet og gaar kun i Land ved Middagstid for at sove; dens Æg, der ligner Gaaseæg baade i Størrelse og Smag, er meget eftersøgt af de Indfødte, der ligeledes nyder dens Kød. Krokodillen er vanskelig at skyde; thi dens Panser er paa længere Hold temmelig uigennemtrængeligt, og det gælder derfor om at benytte det Øjeblik, da den viser sin ubedækkede Strube. Om man end ikke ser selve Dyret, opdager man straks, naar det nærmer sig i Vandet, man ser nemlig tre Punkter, der danner en ligebenet Triangel, glide henad Vandfladen — det forreste Punkt er en Klump, det har oven paa Spidsen af Gabet, de to bageste er de øverste Dele af de stærkt fremspringende Øjenbuer.

Rigt forsynet med Østers gik vi den næste Dag ombord i Fregatten, der lettede for at gaa til Tampico; her var jeg ikke i Land, og nogle Dage efter var vi tilbage i Vera Cruz.

Maximilian, der før sin Ankomst til Mexico ved Studier havde sat sig ind i mexikanske Forhold, vidste hvilken Korruption, han vilde forefinde saavel i civile som militære Regeringsforhold; istedetfor at rydde ud i denne Augiasstald ved at besætte alle Embeder med

dygtige og hæderlige Folk og holde sig til det monarkiske Parti, der havde indkaldt ham, søgte han at gøre alle tilpas, leflede med det liberale Parti, af hvis Medlemmer adskillige fik vigtige Embeder, Folk, der tit var rene Banditter. Lige saa uheldig var Kejseren ved Valget af sine personlige Omgivelser; hans Forsøg paa at forson sig med *Juarez* havde kun til Følge, at denne erklærede sig for hans Dødsfjende, og paa samme Maade stillede de fleste fremragende Republikanere sig.

Af et Brev fra Admiral *Cloué* til Kejserens Fortrolige, Kammerherre *Bombelles* skal citeres:

„Certes je ne me permets pas de contester le droit, qu'a le gouvernement actuel de nommer aux places, mais il faudrait qu'il se rappelât que nous sommes en plaine insurrection et que ces nominations doivent être faites avec la plus grande prudence, sans cela, adieu la paix

Je désire n'être pas prophète de malheur; je cherche à prévenir pendant qu'il en est temps, pour qu'on n'ait pas à réprimer!!!

Hvor lidt end den franske Hær fyldte paa Mexicos udstrakte Territorium, lykkedes det dog at pacificere den største Del af dette, saaledes at i Foraaret 1865 fandtes kun nogle mindre og spredte Guerillabander og den mexikanske General *Porfirio Diaz* i Oaxaca, der snart maatte falde, og i Norden *Juarez* med en mindre Hær. Fra alle Havne indløb Toldindtægterne, Stemningen var for Kejserdømmet hos den store Landbefolkning og Gejstligheden, hvortil bidrog den Ro, Tilintetgørelsen af Guerillabanderne skabte.

Alt tydede saaledes et Øjeblik godt; men snart kom de Vanskeligheder, som Regeringens ovennævnte Fejlgreb skabte, og hertil kom senere to Vanskeligheder, den ene de svigtende Finanser, der viste sig ikke at kunne levere de nødvendige Penge til Statens Udgifter, hvortil kom at den franske Regering erklærede ikke at ville yde mere, end den alt havde ydet; den anden var den amerikanske Regerings Indblanding i den mexikanske Affære. Allerede den 4. April 1864 var det lykkedes en Mr. *Davis* at faa vedtaget enstemmigt i de Forenede Staters Kongres følgende Resolution: „De forenede Staters Kongres vil ikke ved sin Tavshed lade Verdens Nationer i den Tro, at den er en ligegyldig Tilskuer til de beklagelige Begivenheder, der nu finder Sted i Mexico. Den holder det derfor for rigtigt at erklære, at det ikke er de forenede Stater behageligt at anerkende en monarkisk Republik, som bliver oprettet paa Ruinerne af en Republik under Beskyttelse af en hvilken som helst europæisk Magt“.

Denne Resolution blev henlagt til næste Kongres, og Statssekretæren for de udenlandske Sager, der frygtede det slette Indtryk, den vilde gøre i Frankrig, skrev straks til den mexikanske Minister i Paris, at denne Resolution ingen Indflydelse vilde have paa den amerikanske Politik; dette bragte *Davis* i Raseri, og det lykkedes ham den 19. Oktober 1864 med Henviisning til nævnte Resolution mod en Del Modstand at faa vedtaget en Resolution, der udtalte, at det var Kongressen, der bestemte den udenrigske Politik. Forholdene i Amerika var endnu

ikke egnede til at optræde med Aplomb, men Juaristerne, der kun ventede paa, at den amerikanske Borgerkrig skulde ende, hvervede uhindret i U. S. A. Kejserens Afsending til Washington for at sikre sig N. Amerikas Neutralitet blev holdt hen med Snak og vendte hjem uden Resultat.

En ulykkelig Sag maa endnu nævnes, nemlig Kejserens Forhold til den mexikanske Gejstlighed, der havde haabet, at han vilde arbejde paa de solgte Kirkegodsers Tilbagegivelse. Salget var sket under *Juarez'* Præsidentskab, *Maximilian* indsaa Umuligheden af en Restauring og vilde intet Forsøg gøre i den Retning, hvad der forhindrede Afslutningen af det af Gejstligheden saa meget ønskede Konkordat med Pavestolen; dette skabte ham Gejstlighedens Fjendskab, og den talrige, lavere Gejstlighed, der hovedsagelig bestod af Indianere, paa-virkede Masserne til Modstand mod Kejserdømmet, som Gejstligheden i sin Helhed søgte at undergrave, og andre Dekreter vedrørende Gejstligheden skabte et mindre godt Forhold til Paven.

Ankommet til Vera Cruz havde det været Admiralens Hensigt straks at holde Søen nogle Uger; men Forholdene tvang ham til at forblive der; Vera Cruz er om Sommeren det farligste Sted paa hele Kysten paa Grund af den gule Feber, for hvilken Byens sumpede Omegn er det værste Arnested. Det var derfor med ublandet Glæde, at vi kort Tid efter erfarede Ordren fra Marskal *Bazaine* om at afgaa til Carmen, Hovedstaden i Yucatan, og der

søge Oplysning om Forholdene i Naboprovinserne Tabasco, hvor der i Modsætning til Yucatan skulde have vist sig oprørske Tendenser; formentlig skulde Admiralen overveje, om det ikke vilde være hensigtsmæssigt at forlægge det i Yucatan garnisonerende østrigske Regiment; men jeg siger formentlig; thi Admirals Korrespondance med *Bazaine* var os stadig en lukket Bog. Vi vidste, at den ikke altid var helt venlig.

Yucatan havde været en af de loyale Provinser under hele Okkupationen, men havde paa Grund af sin afsides Beliggenhed kun spillet en ubetydelig Rolle. Byen Carmen ligger paa Spidsen af en Landtange ved en næsten lukket Bugt, som hin afskærer fra Havet. For Skibe, der stikker under 14 Fod, er der et Løb lige ind til Byen; men Skibe med et større Dybgaende maa ankre langt fra Land paa Grund af den udskydende Landgrund. Mærket for Indsejlingen til Byen er Byens Kirke; ved denne findes en Høj bevokset med Træer, som Franskmandene kalde „*les fils à eau*“; dette Navn skriver sig fra den besynderlige Lyd, som disse Træer giver, naar Vinden blæser igennem deres Toppe, — det er, som man stod ved en mægtig Kaskade.

Carmen er en meget vigtig Handelsplads og efter Vera Cruz den By paa Kysten, der har den største Eksport; Udførselsgenstandene er Tobak, Kakao, Sukker og Palmetræets Produkter. Tobakken gaar til Havanna, hvorfra den udføres som Cigarer; men skønt den i Kvalitet fuldstændig kan maale sig med Cubatobak, kan den her rul-

lede Cigar ikke maale sig med den i Havanna af samme Tobak rullede, hvilket maa ligge i Mangel paa Kendskab til Havannafabrikanternes Behandling af Bladene.

Baade Byen og Indbyggerne er vidt forskellige fra den tidligere givne Skildring, Gaderne er rene, Husene vel vedligeholdte og gør samtidig Indtryk af almindelig Velstand; Mexicanerne er her i Minoritet, og Indianerne, der ved deres lysere Hudfarve og regelmæssige og smukkere Træk slet ikke ligner deres øvrige Stambeslægtede, staar paa et højere Udviklingstrin, og mange af dem er rige Købmænd. Her findes ogsaa en Del Negerer, da det er det Sted i Mexico, hvor Uvillien mod den sorte Race er mindst. Ikke faa Europæere har giftet sig med indianske Kvinder, og mærkeligt nok er det, at Børnene i første Led, hvad Hudfarven angaar, neppe er til at skelne fra deres Fædre. Hvad man finder stødende i disse Familier er den underordnede Rolle, som Moderen spiller — det er Datteren, der optræder som Værtinde, modtager de Fremmede og er Genstand for Alles Opmærksomhed, medens Ingen tager Notits af Moderen, der som et Skumpelskud sidder i et Hjørne af Værelset. Fransk-mændene fandt her overalt en venlig Modtagelse.

Blandt Indbyggerne fortjener især *la mère Mariane* en Omtale; hun var født i Frankrig, havde senere set de fleste Verdensdele, og, i det mindste efter hvad Rygtet fortalte, oplevet de mest utrolige Ting. Rygtet vilde ligeledes vide, at hun havde staaet i et intimere Forhold til *Juarez*; nu var hun Ejerinde af Byens Café; men hendes

store Gavmildhed og Gæstfrihed havde neppe i denne fundet Underhold nok, hvis den ikke til samme Tid havde været et meget besøgt Spillehus, der gav hende en Indtægt af ca. 40 Pjastre om Dagen. Hendes Alder kendte ingen; men Folk, der for 20 Aar siden havde besøgt Carmen, sagde, at hun dengang var 40 Aar; men endnu saa hun ud, som hun var 50 Aar. At være fransk Officer var ensbetydende med at være nødsaget til at logere hos hende og være Gæst ved hendes altid velbesatte Bord — et Afslag var i hendes Øjne en Fornærmelse.

Som de fleste mexikanske Byer havde Carmen ogsaa sin mexikanske Borgmester. Det var nemlig som alt nævnt et af Kejser *Maximilian's* store Fejlgreb aldrig at have sluttet sig til et bestemt Parti, men søgt at gøre alle tilpas, hvorved han kun opnaaede at gøre sig alle til Fjender. Imedens han saaledes f. Eks. gav flere Grene af Statsstyrelsen i Hænderne paa Medlemmer af Gejstligheden, solgte han samtidig Kirkens Ejendomme, og for at vinde det liberale Parti indsatte han mexikanske Borgmestre i flere større Byer. Af disse har sikkert ingen været loyale Undersaatter; thi havde de været det, havde de maattet fortrække med Franskmændene, da ellers Døden havde været dem vis; — men enhver af dem saa ganske rolig paa de franske Troppers Afmarch. Det bedste Bevis paa Borgmestrenes Forbindelse med Guerillaerne var, at Telegraftraadene aldrig blev overskaarne. Carmens Borgmester var en tidligere falleret Købmand,

der ad denne Vej haabede at genvinde sin tabte Formue; han var iøvrigt ved sin strengt loyale Optræden velset ved Hoffet og undlod naturligvis ikke den 6. Juli, Kejserens Fødselsdag, at give et officielt Bal, hvoraf han selv senere besørgede en Beskrivelse til Hovedstadens Blade. Indbydelserne blev udstedt til alle, hvis Stilling nogenlunde berettigede dem dertil; thi i en saa lille By kunde det ikke nytte at være kræsen, hvad Selskabet angik.

Ballet svarede naturligvis kun lidt til europæiske Fordringer, men var i Indbyggernes Øjne en glimrende Fest. Det bedste af det hele var Musikken fra det her og i Omegnen garnisonerende østrigske Regiment, som imidlertid ikke tilfredsstillede Carmenserne, der hverken danser Polka eller Mazurka; men hvis Yndlingsdans er „*la danza*“, et andet Navn for, hvad Spanierne kalde „*la habannaise*“.

At beskrive Ballets Damer vilde være meget vanskeligt; thi med Undtagelse af de faa europæiske Damer var der ikke to, der lignede hinanden. De fandtes i alle Varieteter lige fra den kobberrøde til den næsten hvide Indianerinde, fra Negerinden til Mulatinden, og til denne brogede Samling af Damer svarede Herrerne, der ikke tog andet Hensyn til Dragten end det, som Bekvemligheden foreskrev. Den, der pludselig var blevet ført ind i denne Balsal, vilde ikke et Øjeblik betænke sig paa, at han befandt sig paa et Karneval. — Indianerinderne i deres smagløse, men vist for manges Vedkommende kostbare Dragter, Negerinderne i de mest skrigende Farver,

de hvidklædte Plantere, de franske og østrigske Officerer i deres Galauniformer og endelig Borgmesteren i guldbroderet Kjole, hvortil et Par gule Nankinsbenklæder — alt maatte opfordre dertil.

Her som overalt i Troperne er det ikke alene de indbudne men ogsaa de uindbudne, der nyder godt af et Bal, idet disse sidste danser paa Gaden efter Balmusikken, der strømmer ud af de aabne Vinduer og Døre, og ofte morer sig bedre end de første. Hvad dette Bal angik, faldt disse to Partier næsten sammen; thi man saa Herrer danse lige saa meget paa Gaden som i Balsalen og altid med den uundværlige Cigaret i Munden. Souperen, som mange imødesaa med Længsel, bestod kun af et Bord med Kager og Konfekturner, hvortil serveredes en Drik, der skulde forestille Champagne. Borgmesteren paabød Tavshed, og idet han hævede Glasset, udtalte han „*el Emperador de Mejico*“. Hermed var de officielle Skaaler forbi, medens der vist under fire Øjne blev drukket Glas paa, at det maatte være sidste Gang, man fejrede denne Dag. Senere paa Aftenen syntes Standsforskellen for en Del at være glemt; thi blandt andre Mærkeligheder saas Borgmesteren at figurere som vis à vis til Opvarteren hos *la mère Mariane*.

Blandt mærkelige Ting i Carmen maa nævnes et lille Kapel for Indianernes Skytshelgen, hvis Navn jeg desværre har glemt; en Væg i Kapellet bærer en Figur af denne Helgen, den modsatte et Krucifiks, hvor Kristus er fremstillet som Indianer.

Den Vegetation, man ellers finder i *les terres chaudes*, findes ikke i Carmens Omegn paa Grund af den sandede Jordbund; men netop dette Forhold har fremkaldt uendelige Palmeskove. En almindelig Kokosnød indeholder 3 Glas Mælk. Et Træ, der har naaet sit tyvende Aar, bærer ca. 50 Nødder, og dette Antal kan senere naa til 80 à 100; med sit 60. Aar gaar Træet tilbage og er i Almindelighed dødt, inden det bliver hundredaarigt. Palmeolien, der presses af Kærnerne, og Palmevinen, der faas ved Indsnit i Blomsterstilken, er de vigtigste Produkter, endvidere bruges Basten til Forfærdigelse af mange Ting, der dog ikke danner Eksportartikler.

To Dage efter det omtalte Bal havde Admiralen afsluttet sine Forhandlinger, hvis Resultat vi ikke kendte, og vi afgik til Vera Cruz.

Nogle Maaneder gik med den sædvanlige Stationstjeneste; men at Forholdene i Landet ikke blev bedre, kunde vi se af Admiralens Ansigt, naar der kom Post fra *Bazaine*; denne havde giftet sig med en ung, smuk og rig Mexikanerinde, og af Breve fra Hovedstaden saa vi Bemærkninger om, at han vel længe tilbragte sine Hvedebrødsdage dér istedetfor at være ude ved sine Hærafdelinger. *Juarez'* Hær voksede ved Hvervning af Amerikanere og leverede Franskmændene flere heldige Træfninger, den kejserlige Regerings førnævnte Fejlgreb begyndte at virke, og Guerillabandernes Plyndringer og Angreb tiltog.

Krigen i Mexico, der lige fra sin Begyndelse del-

vis havde været en Guerillakrig med alle til den Sort Krigsførelse hørende Rædsler, antog en endnu grusomere Karakter ved det ulykkelige Dekret af 15. Oktober 1865, hvis Aand senere anvendtes mod *Maximilian* selv og kostede ham Livet. Dette Dekret, som rimeligvis er aftvungen af Kejseren af *Bazaine*, udtalte, at hver Fjende af Kejserriget, der blev truffet med Vaaben i Hænderne, skulde skydes. De fangne, franske Soldater, der tidligere var blevet udleveret mod Mexikanere, blev nu ikke alene skudt, men mishandlede paa den grusomste Maade. I Nærheden af Vera Cruz blev jeg Vidne til en Begivenhed af den Slags.

For at forkorte de ankommende franske Troppers Op- hold i *les terres chaudes'* usunde og farlige Klima havde den franske Regering forlænget Jernbanen fra Vera Cruz til Loma Alta, hvilket sidste Punkt er saa højtliggende, at det er uden for Kystklimaets Indflydelse. Paa denne Bane, der ogsaa var stillet til almindelig Afbenyttelse, befordredes ofte rige Ladninger af Gods og Penge, et fristende Bytte for Guerillaerne.

Det var, saa vidt jeg husker, den 5. November, at der indløb telegrafisk Meddelelse om, at et Tog var blevet standset og plyndret en Mil fra Vera Cruz. Admiral- skibets Landgangskompagni paa 180 Mand med dets to Feltkanoner, 50 Negersoldater og 50 ægyptiske Soldater blev øjeblikkelig sendt afsted til Stedet i Haabet om at træffe Banditterne endnu i Gang med at plyndre. Efter et Kvarters Kørsel var vi i Nærheden af Gerningsstedet,

en Hulvej, hvis ene Side var stærkt bevokset med Buskads. Vi steg ud, og med Feltkanonerne i Spidsen marcherede vi mod det plyndrede Træn, da der pludselig fra Buskadset faldt en Salve paa henved et Par Hundrede Skud. En Matros blev saaret i Armen, de øvrige Kugler peb os over Hovedet. Øjeblikkelig styrtede Ægypterne op ad Skrænten, og med et „*Vive l'Empereur*“ fulgte Matroserne efter. Det gik imidlertid her som altid, Guerillaerne optager aldrig nogen alvorlig Kamp, Mand mod Mand, og inden vi naaede op gennem Buskadset, havde de paa deres ypperlige Heste fjernet sig saa meget, at ikke engang nogle velrettede Granatskud naaede dem.

Med uforrettet Sag vendte vi tilbage til det plyndrede Tog, der var blevet standset ved Borttagelsen af nogle Skinner, men hvilket Syn! — mellem oprevne Pakker, Kufferter og Kasser laa Ligene af 3 franske Officerer og 5 Soldater, der var blevet i den Grad mishandlet, at jeg vil forskaane Læseren for en Beskrivelse deraf. Tre spanske Skuespillerinder med udslagent Haar og med et Minimum af Klæder kom nu til og fortalte, hvorledes de med Kniven paa Brystet var blevet tvunget til at lukke deres Kufferter op og udlevere deres Smykker, og hvorledes det lille Antal Franskmænd var blevet overmandet og dræbt. Togføreren, en Englænder, havde Bandidterne ført med sig i Haab om gode Løsepenge; men den bedste Del af Byttet var en Forsending af Pjastre til Købmænd i Vera Cruz.

Ifølge det omtalte Dekret oprettedes der i alle større

Byer Krigsretter til at dømme de Mexikanere, der fangedes med Vaaben i Haand; disse Krigsretter tog ikke blidt paa Mexikanerne; thi deres Motto var „*les Mexicains sont tous des canailles*“, og dette var saa begrundet i Virkeligheden, at neppe nogen uskyldig er blevet skudt. Det maa man imidlertid lade Mexikanerne, at de dør med en eksempelløs Koldblodighed, naar de blot har skriftet iforvejen; thi saa er de forvissede om at gaa lige ind i Himmerig; har de ikke skriftet, er de elendige, og det er derfor ofte brugt som Middel til at faa dem til at tilstaa at true dem med at skydes uden Skrifte. Ved Paso del Macho i Nærheden af Vera Cruz blev denne Bys Krigsdomme eksekveret. Med et Tog, der medførte en Turcoofficer og 50 Mand, der skulde skyde 5 Mexikanere, gjorde nogle Kammerater og jeg en Udflugt. Ved vor Ankomst fandt vi de fem Grave færdige og en Kiste ved hver; kort efter kom de fem Syndere kørende tillige med en Præst; med den største Ligegyldighed steg de af Vognen, ikke et Træk i deres Ansigter røbede den mindste Sindsbevægelse. Da Præsten havde henvendt de sidste Ord til dem, blev en kaldt frem og ført hen foran den første aabne Grav; han blev anmodet om at lægge sig paa Knæ og lade sig binde for Øjnene, men afviste begge Opfordringer med Foragt; han blev staaende oprejst og førte endnu engang sin Cigaret til Munden, da en Salve kastede ham død til Jorden. Jeg gik min Vej; kun ved jeg, at de andre døde med samme Koldblodighed.

Forholdene i det nordlige Mexico blev vanskeligere og

vanskeligere; Krigens Ophør mellem Nord- og Sydstarterne havde til Følge, at en Del Soldater, der ikke havde Lyst til at vende tilbage til det civile Liv, lod sig hverve til *Juarez' Armé*, der stadig voksede, medens de to kejseretro Generaler *Miramon* og *Mejia*, der havde faaet den Ordre at holde det nordlige Mexico besat, saa deres Hære svinde ind ved Desertationer til *Juarez*; isøvrigt kendte vi i „Magellan“ ikke meget til, hvad der foregik; Admirals Korrespondance med *Bazaine* var os stadig en lukket Bog; men vi vidste, at Forholdet ikke var godt paa Grund af den sidstes Vankelmodighed og Mangel paa Foretagsomhed til at understøtte Marinen, og at Admiralen havde de strengeste Ordre til at undgaa Forviklinger med Nordamerika.

I Slutningen af November fik Admiralen Melding om, at Guerillabander begyndte at vise sig i Omegnen af Byen Matamores, der ligger paa Mexicos Nordgrænse, og den i Byen kommanderende Officer bad om Forstærkning af Garnisonen. Med „Magellan“ og tre andre Skibe afgik Admiralen nordpaa og ankrede ud for Bagdad, Matamores Havnestad. Samtlige Landgangskompagnier blev med en lejet Floddamper „*Antonia*“, armeret med to Kanoner, sendt op ad Floden Rio del Norte, der er Grænse-Floden. Under Sejladsen til Matamores blev vi flere Gange beskudt fra den amerikanske Bred af mexikansk Rytteri, der fraterniserede med amerikanske Officerer, hvorved vi fik to Mand saaret, men vi havde den strengeste Ordre til ikke at besvare Ilden.

Efter at Folkene var udskibet og indstalleret, afgik „Antonia“ til Bagdad for at afhente 600 østrigske Soldater, der efter *Bazaine's* Ordre skulde sendes op fra Vera Cruz. Den kommanderende Officer meddelte mig, at det var Admiralens Ordre, at jeg skulde bringe ham Rapporten om Ekspeditionens Forløb. Tingen var, at Admiralen ugerne saa, at jeg deltog i disse Ekspeditioner; men han bøjede sig for min Udtalelse, at jeg lige over for mine Kammerater, med hvem jeg levede i den bedste Forstaaelse, og med hvem jeg ellers delte godt og ondt, ikke kunde knibe ud, naar min Tur kom.

Admiralen klagede til den kommanderende amerikanske General over Amerikanernes uneutrale Opførsel, men fik kun et intetsigende og ikke høfligt Svar. Efter Østrigernes Ankomst kom Landgangskompagnierne ombord, og vi afgik til Vera Cruz.

Jævnlig indløb Efterretning om, at en eller anden Kystby var truet af Guerillaerne, og enten „Magellan“ eller de andre Skibe sendte deres Landgangskompagni i Land med det samme Resultat, at de landsatte ved deres Ankomst blev beskydt fra skjulte Baghold, hvorefter Guerillaerne flygtede, og Ro oprettedes for nogen Tid. To Gange deltog jeg i en saadan Ekspedition.

Et Omslag i Stemningen i den mexikanske, karakterløse Nation begyndte med Følelsen af, at Republikkens Tid nærmede sig; den lovgivende Forsamling i Frankrig begyndte at se Umuligheden af, at Ekspeditionen vilde lykkes, den prøjssisk-østrigske Konflikt gjorde, at

Frankrig maatte ønske sine Tropper tilbage, og endelig fik *Bazaine* i April Ordre til at forberede Hærens Hjemsendelse. Den mexikanske Statskasse var tom, og den mexikanske Kejser blev endnu mere ubeslutsom ved Franskændenes paatænkte Bortgang. Forholdet mellem Kejseren og *Bazaine* blev nu slet, ja, den sidste beskyldtes for at pønse paa at blive *Maximilian's* Efterfølger. Kejserinden holdt Modet oppe og besluttede at rejse til Europa for at paavirke *Napoleon*.

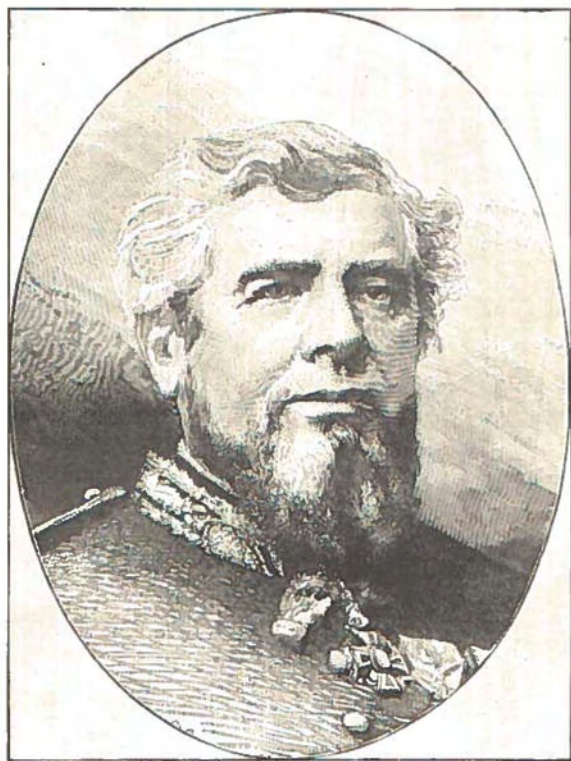
Den 15. Juli 1866 ankom Kejserinden til Vera Cruz og tog ind paa Byens bedste Hotel for at gaa ombord i den den følgende Dag afgaaende Paket. Det blev min Tur at kommandere Vagten hos Kejserinden, og Kl. 10 om Aftenen blev jeg kaldt op til hende for at drikke en Kop The. Kejserinden var en velvoksen Dame med et energisk Udtryk, ret køn, men skæmmet lidt af en vel stærk Ansigtssfarve. Uden at komme nærmere ind paa Forholdene udtalte hun sig dog ret tillidsfuldt, og da hun i Samtalens Løb erfarede, at jeg var Dansk, spurgte hun straks, om jeg kendte H. C. Andersen, hvem hun omtalte med stor Begejstring. Den næste Dag ledsagedes hun af Admiral *Cloué* til den ventende Baad, der var stillet til Raadighed fra det franske Admiralskib, og gik rask ned mod den; pludselig standsede Kejserinden ved at se Fartøjet føre fransk Flag agter og kun mexikansk for; hun erklærede kun at ville gaa ombord under mexikansk Flag; skønt Fartøjet var fransk, blev Sagen ordnet efter hendes Ønske. Afskeden var trist, Mængden var tavs,

intet „Viva“, det var knapt, at nogle Hatte løftedes, Vera Cruz var og blev republikansk. Krigsskibene salutede, og da Admiralen ombord paa Paketten sagde Farvel til hende, svarede hun, at hun vilde være tilbage om 3 Maaneder.

Det skete anderledes; det lykkedes ikke Kejserinden at omstemme *Napoleon*, hun besøgte Belgien og sit kære Miramar i Østrig og gik derefter til Rom, hvor hun havde en resultatløs Forhandling med Paven. Umiddelbart efter kom Efterretningen om, at den stakkels Kejserinde var blevet sindssyg, og hun førtes til Belgien, hvor hun lever endnu som fuldstændig sindsforvirret. Det er fortalt mig, at da Østrigerne under Verdenskrigen trængte ind i Belgien, og hun i Nærheden af sit Opholdssted saa det østrigske Flag vaje udbrød: „*Jetzt kommt Frantz*“.

Nogle Maaneder efter Kejserindens Afrejse fik jeg et meget stærkt Anfald af Dysenteri, som jeg til Lægernes Forundring klarede, og da jeg var restitueret, blev jeg alvorlig tilraadet at gaa til Frankrig, og jeg fulgte Raadet.

Jeg kom ombord i Transportskibet „Le Jura“, som skulde bringe saarede og Rekonvalescenter til Frankrig, og forlod Vera Cruz en Søndag Morgen. Jeg sagde Farvel til Admiralen, der gav mig et Haandtryk af dem, man husker. Farvel! Farvel! lød det fra alle de paa Siden liggende Fartøjer; men mangt et Farvel blev det sidste. Endelig lød Kommandoen „Kast los“, og det sidste Baand, der bandt os til Mexico, brast.

ADMIRAL CLOUÉ

Efterhaanden svandt Vera Cruz mere og mere, tilsidst saas kun Kirketaarnene med deres utallige Sopiloter; men ogsaa de blev utydeligere og utydeligere, og inden Solnedgang stod mit Ophold i Mexico kun for mig som et Minde og en Erindring.

En Taknemmelighedsfølelse gennemtrængte mig, at jeg stod her rask og med hele Lemmer, og jeg tænkte paa min stakkels Kammerat, der sov den evige Søvn i Sacrificio's sandede Jord.

I det følgende Halvaar udspillede den sidste Akt af den mexikanske Tragedie; de Franske tabte mere og mere Terræn, Folkestemningen i Mexico skiftede helt, og da den franske Hær var ude af Mexico, blev *Maximilian* skudt, han var for højsindet til at følge med de Franske.

Inden jeg slutter min Omtale af mit Ophold i Mexico, maa jeg sige et Par Ord om Admiral *Cloué*, et af de berømte Navne i den franske Marines Historie, knyttet til de store Opmaalingsarbejder ved Ny-Foundland, der skabte den store Udvikling af det franske Fiskeri dør, til Krimkrigen, til Begivenheder i Østen, til Mexico, hvor han med de ham betroede Midler udrettede meget, og, som en Forfatter skrev om ham „*devinait Bazaine*“, og, sidst som Marineminister til dennes store Andel i Erobringen af Tunis.

Han var af ringe Herkomst og hørte til den plebejiske Race, som bliver intelligent uden fysisk Forringelse og Styrende uden Forfængelighed eller Vigtighed, ligefrem og godmodig i sin Virken, sikker paa sig selv.

Jeg vandt hans Velvillie ved vort første Møde og bevarede den; han var som en Fader for mig. Mange Gange i Begyndelsen, naar jeg kommanderede Sejlmanøvrer, saa jeg hans Hoved i Skylygten for at rette mig, naar jeg ikke lagde Accenten rigtig paa Kommandoordene. Ved de mindre Opmaalingsarbejder, han betroede mig, lagde han Grunden til min Lyst til denne Virksomhed senere i Livet.

I 1875 var jeg udkommanderet med Fregatten „Sjælland“, der anløb Cherbourg. Marinepræfekten kom ombord paa sin officielle Visit; det var Admiral *Cloué*. Efter at have hilst paa Chefen var hans første Spørgsmaal, om der mellem Officererne var en Monsieur *Wandel*. Jeg traadte frem, han omfavnede mig og førte mig til Side; vi talte om Mexico, og han fik Taarer i Øjnene ved Mindet om al den Sorg, han havde haft, den Krænkelser, der var ham tilføjet, og al den Elendighed, han havde været Vidne til.

Det var sidste Gang, jeg saa ham; han døde den 25. December 1889, og med ham forsvandt en af disse noble Sømandstyper, der var inkommensurable med Panser, Torpedoer og Undervandsbaade.

Paa Vejen til Frankrig anløb vi Havanna for at landsette en Officer, der var angrebet af gul Feber; han døde to Timer efter Indlæggelsen, og min i Forvejen ringe Agtelse for den spanske Gejstlighed steg ikke ved de Pengeafpresninger, der skete i Anledning af Begravelsen.

Vi forblev kun 2 Dage i Havanna, Tid nok til en Køre-

tur i Byens Omegn, et Besøg i Cigarfabrikken „Figaro“ og en Spadseretur om Aftenen paa *Plaza de Tacon*, hvor Militærmusikken spillede, og de rige Spanierinder i elegante, diamantbesatte Kostumer holdt i deres pragtfulde Ekvipager med livreret Kusk og Tjener, hørende paa Musikken, konverserende de kurgørende Herrer og ide- ligt behandlende den elegante Vifte.

Skibets Besætning var ringe, og de ombord værende Soldater maatte daglig deltage i Skibsarbejdet. Jeg havde Vagt hver Aften fra 8—12, da Chefen havde den fikse Ide, at han maatte have en Observation af Bredden ved Polarstjernen, før han gik i Seng, og han mente, at jeg gjorde det mest paalideligt. Hver Aften, naar Stræk- rebet var taget ind, og Merssejlene skulde hejses, lød Kommandoen: *les Zuaves à tribord, les chasseurs d’Afrique à babord — hissez!*

Overfarten bød ingen Overraskelser, og i god Behold ankom vi til Brest. Jeg gik til Paris og søgte ny Ud- kommando. En 14 Dages Tid maatte jeg vente og be- nyttede Tiden efter bedste Evne. Admiral *Cloué*, der var ivrig Bonapartist, havde givet mig flere Breve til denne Kreds; jeg fik imidlertid kun Tid til en Middag hos Kej- serens Livlæge og et Aftenselskab hos Fyrst *Metternich*, hvor jeg blev forestillet for og vekslede nogle Ord med den berømte Fyrstinde, der spillede en saa stor Rolle ved det kejserlige Hof. Den danske Kronprins (*Frederik VIII*) opholdt sig i Paris; jeg gjorde ham min Opvartning og blev inviteret til Middag; her traf jeg, hvad der var af

betydeligere Danske i Paris, blandt andre *H. C. Andersen*; da han hørte, at jeg havde været i Mexico, meddelte han mig, at Kejseren havde tildelt ham Guadeloup-Ordenens Kommandørkors, og spurgte mig, hvad Farve Baandet havde; da jeg svarede blaat, udbrød han beklagende: „Aah, jeg har to blaa i Forvejen“.

Jeg fik Ordre til at gøre Tjeneste i Panserfregatten „L'Héroïne“, der hørte til Kanaleskadren, hvis Station var i Cherbourg, og blev kommanderet af Admiral *La Roucière le Noury*, den Admiral, der i Krigen 1870 kommanderede Forterne om Paris.

Eskadren bestod af Linieskibet „Magenta“, Fregatterne „Héroïne“ og „Flandre“, alle moderne Panserskibe, og 2 Avisoer. Jeg fik den sædvanlige, elskværdige Modtagelse og en stor Virksomhed, da alt blev drevet meget energisk.

Jeg havde ikke været otte Dage i Eskadren, da der pludselig en Morgen blev stort Røre, et Telegram meldte, at Kejseren den næste Dag vilde inspicere Eskadren ud for Biarritz. Der var ingen Tid at give bort, Dampen blev sat op, og trods en tyk Taage gik det med fuld Fart mellem de normanniske Øer; et smukt Stykke Navigation. Ved Øen Ouessant lettede Taagen, og med Stille og Solskin ankrede vi den næste Dag ud for Biarritz. En let Dønning begyndte at mærkes, en Dønning af den Slags, som bebuder en kommende Storm. Kl. 2 kom Kejserschaluppen i Sigte, bugseret af en stor Dampbarkas, og Kejsersalutten, 33 Skud, dundrede fra alle Skibene.

Kejserfamilien gik først ombord i „Magenta“ og kom derefter til „Héroine“. Kejserinden kom først op sammen med Kejserprinsen, som hun gav et let Dunk i Nakken, fordi han ikke bukkede dybt nok, da han traadte ind paa Dækket; derefter kom Kejseren i Generalsuniform og sidst den tjenstgørende Adjudant, Commandant *Duperré*, der var bekendt for at have fri Spas ligeoverfor Kejserinden. Skibene var begyndt at rulle lidt, hvad der gav Kejseren, der syntes lidt stivbenet, en lidt usikker Gang; han tog sig ikke ud i den ialtfald dengang tarvelige Generalsuniform, og hans Ansigt med de graa, udtryksløse Øjne og det til Siderne som tynde Strikkepinde udtrukne Overskæg virkede ikke imponerende; Kejserinden var straalende, og Kejserprinsen saa flink og intelligent ud, maaske lidt sart, og sin Moders udtrykte Billede.

Besætningen blev stillet op til Parade, og Kejserfamilien gik langs med Fronten. Kejseren uddelte et Par Ordener, og da han kom til mig, gav han mig Æreslegionens Ridderkors med de Ord: „*Votre service au Mexique*“, hvorpaa han og Kejserinden gav mig Haanden. Efter at have beset Skibet gik Kejserfamilien fraborde. Langs op og ned ad Falderebstrappen stod Officerer, jeg stod nederst; da Kejserinden havde sat sig i Baaden, leverede *Duperré* hende en af sine sædvanlige; jeg hørte ikke, hvad han sagde; men jeg hørte hende svare „*rappelez-vous où vous êtes*“.

Besøget var forbi; de Officerer, der var blevne dekore-

rede, var tillige med Admiralen inviterede til Taflet samme Dag. Dønningen var imidlertid vokset saa meget, at intet Besøg blev aflagt i „Flandre“, Kejsersfamilien gik i Land, Kejsersalutten dundrede igen, og i Løbet af en Times Tid blæste det en Storm af Vest.

Med Besvær naaede vi Middagsgæster ind i en lille Fiskerhavn nord for Biarritz; men det stod os klart, at det ikke vilde være muligt at komme ombord om Aftenen, hvorfor Baadene fik den Ordre til Skibene at passe paa Signaler fra St. Sebastian om at afhente os.

I 1855 havde Kejseren efter Kejsrerindens Ønske til Sommerresidens bygget Villa Eugénie i en Granplantage nær ved Biarritz, en lille Fiskerby, der i den Anledning i faa Aar blev et fashionabelt Badested særlig i de 6 à 8 Uger, naar Kejsersparret opholdt sig der.

Efter ved vor Ankomst til Slottet at have faaet anvist Værelser til at klæde os om til Taflet besluttede jeg at foretage en Spadseretur og havde det Held paa Gangen uden for mit Værelse at møde en Ordonnansofficer af Marinen, som jeg havde kendt i Mexico, og vi besluttede at gaa sammen.

Han var en stor Beundrer af Kejsersparret, særlig af Kejsrerinden, om hvem han underholdt mig længe, om hendes Glæde over det uceremonielle Liv her i Biarritz og ved at være i Nærheden af Spanien, hendes Fødeland, hvis Grænser tit blev overskredne paa smaa Udflugter, om hvorledes hun tit paa disse, naar hun saa en Fandango danse, bemægtigede sig et Par Kastagnetter og deltog med

Ynde og Liv i Dansen, og om hendes Udflugt til søs, i hvilken Anledning der altid ved Bayonne laa en Aviso klar til at gaa ud ved et telegrafisk Bud. Vi passerede den Bænk, paa hvilken de skæbnesvangre Samtaler fandt Sted mellem Kejseren og *Bismarck*; det er jo senere oplyst, at disse drejede sig om for *B.* at sikre sig Frankrigs Neutralitet under en eventuel Krig mellem Preussen og Østrig og om Løfter i den Anledning. Kejseren sagde vel hverken ja eller nej; men da Krigen kom, holdt han sig neutral i sin Usikkerhed, om han skulde gaa med Preussen eller Østrig. Under sit Ophold paa Wilhelmshöhe tillægges ham ogsaa den Ytring: „Jeg spillede paa to Kort, men holdt paa det fejle“.

Ved Tafflet, der holdtes i en stor Sal med Udsigt til Havet, havde Kejseren den tilstedeværende Minister til Bords, i Biarritz var altid efter Tur en Minister til Stede, Kejserinden havde Admiralen; vi var en Snes Mennesker til Bords, af hvilke jeg vil nævne Kejserens Sekretær, *Franceschini Piétri* og Forfatteren *Mérimée*. Der var en Hofdame til Stede, der forbavsede mig ved sin Alder og Grimhed, da Kejserindens Hofdamer altid blev omtalt som Skønheder. Jeg kom uvilkaarligt til at tænke paa Shahen af Persien, som, da han ved et Besøg i Tuilerierne blev forestillet for et Par Hofdamer af Kejseren, sagde til ham: „*Celles-là, vous devez les renouveler*“.

Stemningen ved Tafflet var meget livlig; Kejseren var i godt Humør, spøgede tværs over Bordet med Kejserinden, der ivrigt konverserede med sine Omgivelser;

det hele var ikke ceremonielt, i hvilken Henseende Biarritz var en Undtagelse fra de øvrige Sommerresidenser.

Efter Bordet samledes Selskabet i en tilstødende Sal, hvor der bødtes Kaffe og Cigaretter. Kejseren og Kejsrerinden gik en Tid omkring og konverserede de fornemste Gæster, hvorefter de begge satte sig, omgivet af en større Kreds, hvoriblandt *Mérimée* var den mest talende; der var vel gaaet en halv Times Tid, da en Ordonnansofficer kom hen til mig og sagde, at Kejsrerinden vilde tale med den danske Officer. Efter nogle Spørgsmaal om mit Ophold i den franske Marine henledte hun Samtalen paa Skandinavien og udtalte til Slut sin store Lyst til at besøge Norden, hvorom Kejsrerens Fætter, Prins *Napoleon*, havde fortalt hende saa meget fra sit Togt Nord paa; det, der særlig havde vakt hendes Interesse, var Beretningen om de lyse Nætter, hvor Solen ikke gik ned. Kejsreren hørte til og rettede ogsaa nogle Spørgsmaal til mig, heldigvis ikke om Mexico.

Det varede imidlertid længe, inden Kejsrerinden fik sit Ønske opfyldt; i 1903 besøgte hun som Enke København og Norden i det hele taget ombord i sin Yacht. En Bekendt har fortalt mig, at han tilfældig kom gaaende gennem Bernstorff Park, da en kongelig Vogn stoppede foran Slottets store Trappe. *Christian den Niende* kom ned ad Trappen, bød Kejsrerinden Armen og gik med hende op ad Trappen, — han erklærede det for noget af det eleganteste, han havde set.

Klokken var imidlertid bleven ti, der serveredes en Thé russe, og vi tog Afsked. Det blæste stadig en Storm, saa der ikke var Tale om at gaa direkte ombord, og i kejserlige Vogne kørte vi over den spanske Grænse til den lille By St. Sebastian for derfra at gaa ombord den næste Dag, hvis Vejret bedrede sig. Vi tog ind paa Byens fineste Hotel og kom til Køjs; men det blev ikke nogen god Nat; thi næste Morgen beklagede vi alle, at vi ikke havde været forsynet med Insektpulver.

Opad Dagen løjede det saa meget, at vi i Fartøjer med klodsrebede Sejl naaede ombord i Eskadren, der Dagen efter lettede og efter at have krydset nogle Dage i den biskayiske Bugt gik til Bordeaux.

Vi havde et meget behageligt Ophold dér; Bordeaux er en meget smuk og interessant By; men det fornøjeligste var de Ture, vi gjorde paa Gironden, hvor vi her midt i Vinhøsten besøgte Byerne med de bekendte Navne, Margot, St. Julien, Pouillac og St. Estephe.

I Bordeaux levede man endnu i Offenbachiade Rusen; for Øjeblikket gik „Orpheus i Underverdenen“ paa Byens største Teater; vi tog Billetter, hvad der var vanskeligt, da Tilstømningen var stor, fordi der var indlagt nye Gaader. Teatret var propfuldt og ikke altid stille; men da Scenen med Gaaderne kom, blev der Ro.

Den første Gaade lød: „Hvilken Forskel er der paa Calchas og Agurker“?

Svar: *Calchas est confident du Roi, les cornichons sont confits dans du vinaigre.* Vild Jubel.

Den anden Gaade: „*Pourquoi les coqs ont-ils des ailes et les poules des oeufs?*“. Døds Tavshed.

Svar: „*C'est parceque les coqs ont besoin d'elles et les poules ont besoin d'eux*“.

Vild Jubel og en Trampen, saa man skulde tro, at Huset vilde styrte sammen.

I Bordeaux modtog vi det Nummer af Kejserrigets officielle Avis „*Moniteur de la Flotte*“, hvori meddeltes Navnet paa de Officerer, der var blevet dekoreret ved Biarritz. For mit Vedkommende lød det saaledes:

„*Wandel, Carl Frédéric, officier de la marine suédoise de Danemark*“.

Jeg viste det til flere, og de fandt ikke, der var noget mærkværdigt deri. Tingen var, at paa den Tid var Kendskabet til Norden ikke stort i Frankrig; dansk, norsk og svensk gik i en Bøtte, der hed *scandinave*, om de enkelte Lande vidste man i Almindelighed ikke meget.

Jeg fandt Sagen saa morsom, at jeg straks købte et Eksemplar af Bladet, som endnu er i mit Eje.

Fra Bordeaux gik vi til Krigshavnen Lorient; efter at have set hvad her var at se, og som kunde være Genstand for en Rapport hjem, besluttede en af Skibets Officerer og jeg at gaa til Fods fra Lorient til Brest, hvortil vi regnede otte Dage. Der var dengang ingen Jernbane til Brest, og fra det Øjeblik, vi kom ind i det egentlige Bretagne, var det, som vi var sat et Par Aarhundreder tilbage i Tiden; vi var i et ærkekatolsk Land, hvor man hvert Øjeblik maatte tage Hatten af for de langs Lande-

vejene opstillede Krucifikser. De almindelige Indbyggere talte ikke et Ord Fransk, men udelukkende Bretonsk, og det kom mig tilgode, at jeg kunde huske nogle Ord fra min Omgang med „Magellan“s bretonske Besætning, saaledes at jeg kunde klare mig, hvad Spise, Drikke og Nattelogi angik. De Gæstgivergaarde, vi besøgte, var tarvelige, men renlige, og Beværtningen var derefter.

Bretagne er Sædet for Levningerne af den gamle legitimistiske Adel, der skyer den bourbonske og republikanske Adel som Pesten; paa de smaa Herregaarde, som vi jævnligen passerede, fører den en ensom *Don Ranudo* Tilværelse, lidet svarende til dens Pretentioner og Fornemmelser.

I arkæologisk Henseende rummer Bretagne mange interessante Ting fra Druidernes Tid, saaledes skal jeg nævne „*les pierres de Carnac*“, 1¹/₂ Alen høje, spidse Granitsten, opstillede i mange, lange Rækker, hvis Betydning Arkæologerne ikke har kunnet klare.

Efter en af Vejret begunstiget Tur gennem interessante og naturskønne Egne naede vi Brest, hvor vi gik ombord i Eskadren, der kort efter afgik til Cherbourg for at indtage sin Station dér. Her fornyedes en Del af Besætningerne, hvad der gav Officererne nok at bestille, og samtidig gennemgik jeg en Artilleriskole; men selve Opholdet i Cherbourg, der ingen Afveksling bød, var kedeligt; man kunde en sjelden Gang fra Lørdag til Mandag Formiddag gøre en Afstikker til Paris.

Da jeg hen i Vinteren mente ikke at kunne have mere Udbytte af mit Ophold i Cherbourg, søgte jeg Udkommando med en af de gamle Sejlfregatter, Regeringen bruger til under Jordomsejling at forsyne Kolonierne, og fik Ordre til Fregatten „Isis“, der fra Toulon skulde en saadan Tur.

Vi blev imidlertid først sendt til Madeira for der at hente Negere til den forestaaende Verdensudstilling, men forefandt ingen og gik til Gabon paa Afrikas Vestkyst, hvorfra de skulde være sendt; her erfarede vi, at de var sendt direkte til Frankrig, og gik saa tilbage til Toulon. Der blev endnu intet af Jordomsejlingen, vi blev sendt til Martinique med Ammunition og lign. Det blev en fornøjelig Tur med vakre Kammerater og Glæden ved igen at være tilsøs i et Sejlskib. Vi havde et fornøjeligt Ophold paa fjorten Dage i Fort de France og vendte derefter tilbage til Toulon. Nu skulde Jordomsejlingen foregaa; men Tiden var saa langt fremskreden, at min Orlov vilde blive meget overskreden ved at gøre Rejsen, og jeg besluttede derfor at vende tilbage til Danmark.

Mit næsten treaarige Ophold i Frankrig og den franske Marine vil trods tunge Dage altid staa blandt mine lyseste og interessanteste Erindringer. Jeg lærte den intelligente, franske Nations vindende og elskværdige Egenskaber at kende; men jeg forstod ogsaa senere de Mangler, der gjorde, at den ikke kunde hamle op med den tyske Nations Grundighed, Orden og Sejghed, da Opgørelsen kom i 1870. Jeg vedligeholdte Korrespondance

med flere Kammerater i mange Aar; men efterhaanden forblev Brevene ubesvarede, Adressaten var død.

Jeg naaede lige at se Verdensudstillingen en af de sidste Dage, den var aaben, men rejste saa hjem, nu var Længslen efter at se Hjemmet kommen.

Ved min Hjemkomst fik jeg en Maanedes Orlov og tiltraadte saa Tjeneste.

III.

Efter et Par Somre at have været udkommanderet med Opmaalingskibe og arbejdet om Vinteren paa Sø-kortarkivet blev jeg i Oktober 1869 udkommanderet med Fregatten „Sjælland“, Kommandør *Malthe Bruun*; Fregatten var i sidste Øjeblik blevet udrustet for at repræsentere Danmark ved Suez-Kanalens Aabning. Vi afgik Mandagen den 16. Oktober, og vi havde kun en Maaned til at naa Port Said, da Aabningen var fastsat til den 16. November. At begynde et Togt en Mandag var efter de overtroiskes Mening en frygtelig Historie, og da Lodsens ved Udsejlingen satte os paa Stubben, saa de jo allerede Følgen deraf. Vi kom imidlertid straks af; men saa kom en ny Skandale; vi var 15 Officerer i Messen, og da der altid var to Officerer paa Vagt, blev vi altsaa 13 tilbords. Vi kom imidlertid vel ud af Kattogat; men ude i Nordsøen fik vi en ualmindelig haard Sydveststorm. Kanonerne, der paa tidligere Togter havde været surret iborde, var paa dette surret med Mund-

ingen mod Skibssiden, hvorved Rappertens Hjul kom til at staa paa Fyrreplanker istedetfor Egeplanker, saa de under Skibets stærke Slingringer sled Fordybninger i Dækket, og to svære armstrongske Kanoner, der til Forsøg var opstillet paa øverste, let byggede Dæk, bevirkede, at Naadderne i Skibssiden ved Skibets Slingringer aabnede sig, og Vand trængte ind. Disse Havarier nødte os til at søge ind til Portsmouth, hvor 60 Tømmermænd kom ombord og ved deres Banken og Høvlen i tre Dage gjorde Skibet til et rent Helvede; igen en Sejr for de overtroiske. Uden for Kanalen fik vi igen Storm imod; men pludselig sprang Vinden om til Nord, og nu gik det strygende til Cadiz, hvor vi skulde fylde Kul og tage Vin til Mandskabet. Med nogle Kammerater gjorde jeg et kort Ophold i Sevilla. En stiv, vestlig Vind bragte os hurtig gennem Middelhavet, og vi naaede Port Said den 15. November.

Reden var en Skov af Master af Krigsskibe og private Dampere. Vi fik Plads mellem en hollandsk og en ægyptisk Korvet, og lang Tid tog det, inden vi fik saluteret det østrigske Kejserflag, det nederlandske Prinseflag og de forskellige Admiralsflag. Under Opholdet her fungerede jeg som Adjudant hos Chefen og ledsagede ham paa hans forskellige Visitter, af hvilke de interessanteste var hos den østrigske Kejser og hos Khediven, hvilken sidste erklærede, at de danske Officerer var hans Gæster under Opholdet i Ægypten.

Om Morgenen den 16. ankom den franske kejserlige

Yacht „L'Aigle“ med Kejserinden ombord, og en øredøvende Salut lød fra alle Krigsskibene. Faa Timer efter Ankomsten besvarede Kejserinden den østrigske Kejsers Visit, roet i en stor, hvid Baad med Kejserflaget i Forstævnen og et blaåt Fløjels Fartøjstæppe med guldbroderede Bier. Efter Kejserindens Tilbagekomst aflagde Chefen, hvem jeg ledsagede, Visit hos hende; efter at have vekslet et Par Ord med Chefen, saa Kejserinden stift paa mig og sagde: „Jeg har set Dem før“; jeg nævnedes Taffet i Biarritz, hun tænkte sig lidt om, sagde: „*Oui, Monsieur*“, og den neppe fire Minutters Visit var forbi; mange ventede udenfor.

Kl. 2 samme Dag var den første Højtidelighed, hvortil alle Honoratiores var indbudt; ad en sandet Vej belagt med Brædder begav man sig mellem 2 Rækker tyrkiske Soldater til *Place Lesseps*; her var opført 3 Estrader, paa hvilke der var anvist Gæsterne Plads; men den fra alle østerlandske Foretagender kendte Mangel paa Orden gjorde, at de fleste Pladser paa de to Estrader var optagne af Uvedkommende, og de fleste Gæster maatte staa nedenfor i den bagende Sol.

Paa den midterste Estrade sad midt paa forreste Række Kejserinden, til højre for hende Kejseren af Østrig, til venstre Khediven. Foran hver Estrade var rejst et Alter, et romersk-katolsk ud for den midterste, et muhammedansk og et græsk-katolsk ud for de andre. Højtideligheden begyndte med, at den muhammedanske Ulema bad en Bøn om Allah's Velsignelse af Kanalen, derefter

gik Biskoppen af Jerusalem op til det romersk-katolske Alter og messede, hvorefter Kejserindens Skriftefader holdt en Lovtale over Kejserinden, Khediven og *Lesseps*, hvem han sammenlignede med *Columbus*. Da Højtideligheden var forbi, vendte Gæsterne tilbage til deres Skibe. Jeg blev ved denne Lejlighed forestillet for *Lesseps* og kom til at veksle Haandtryk med en af Aarhundredets mest omtalte Mænd, der, skønt 64 Aar, samme Dag blev gift med den 18aarige Kreolerinde *Hélène Autard de Bragard*, med hvem han fik 12 Børn. Om Aftenen afbrændtes et pragtfuldt Fyrværkeri, og Byen, der var oplyst af Fakler, lignede et mægtigt Ildhav, der i Forbindelse med Illuminationen af de utallige Skibe tog sig prægtigt ud mod den stjerneklare Himmel.

Næste Dag, den 17. November, indviedes Kanalen. De danske Officerer tillige med andre Mariners Officerer og en Del Journalister var inviteret til at gøre Turen ombord i Khedivens største Yacht, jeg husker ikke Navnet. Hele Agterskibet var indrettet til Khedivens Harem og udstyret med en utrolig Luksus; de enkelte Kahytter og Salonen havde kostbare Møbler, Sofaer og Divaner, betrukket med hvide og lyse Silke- og Damaskstoffer, og Gulvene belagt med tykke, tyrkiske Tæpper.

Ved det aftalte Signal satte „L'Aigle“ med Kejserinden ombord sig i Bevægelse ind i Kanalen, fulgt af Khedivens Yachter og de øvrige Dampere med Khedivens Gæster. Dybden i Kanalen var for ringe til, at Krigsskibene kunde følge, undtagen for den norske Korvet

„Nordstjernens“ Vedkommende. Maalet var Ismailia, hvor Gæsterne var indbudt til Bal. Sejladsen bød ingen Interesse, man saa kun nøgne Sandbredder, hvor nu og da en ensom Kamel drev af med sin Rytter eller Byrde.

Interessen samlede sig snart om de velbesatte Borde, hvortil de ca. 150 Gæster ved Gongoner kaldtes til en tidlig Middag, hvor Mad og Vin serveredes med alt, hvad der kunde tænkes, af europæiske Finesser. Under Middagen spillede Khedivens Orkester fuldstændig i Takt, men uden Følelse eller Forstaaelse, saa bekendte Operatemaer var vanskelige at kende. Efter Bordet blev der serveret Cigarer og Likører i den store Salon, hvor enkelte af *the gentlemen of the press* glemte Gentlemanden ved til stor Forargelse at slænge sig med Støvlerne paa de kostbart betrukne Divaner.

Vi ankrede ud for Ismailia, en By, der paa et Herskerbud havde rejst sig midt i Sandet; Grundstenen var lagt i April 1868; omkring *Place de Champollion*, Hieroglyfernes Udtyder, laa Guvernørens Hus, Posthuset, den græske og romersk-katolske Kirke, nogle Hoteller og endelig Khedivens Palads, hvor Aftenens Bal skulde holdes; der fandtes endnu nogle store Huse med Haver foran, samt mod Vest den arabiske, mod Øst den græske Bydel, smaa, usle Huse.

Efter i Bureauet at have sikret os Numret paa to Telte bragte vi vor Bagage derhen, overlod den til den ved disse placerede Araber *Mustapha's* Omsorg og vandrede afsted, vadende gennem de sandede, men folke-

fyldte Gader. Mørket faldt snart paa, vi begav os tilbage til vore Telte for at klæde os i Galla til Ballet og gav os god Tid; vi kom derfor lidt sent af Sted, men mødte dog endnu en Del Damer i Baldragt paa Æselryg.

Khedivens Palads var en stor, toetages Bygning, beliggende i en Have med tropisk Flora. En bred Trappe førte op til en Vestibule, hvor vi blev modtaget af Marskaller og guldgalonerede Tjenere. Vejen til Balsalen var gennem to Saloner, en paa hver Side, med forgyldte Møbler og kostbare Gulvtæpper. Paa en høj Tribune sad Kejserinden i et rødt Kostume og med et pragtfuldt Diadem paa den smukke Pande, ivrigt konverserende de Omstaaende, og ved hendes Side sad Khediven, betragtede de Dansende med et sløvt Blik, der kun kunde tydes som: „At I gider“. Balsalen var fuld af Herrer i mer eller mindre glimrende, ordensbehængte Uniformer, Tyrker i Nationaldragter og Damer i elegante Kostumer; tyrkiske Kvinder saas ikke, de havde kontrasteret for stærkt mod de europæiske, i Tyrkernes Øjne halvnøgne, Kvinder. En tropisk Varme herskede i Salen, hvorfor vi efter nogen Tid søgte ud i det Frie, medens andre sikrede sig en Plads ved de til Souperen dækkede Borde; der var imidlertid kun dækket til 800, medens Gæsternes Antal var ca. 2000, hvorfor mange senere søgte til Hotellerne. Den stjerneklare Nat, hvis Himmel hele Tiden krydsedes af Rakter, afgav et glimrende Skue; men Temperaturen var faldet betydelig, og ved at gaa i Sandet, hvis Temperatur neppe var højere end et Par Grader, fik man Ind-

tryk af at vade i Vand. Efter en lille Souper for Khedivens Regning i et af Hotellerne begav vi os til vore Telte, uden for hvilke den tro *Mustapha* gik Vagt, lagde os paa de forefundne Madratser, dækkede os med Tæpper og alle vore Klæder for at værne os mod den isnende Kulde, en stærk Modsætning til Dagens brændende Solvarme.

Den næste Dag fortsatte Khedivens Gæster til Suez; men dertil havde vi ikke Tid, vi maatte gaa til Cairo. Inden Afrejsen foretog vi en Spadseretur i Byen for at se det brogede Liv; her saas alle Østens Nationaldragter, alle Vestens Uniformer, Kørende og Ridende, Omnibusser, trukket af 6 Kameler, smukke Ekvipager, Khediven til Vogns, omgivet af en elegant Eskorte, en stor Kavalkade med Forridere i straalende Livréeer og Kejserinden i Midten i hvid Rejsedragt med sin Niece, Hertuginde af Alba, ved Siden, — et Sceneri i Sol og Sand og blaa Himmel, man ikke glemmer.

Paa Jernbanestationen maatte vi vente et Par Timer, Ingen vidste, naar Toget gik; endelig kom vi afsted, naaede efter flere umotiverede Standsninger midt i Sandet Cairo, hvor vi, stadig som Khedivens Gæster, tog ind paa et af de bedste Hoteller; her var ingen bestemte Spisetider, man kunde spise, naar man vilde, forlange hvad man vilde, og hvor man saa hen, flød Chateaux-Vine og Champagne i Strømme; det eneste, Hotelejeren forlangte, naar man rejste, var en Erklæring om, hvor mange man havde været, og at man havde været tilfreds.

Cairo var dengang en fuldstændig østerlandsk By med smalle Gader, mange Basarer, 400 Minareter og kun nogle faa nyanlagte, brede Gader; kun faa europæiske Dragter saas paa Gaderne. Næste Dag gjorde vi en Udflugt til Pyramiderne og Sphinxen, og hjemkommet derfra deltog vi i et Bal, Khediven gav i sit Palads. Ballet var en Gentagelse af Ballet i Ismailia; men Kejserinden manglede, hun var rejst videre til Suez. Formiddagen efter Ballet gik vi til Alexandria, hvortil Fregatten „Sjælland“ var ankommen.

Naar jeg den Dag idag tænker tilbage paa de oplevede Dage i Anledning af Suez-Kanalens Indvielse, staar det hele for mig som et Æventyr af Tusind og en Nat; men samtidig kan man ikke lade være at tænke paa Verdens Omskiftelser, — Kejserinden, der her havde været den Person, om hvem alt drejede sig, maatte knapt ni Maaneder efter flygte fra Tuilerierne i en almindelig Drosche for at redde Livet.

Da vi kom ombord, fik de Officerer, der havde haft Vagt under vor Fraværelse, Landlov. Jeg kom dog endnu engang i Land. Chefen havde nemlig lovet de 24 frivillige Lærlinge, vi havde ombord, en Ridetur, og da jeg havde Opsynet med Lærlingene, skulde jeg lede den; idet jeg gik over Faldrebet med Lærlingene, sagde Højbaadsmanden, en kendt Original, der endte som Havnefoged i Frederikshavn, til mig: „Hr. Løjtnant, jeg vilde hellere passe paa en Sæk fuld af Lopper end paa de Drengene“; han saa rigtigt.

Ved Landgangsstedet stod de bestilte Æsler med deres Drivere, og Drengene steg op; men Æslerne mærkede snart deres uøvede Ryttere, og som et Vindpust, der slaar ned i en Klat Støv, styrtede de af Sted i alle Retninger, og jeg holdt alene midt paa Torvet. Æseldriverne styrtede af Sted efter dem, og efter utrolige Anstrængelser lykkedes det at samle Rytterne. Rideturen begyndte, efter at jeg havde paalagt Driverne at følge med og holde Dyrene i Halen, og gik gennem Gader, Basarer og en lille Lund uden for Byen, vækkende en Del Opsigt, og Drengene saa med store Øjne paa alt det fremmede; jeg var tilfreds, da jeg var tilbage paa Landgangsstedet med alle Drengene i Behold.

Vi afgang fra Alexandria for at tilbringe en Maanedes Tid med Skydeøvelser o. l. i de græske Farvande. Julen holdt vi i Athen, hvor Kongen ikke vidste Ende paa, hvorledes han skulde gøre os Opholdet behageligt ved Middagsindbydelse, Bal, Juletræ for Lærlingene og for Officererne. Stor Interesse havde vi af at bese Byens Oldtidslevninger.

Fra Athen begyndte Hjemrejsen, under hvilken vi anløb flere Middelhavshavne, blandt andre Tunis; der var dengang ingen Havn ved la Golette, Tunis Havne-
stad, saa vi ankrede i aaben Sø. Tunis ligger 46 km inde i Landet; den var dengang en helt østerlandsk By med smalle, ubrolagte Gader, mange Basarer og fire pragtfulde Moskeer. Indbyggerne var Muhammedaner og Jøder, hvilke sidstes unge Piger gik uden Skørter, men

altid paa høje Sandaler, formentlig begrundet i Gadernes slette Føre. Landet var i en finansiel Misere og Opløsning, som ogsaa førte til det senere franske Protektorat.

Chefen og nogle Officerer var til Audiens hos Beyen paa Slottet Bardo, der ligger 4 km fra Hovedstaden; det er en gammel Fæstning, gennem hvis 4 Gaarde man naar den egentlige Residens; og sjælden saa jeg saa mange smukke, maleriske Ansigter som blandt de Arabere, der sad og drev i disse Gaarde, rygende deres Piber. I Ventesalen, hvor vi opholdt os en Times Tid, var Møblerne i Laser, og der var ingen Tæpper paa de iskolde Stengulve; ved Audiensen sagde Beyen til os ved Tolk, at det var ham en Glæde at se os i sit mægtige Rige. Aldrig har jeg set et saa modbydeligt Skurkeansigt som Beyens, og det løj heller ikke, efter alt hvad der blev berettet om ham; en Gang om Ugen holdt han Rettergang og afsagde Dom i alle de Sager, der blev ham forelagt; blev Pegefingeren strøget tværs paa Halsen, betød det et Hoved kortere.

Vi forlod ikke Tunis uden at have vandret paa Carthagos Ruiner.

De sidste Dage i Marts ankom vi til København, og allerede den 1. April afsejlede jeg til Island med Krydseren „Fylla“, hvor vi skulde gøre Fiskeriinspektions-tjeneste i 6 Maaneder. Det var dengang en meget behagelig Station; der var ingen Telegraf, saa at man, naar man saa Skagen svinde i Horisonten, havde Fred i lange Tider; man fik deroppe en venlig Modtagelse i de danske saavel som i de islandske Familier, Forfatningsspørgsmaalet

havde endnu ikke skabt nogen Forstyrrelse i saa Henseende, Udflugter paa de fortrinlige, islandske Heste var en stor Adspredelse, og man havde jævnlig Samkvem med det ved Øen stationerede franske Krigsskib. For mit Vedkommende begyndte jeg den Opmaalingsvirksomhed, der senere blev en af mit Livs vigtigere Opgaver.

Sommeren gik godt til September, da Postskibet ankom og bragte Efterretningen om Udbrudet af Krigen mellem Frankrig og Tyskland, men heller ikke mere; jeg var netop ombord i det franske Skib, da Efterretningen naaede der ombord; *A Berlin! A Berlin!* lød det fra Officererne; men der var en ældre Officer, som tyssede paa de andre og sagde: „Ja! lad os nu se“. Begge Skibe vendte hjem, vi i største Uvished, om vi skulde møde Venner eller Fjender i vore Farvande. Vi anløb Christianssand for at høre Nyt og fik der de frygtelige Nyheder om Sedan m. m.

Ankommen til København blev jeg beordret ombord i Vagtskibet paa Københavns Red, og det blev min Rolle flere Gange at gaa ombord i de fra Søen ankomende franske Skibe, hvor man ængstelig ventede Nyheder. Jeg vil nødig genopleve de Scener, jeg var Vidne til ved Beretningen om Ulykkerne; hvormeget man end i Danmark følte med Franskmændene, var man dog glad ved at være kommet ud af Tvivlen om, hvorvidt vi forblev neutrale.

Med Opmaalingsarbejder og et nyt Togt til Island gik min Tid til 1876, da jeg fik det islandske Postskib at

føre for tre Aar. Postfarten paa Island, der hidtil var blevet udført med den af Marineministeriet til Raadighed stillede Krydser „Diana“ og havde indskrænket sig til Fart mellem København og Reykjavik, blev nu overtaget af Det Forenede Dampskibsselskab, medens „Diana“ blev helt omapteret og indrettet til at føre Post og Fragtgods fra København rundt om Island, en Ordning, der blev hilst med Glæde over hele Island; denne ny Ordning fremkaldte paa Islands Kyster en ukendt Trafik og Virksomhed, der tiltog for hvert Aar. En Idyl forsvandt med den ny Postfart, nemlig de smaa Spekulanter, Skippere, der ejede en Jagt, som de ladede med alle de Varer, der kunde finde Købere paa Island, og hvormed de søgte ind til Bunden af en Fjord langt fra Købstad og Handelssted; der var noget saa hyggeligt ved at se den lille Jagt ligge sikkert inde i en dyb Bugts stille Vand, omgivet af høje Fjelde. Lasten blev lavet til Butik, hvor Varerne udstilledes, Bønderne kom ombord med deres Varer, Byttehandelen foregik, og naar alt var solgt, gik Skipperen hjem som Regel med et godt Resultat.

Jeg havde særlig Lejlighed til i disse tre Aar at bevæge mig meget mellem Befolkningen, og jeg havde ikke Indtrykket af, at denne beskæftigede sig med Forfatnings-spørgsmaalet, der nu begyndte at blive brændende; men den dertil nødvendige Agitation havde vel endnu ikke virket; det lykkedes jo senere at skabe den nødvendige Stemning, og gennem adskillige Forfatningsforhandlinger og Forfatningsforandringer opnaaede Islænderne at faa

deres Ø gjort til et selvstændigt Kongerige. Det er dem en dyr Fornøjelse; men det bliver deres Sag.

De Danske skulde mere, end Tilfældet er, besøge og interessere sig for Island og Islænderne. En Sommerferie paa Island er en vel anvendt Ferie, styrkende, interessant og instruktiv, og det har sin Interesse at lære Befolkningen at kende, hos hvem man altid er sikker paa at mødes med Velvillie og Gæstfrihed paa sine Rejser.

Ganske særligt vil jeg anbefale et Besøg paa Nordlandet, Øfjord (Ejafjördr) f. Eks., paa den Tid, hvor Solen ikke eller næsten ikke gaar ned; en Tur herfra til Godafos med Birkeskovene vil man aldrig glemme; men Rytter maa man være, hvad nu ikke er saa vanskeligt paa de smaa, ypperlige, islandske Heste.

Den nye Postrute blev benyttet af en Del udenlandske Videnskabsmænd, alle europæiske Sprog lød ombord, og jeg gjorde mange interessante Bekendtskaber, særligt mindes jeg den sympatiske franske Zoolog, Professor *Pouchet*.

En Behagelighed havde Farten, nemlig, at vi for hver Tur kom to Gange til Edinburgh, hvor Opholdet som Regel var 24 Timer. Om Sommeren kan man ikke benytte et saadant Ophold bedre end at gøre, hvad der kaldes *the tour of the lakes*; man forlader Edinburgh tidligt om Morgen, og saa gaar det med Jernbane, Mailcoach, Jernbane og Damper rundt om og igennem den Række smukke Søer, der findes Nord for Byen. Paa denne vidunderlig smukke Tur indtages Middagen paa en Damper,

der passerer den største Sø, og fra hvis Vinduer man nyder Udsigten; paa selve Turen passerer man mange skønne Steder og ikke faa af dem, der kendes fra *Walter Scott's* Romaner. En lille Sø, der hedder Loc Catherine, glemmer man aldrig. Om Aftenen er man igen tilbage; en varig Erindring har jeg fra en af disse Sommeraftener.

Christina Nilsson sang paa det store Teater, og en stor Menneskemasse var samlet uden for dette; da Divaen viste sig for at vende hjem, blev hun modtaget med en umaadelig Jubel, Hestene spændtes fra Vognen, og denne blev trukket af den begejstrede Mængde til hendes Hotel paa den store, aabne Plads.

Foran Hotellet samlede nu alle sig og kaldte stadig Divaen frem, der endelig viste sig og hilsende begyndte at synge „Hvorfor vil man tvinge mig at sjunge“. Uendelige Raab om mere fulgtes af et Par Sange endnu.

For ret at forstaa det henrivende i Situationen maa man erindre, at Edinburgh ligger meget nordligere end København, og at det var en af disse vidunderlige, lyse Sommernætter, med ikke en Sky paa Himlen og ikke en Vind, der rørte sig. Under disse Forhold lød hendes sølvklare Stemme paa en Maade, man aldrig glemmer.

I 1879 var jeg igen udkommanderet med det islandske Stationsskib og fortsatte mine Opmaalingsarbejder.

I Aarene 1876—78 ledede Professor *Mohn* den bekendte Nordhavsekspedition, og vort zoologiske Museum under Professor *Lütken* fattede Planen om en lignende

dansk; da jeg paa mine Togter til Island havde interesseret mig for zoologiske Indsamlinger, navnlig fra større Dybder, henvendte *Lütken* sig til mig med Forespørgsel, om jeg havde Lyst til at rejse til Amerika for at studere Dybhavsundersøgelser, da man der i sine Metoder og Instrumenter stod langt over, hvad der var anvendt paa „Challenger“ og den Mohanske Ekspedition; det vilde være ham en let Sag gennem Professor *Agassiz*, der ledede Undersøgelserne, at skaffe Tilladelse.

Jeg sagde „Ja“, og en senere Korrespondance mellem Ministeriet og Musæet resulterede i, at jeg fik Orlov for et Tidsrum af 9 Maaneder for at gøre Tjeneste i Amerika. Over Hamborg gik jeg i April 1880 til New York, tog derfra til Washington for at sætte mig i Forbindelse med den danske Minister, Hr. Kammerherre *de Hegermann Lindenchrone*, og meldte mig til Marinedepartementet. *Coast and Geodetic Survey* hedder den Gren af den amerikanske Marine, der beskæftiger sig med Opmaaling og videnskabelig Virksomhed tilsøs. Jeg søgte Chefen og fik en Prøve paa amerikansk Forretningsgang; jeg kom ind i et Kontor, hvor Chefen sad ved sit Skrivebord; der var et Par Bogskabe og Reoler, men ellers ingen Stole eller andre Møbler i Værelset. Jeg meldte, hvem jeg var, han tog en Telefon, samtalede med et underlagt Kontor og sagde derefter til mig: „Det Skib, De skal med, ligger for Øjeblikket i Providence og er sejlklar om 8 Dage, til hvilken Tid De maa være der“. Der blev ikke talt mere, og idet han gav mig Haanden til Afsked, tilføjede han: „Jeg

er hjemme iaften, og vi vil være meget glade ved at se Dem“.

Jeg benyttede mig af Indbydelsen, havde en meget behagelig Aften og gjorde den næste Dag en fornøjelig Udflugt med Husets to elskværdige Døtre.

Ankommen til Providence gik jeg ombord i Krydseren „Blake“, meldte mig til Ekspeditionens Leder, Professor *Agassiz*, og Skibets Chef, der begge modtog mig meget elskværdigt; den sidste haabede, at jeg paa Grund af det ringe Antal Officerer vilde gøre Tjeneste ombord, hvad jeg selvfølgelig indvilligede i.

I Messen blev jeg modtaget af 5 elskværdige Kammerater, hvoraf 3 Søofficerer; straks den første Dag blev jeg Genstand for en grasserende Vittighed. I Samtalens Løb brugte jeg Ordet „*never*“, og straks for alle imod mig spørgende „*never?*“. Sagen var, at i Øjeblikket opførtes en Operette af *Sullivan: His Majesty's Pinafore*, en Operette, der gjorde stor Lykke, og hvori man har den engelske Marine lidt til Bedste. Ombord i Fregatten „Pinafore“ findes en Admiral i Genre med Schweizer-Admiralen i „*La vie parisienne*“; Admiralen bemærker i en Samtale: „*I was never sick at sea*“, og straks styrter alle paa Scenen værende sig mod ham spørgende „*never?*“; Admiralen retter sig og svarer: „*hardly ever*“. Det skulde jeg jo ogsaa have gjort; men jeg kendte ikke Vittigheden.

„Blake“ var en mindre Krydser, fuldstændig indrettet til videnskabelige Havundersøgelser, udrustet med alt det nyeste. Hamptrusserne, som man hidtil havde anvendt

til Trawling selv paa de største Dybder, var her erstattet med Staaltraadstrosser af en meget mindre Tykkelse, hvorved vandtes betydelig Plads, og som var af mange Gange større Varighed; dertil kom Termometre og Vandhenterer m. m., alt beregnet til det uhyre Tryk, de blev udsat for paa de store Dybder; endvidere havde den Trawle, Svabere og forskellige Net.

Professor *Agassiz* var Søn af den berømte Schweizer-Zoolog *Agassiz*; han var uddannet til Ingeniør, fik overdraget Anlægget af en Sølvmine i Mexico, og da dette Arbejde var fuldentt og lavet til et Aktieselskab, udbad han sig sit Honorar udbetalt i Selskabets Aktier; disse steg efterhaanden saa meget i Værdi, at han blev en hovedrig Mand og kunde følge sin Ungdoms Lyst at blive Zoolog.

Nogle Dage efter min Ankomst gik vi tilsøs; vor Opgave var Dybhavsundersøgelser i Golfstrømmen fra dens Udtræden i Atlanterhavet og nordefter, hvorfor vi stod sydpaa til det Sted ud for Florida, hvor Undersøgelserne var afsluttet den foregaaende Sommer; thi til Vinteren med dens voldsomme Storme egnede „Blake“ sig ikke.

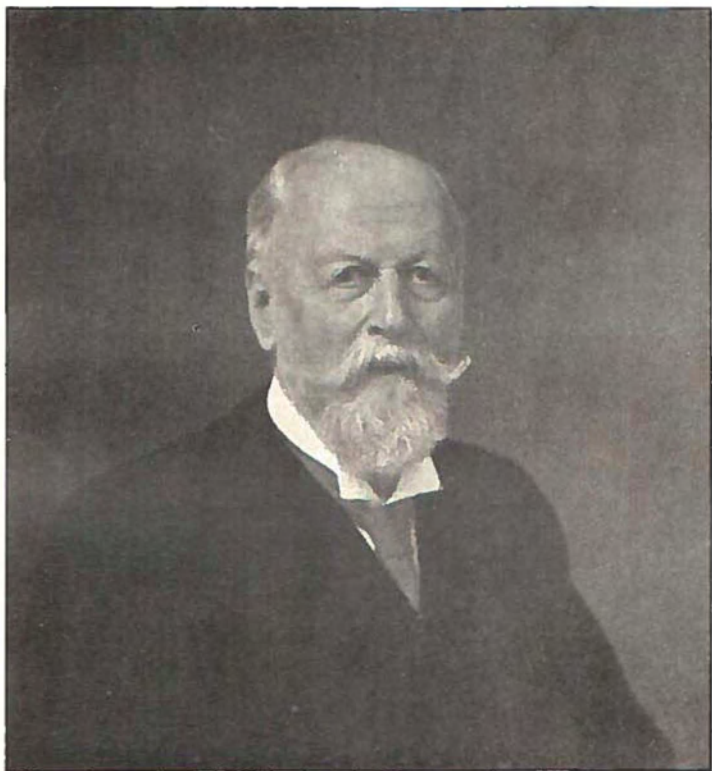
Undersøgelserne, der blev drevet uafbrudt, naar Vejret tillod det, Dag og Nat, bestod i paa de forskellige Stationer først at undersøge Havets Dybde, derefter Temperaturer og Saltholdighed med Mellemrum ned til Havets Bund, oftest til Dybder paa 3000 Favne; dernæst blev Trawlen firet ned til Bunden, hvilken Udfiring ofte tog et Par Timer; den blev derefter slæbt langs Havets

Bund i 15 til 30 Minutter, halet ind igen, hvilket ogsaa tog et Par Timer, og tømt for sit Indhold.

Det var, indtil de sidste Aars videnskabelige Ekspeditioner viste det modsatte, en Trossætning for Zoologerne, at ved 200 Favnes Dybde ophørte alt Dyreliv; men de nævnte Ekspeditioner viste, at der paa de største Dybder var et rigt Dyreliv af Individuer, særlig udstyrede til det enorme Tryk, der herskede dèr. Naar Trawlen kom op, viste Professor *Agassiz* sig; han var ellers altid til Køjs paa Grund af *Søsyge*, naar der var nogen *Søgang*.

Det er ikke Stedet her at komme nærmere ind paa disse Undersøgelser, kun skal jeg nævne, at det fra Dybet opbragte Vand perlede som Champagne, ved at den i Vandet indeholdte Luft blev befriet for det store Tryk nede, at det var de mærkværdigste Dyr, der kom op, Dyr, udstyrede til at lyse op i Mørket paa de store Dybder, Fisk med Indvoldene ud af Gabet ved at komme op i Atmosfæren, Dyr af de mest fantastiske Former. Dyrene blev derefter anbragt i Glas og Daaser i Sprit, hvoraf vi havde en stor Beholdning. Erfaringen havde vist, at Besætningen nød af Spritten, hvorfor denne blev iblandet et Brækpulver, hvad Besætningen var skadefro nok til at holde hemmeligt for nye Matroser, der kom ombord; fik en af disse ondt, var han jo til almindelig Moro opdaget.

Jeg havde elskværdige Messekammerater; men Livet ombord var ensformigt, og den eneste Adspredelse, vi havde, var Anløbet af Kystbyer for Kul; dertil kom den

KAMMERHERRE DE HEGERMANN LINDENCRONE

stærke Varme, og den Lise, man ellers har i Troperne efter Solnedgang, fik vi ikke, da Varmen fra det omgivende Vand, der i den sydlige Del af Golfstrømmen var 28° C., slog gennem Skibets tynde Jernsider og forhindrede Afkøling.

Vi havde arbejdet os op til Boston, da jeg blev angrebet af Dyssenteri og lagde mig ind paa et Hotel; her opsøgte *Hegermann* mig, kørte mig ud paa Landet i Nærheden af Cambridge, hvor han opholdt sig om Sommeren, da alle flygter fra Washington, skaffede en gammel Negerinde til at passe mig og, jeg tør sige, reddede mit Liv. I dejlige Omgivelser, med en god Pleje og en dygtig Læge, der betroede *Hegermann*, at jeg var meget daarlig, kom jeg mig snart, og *Hegermann* foreslog mig sammen med ham en Rekreationsrejse i det nordlige Amerikas smukke Provinser; her rejste vi omkring en tre Ugers Tid, stadig søgende de store Søer, da *Hegermann* var en lidenskabelig Fisker.

Jeg udtalte en Dag til *Hegermann* min Forundring over stadig at blive tiltalt Kaptajn, og han forklarede, at det var en Reminiscens fra den nylig afsluttede Krig, at enhver ældre, velklædt Herre, som man ikke kendte, blev kaldt Oberst, en yngre dito Kaptajn.

Jeg fulgte *Hegermann* til Cambridge og gik selv til Providence for at træffe „Blake“; den Maanedes Samliv med denne prægtige, elskværdige Mand resulterede i et oprigtigt Venskab, der først blev brudt ved hans Død.

I „Blake“ blev jeg et Par Dage, afsluttede mit Togt

med Skibet, da et længere Ophold ikke vilde give mig noget Udbytte, og rejste til Washington for at takke for Opholdet og melde mig fra Tjeneste.

Efter et kort Ophold her tog jeg til New York for at vende hjem. I New York modtog jeg min Udnævnelse til Kaptajn i Marinen. *Hegermann* var imidlertid udnævnt til Gesandt i Stockholm, og sammen med ham, hans Hustru og 2 Døtre gik vi med en Damper til Bremen. I New York oplevede jeg en af disse Varmebølger, der undertiden rammer denne By; en Aften paa Hjemvejen fra et Selskab maatte jeg jævnlig støtte mig til Murene for ikke at segne. Varmen blev vi snart klar af; thi vi havde en frygtelig stormfuld Hjemrejse paa 17 Dage, hvor Maksimum ellers var 12 Dage, saa man frygtede i Bremen for, at der var tilstødt os noget.

Overrejsen var ellers meget fornøjelig, *Hegermann* og Hustru var ikke generet af det daarlige Vejr, saa vi fik os ofte en trekantet L'hombre, rigtignok med Jetonsene i Lommen, da der ikke var Tale om, at de kunde ligge paa Bordet, og engang imellem glædede Fru *Hegermann* om Aftenen Passagererne med sin smukke Stemme.

Mit Ophold i Amerika, der strakte sig over ni Maaneder, vil altid staa for mig som en af mine interessanteste Oplevelser. Jeg lærte den amerikanske Nation at kende med alle, særligt dens Overklasses gode Egenskaber; i dens Videnskabsmænds Kreds, som jeg var i stadig Berøring med, fandt jeg en Samfundsklasse, som jeg satte højt for dens Dannelse, frisindede Livsanskuelse og

Usnobbethed. Land- og Søofficerer, der har gennemgaaet de respektive Militærskoler, er dannede Mennesker. Man spørger i Amerika ikke: „Hvem er Din Fa'r?“, men „Hvem er Du selv?“.

Hjemkommen meldte jeg mig til Tjeneste og blev i den sidste Halvdel af December sat til Tjeneste i Marineministeriet, for den 1. Januar at overtage Posten som Chef for Marineministeriets Sekretariat, hvilken Post jeg beklædte til Udgangen af 1886, idet jeg dog blev afløst for at gøre 2 Sommertogter og ligeledes for som Repræsentant for Danmark at deltage i den store Kabelkongres i Paris 1885; foruden af mig var Danmark repræsenteret af den danske Legationssekretær Baron *Knuth*, da Ministeren var bortrejst. Kongresmedlemmerne blev i højtidelig Audiens modtaget af Indenrigsministeren, der begyndte sin Tale til os „*Illustres Savants*“, *Knuth* og jeg saa paa hinanden. Det var Store Nordiskes Interesser, jeg skulde varetage, i hvilken Anledning jeg var instrueret af Direktør *Suenson*; der var flere Spørgsmaal i min Instruks; men det vigtigste var Klager over de engelske Fiskeres Behandling af de danske Kabler i Nordsøen, som de kappede, naar deres Trawle blev hængende i dem. *Knuth* deltog ikke i Diskussionen; men jeg havde flere Gange Ordet, og jeg havde den Tilfredsstillelse i den følgende Generalforsamling i Store Nordiske at blive hæderligt omtalt af *Tietgen* for min Virksomhed.

Jeg traf ved Kongressen, som varede i seks Uger, mange interessante Folk, og det var mig en Glæde at se

den Respekt, Navnet *Suenson* nød. Ved Forhandlingerne sad vi i alfabetisk Orden, og jeg havde saaledes den kinesiske Minister i Paris som Nabo, en intelligent, interessant Mand, der talte flydende Fransk, og som paa Aabningsdagen mødte i fuld, kinesisk Gala, en Bylt af kostbare Silketøjer.

Ved Kongressens Afslutning gav Indenrigsministeren, der sagdes at konkurrere med *Gambetta* om, hvem der havde den bedste Kok, en stor Diner, hvor der blev skiftet Service 20 Gange. Jeg sad ved Siden af en brasiliansk Kammerherre, der var saa veltalende, at mine Tallerkener flere Gange blev fjernet, inden jeg havde smagt deres Indhold, da Serveringen gik meget hurtig.

Men tilbage til Sekretariatet. Min ny Tjeneste var interessant og instruktiv og har haft stor Betydning for mig i mine senere administrative Stillinger. Hele Ministeriets Post gik hver Dag gennem mine Hænder til Fordeling imellem Departementerne, og derefter havde jeg Forhandling med Ministeren om mit eget Departements Sager. Denne Forhandling med en saa klartseende, intelligent og kundskabsrig Mand som Minister *Ravn* var mig en stor Tilfredsstillelse; men min Post, der medførte en vis Myndighed, var ikke altid lige let, man kan jo ikke gøre alle tilpas; mest følte jeg det, da *Ravn* ogsaa overtog Krigsministeriet, der i høj Grad beslaglagde hans Tid, da alt der var ham fremmed; han sagde ofte selv til mig, naar han forlod Ministeriet, særlig naar Rigsdagen var samlet: „Nu gaar jeg for at blive proppet“, og mit An-

svar blev større. Jeg fik i den Tid Indsigt i mange interessante Ting, som dog er og bliver fortrolige.

Et Resultat af min Tjeneste vil jeg nævne, nemlig at jeg blev saa lidt tiltalt af Ministervirksomheden, at da jeg senere i Livet blev tilbudt en Ministerportefeuille, svarede jeg uden Betænkning: „Nej Tak.“

Da der i Slutningen af 1885 skete den administrative Forandring, at min Stilling fra Nr. 1 blev Nr. 2, søgte jeg min Afsked og fik den.

I de tre følgende Aar 1886—88 var jeg Chef for Opmaalingerne i de danske Farvande og havde saaledes Lejlighed til ikke alene at lære store Dele af vore Farvande nøje at kende, men ligeledes de tilgrænsende smukke Kyster, og de efterfølgende Vintre var jeg optaget paa Søkortarkivet med at bearbejde det om Sommeren indhøstede Materiale.

I Aarene 1889—91 var jeg Chef for det islandske Stationskib; i 1889 var denne Tjeneste forbundet med et Trip til Grønland, hvorfra der var kommet Klage over, at de amerikanske Fiskere trods de gældende Traktater og Forbud var gaaet i Land og havde behandlet og oplagt deres Fangst for at hente den, naar de drog hjem. I Godthaab erfarede jeg, at det havde gentaget sig iaar, og at Fisk var bragt i Land i en lille Fjord Nord paa. Jeg afsendte en Dampbarkas med Officer og bevæbnet Mandskab, der ogsaa paa det angivne Sted forefandt en større Stabel Fisk; men Amerikanerne saas der intet til. Fisken blev spredt og overhældt med Petroleum, en ubehagelig Overraskelse

for de paagældende, naar de kom for at afhente den; men Overtrædelsen blev ikke gentaget de følgende Aar.

Det var dette Aar en usædvanlig god Sommer, hvor vi ikke mødte meget af de sædvanlige Ulemper af Taage og Is, og til Grønlændernes Henrykkelse havde vi Musik med. Vor Fraværelse fra Island varede kun en Maaned.

Tjenesten paa den islandske Station var ikke saa anstrengende som nu, hvor alle Nationer fisker der. Med Undtagelse af nogle engelske Trawlere var der kun franske Fiskere, og deres Overtrædelser havde vi ikke at ordne, de blev meldt til det franske Stationskib. Der var derfor Tid til at begynde en haardt tiltrængt Opmaaling af de islandske Farvande, og med de ringe Midler, jeg havde til Raadighed, foretoges ogsaa nogle Dybhavsundersøgelser, som dog ikke kunde foregaa ud over 300 Favnes Dybde, men alligevel bragte Resultater, som Zoologisk Musæum var meget glad for.

Den store Anvendelse, vi havde for vor Tid, gjorde, at vi ikke omgikkes meget med Folk i Land, dels var flere af mine tidligere Venner og Bekendte døde, dels var Stemningen ikke saa imødekommende som tidligere.

I 1889 var jeg blevet udnævnt til Direktør for Søkortarkivet, i hvilken Stilling jeg næsten hver Sommer blev afløst af Kommandør *G. Holm*; min Forgænger i Posten var den gamle Kommandør *Rothe*, for hvem ingen Aldersgrænse var, og som hans overordnede fra „Galathea“-Ekspeditionen kunde *Ravn* ikke komme over at afskedige

ham, skønt Trangen til en Afløser efterhaanden var erkendt. Da Maskinen saa at sige var ved at gaa istaa, maatte han dog tilsidst dertil, hvad *Rothe* tog ilde op, og jeg blev som nævnt hans Afløser. *Rothe* havde været min Kadetskibschef, da jeg var ung Kadet, hvad der bedst viser, hvor forkert hans Forbliven havde været; ikke desto mindre erklærede *Rothe* til mig, at han slet ikke følte sig for gammel til at blive ved. Han var 76, hvad jo i og for sig ikke havde forhindret ham i at blive; men han havde faaet et aandeligt Knæk ved den Generalkrigsret, der behandlede hans Forhold med „Rolf Krake“ ved Tyskernes Overgang til Als. Krigsretten fri fandt ham iøvrigt; men et Sonoffer skulde der være, og han fik sin Afsked.

De første Aar var meget anstrengende, da jeg som nævnt ofte var tilsøs om Sommeren, og betydelige Arbejder foruden den egentlige Kortvirksomhed maatte gøres; thi en ny „Danske Lods“, der ikke var udkommet siden 1843, maatte udarbejdes, og hvor stor Trang, der er til at denne Bog jævnlig fornyes, ses bedst af, at den Ud gave, jeg besørgede, er fornyet 2 Gange; desuden maatte der udarbejdes „Lods“ for de færøiske og islandske Farvande.

I 1894 var jeg Chef for Panserskibet „Helgoland“; under Togtet fik jeg Ordre til at gaa til København, fylde Kul og naar klar gaa til Rotterdam. Blandt Skibets Officerer var Prins *Carl*. Jeg henvendte mig til Marineministeriet, udbad mig Forholdsordre for mit Besøg i Rotter-

dam og fik det Svar, at jeg derom maatte henvende mig til Hs. kgl. Højhed Kronprinsen (*Frederik VIII*); dette gjorde jeg og fik det Svar, at Kronprinsen vilde skrive til mig derom; jeg gjorde opmærksom paa, at jeg skulde sejle iovermorgen; ja, jeg skulde faa Brev inden den Tid. Jeg fik imidlertid intet, afgik til Rotterdam, mødte under den hollandske Kyst lidt daarligt Vejr, som imidlertid ikke stoppede Skibet, og ankom til Rotterdam den 17. Juni.

Rygtet om, at „Helgoland“ kom til Rotterdam med Prins *Carl*, havde imidlertid naaet Holland og vakt en vis Opsigt. Den hollandske Eskadre havde faaet Ordre til at sejle „Helgoland“ imøde; men den hollandske Admiral bedømte Vejret som for haardt til, at „Helgoland“ kunde komme, og blev liggende, i hvilken Anledning han blev haardt kritiseret i Pressen.

Jeg havde ventet at finde det lovede Brev fra Kronprinsen ved min Ankomst til Rotterdam, men fandt til min Skuffelse intet; da den danske Minister for Tiden ikke var i Haag, henvendte jeg mig til vor Generalkonsul, meddelte ham, at Prins *Carl* ønskede at gøre Regentinden sin Opvartning, og bad ham skaffe Prinsen Audiens.

Medens vi ventede paa denne, aflagde jeg den 18. Juni Besøg hos Byens Autoriteter med Prinsen, der af Hollænderne bestemt opfattedes som en eventuel Gemal til den unge Dronning, og under Køreturene i Byen med Prinsen havde vor Vogn tit ondt ved at komme frem, saaledes trængte Folk sig om Vognen for at se Prinsen.

Alle, jeg talte med, haabede, det maatte blive Prinsen, og udtalte deres, jeg kan sige, Rædsel for, at det skulde blive en tysk Prins, hvad man mente, Regentinden helst saa.

Den 19. rejste jeg med Prinsen, ledsaget af Løjtnant *Schultz*, til Haag for at hilse paa Marineministeren, der gav en splendid Frokost. Efter denne aflagdes et kort Besøg i Delft for at se den berømte Fajancefabrik, hvorpaa vi vendte tilbage til Rotterdam, hvor Generalkonsulen gav Middag. Om Aftenen besøgte vi en nærliggende Park, hvor Borgermusikken spillede; Parken var fuld af Mennesker, der modtog Prinsen med Hurraraab, og efter en Times Ophold dér vendte vi tilbage til Skibet.

Den 20. modtoges en Del Genvisitter, og de hollandske Søofficerer gav Middag.

Den 21. havde Regentinden inviteret Prinsen med Følge til Taffel paa Slottet Soestdyk. Vi, Prinsen, der var alt andet end i godt Humør, Løjtnant *Schultz* og jeg afgik til Amsterdam og ankom derfra Kl. 5 til den Slottet nærliggende Station, hvor en Kammerherre afhentede os med kongelige Ekvipager. Straks efter Ankomsten blev vi forestillet for Regentinden, en svær, rødmosset Dame, og trak os derefter tilbage til de os anviste Værelser. Før Taflet blev vi forestillet for Dronningen, en sød, lille, 13aarig Pige med korte Skørter; hun hilste meget elskværdigt paa os. Ved Bordet sad Dronningen paa højre Side af Regentinden, Prinsen paa venstre, jeg lige overfor. Efter Bordet forsvandt de to kongelige Damer med

Prinsen, medens Gæsterne begav sig til en Rygesalon. Et Par Timers Tid efter vendte vi tilbage til Rotterdam.

Den 22. gav jeg Middag i „Helgoland“ for hollandske Autoriteter, og den 23. forlod vi Rotterdam. Ved Afrejsen var Kajerne fyldt med Mennesker, og Tusinder af Lomme-tørklæder vinkede til Afsked.

Der blev ikke det ud af dette Besøg, som nogle sikkert havde ventet.

Ved Finansloven for 1894 blev endelig Penge til en videnskabelig Undersøgelse af Havene omkring Grønland i Sommermaanederne 1895 og 96 bevilgede; til Chef for Ekspeditionen blev jeg beordret, og det dertil udsete Skib blev Krydseren „Ingolf“, hvorfor Ekspeditionen fik Navn af „Ingolf-Ekspeditionen“. Aaret 1894 anvendtes til Forberedelse af Expeditionen, til Indretning af Skibet, til Konstruktion af forskellige Maskiner og til de nødvendige Anskaffelser fra Udlandet. Officersbesætningen bestod af 4 Officerer, 1 Læge og 5 Naturforskere, hvilke sidstes Leder var den nu afdøde Professor *Jungersen*.

I Sommeren 1895 undersøgte Farvandet Vest for Grønland op til Disko, Sommeren 1896 Farvandet mellem Grønland og Island og Nord paa til Jan Mayen i den Udstrækning, som Tiden tillod.

De anvendte Apparater var de samme, jeg havde set anvendt under mit Togt med „Blake“ i Amerika.

Resultaterne af Ekspeditionen var i hydrografisk og zoologisk Henseende særdeles værdifulde, overtræffende Forventningerne; for de førstes Vedkommende særligt Vest

for Grønland og for de sidstes Vedkommende ved Oplysningerne om Faunaen i det kolde Bundvand Nord for den Ryg, der skiller Atlanterhavet fra Nordhavet, og paa hvilken Island og Færøerne ligger.

Resultaterne er blevet i høj Grad anerkendte i Udlandet, og som senere nævnes findes Navnet „Ingolf“ blandt de faa, saavidt jeg husker fire, Navne paa Facaden af det oceanografiske Musæum i Monaco.

Ekspeditionen udmærkede sig i Modsætning til de fleste Ekspeditioner, ved at Forholdet mellem det militære og civile Element var lige saa fortrinligt den sidste Dag som den første.

I Juni 1907 deltog jeg som Chef for Panserskibet „Helgoland“, der førte Kontreadmiral Koch's Flag, i den store Flaaderevue paa Spithead Red, en Revue, der vist nærmest var beregnet paa at vise Tyskland den engelske Flaades Styrke. 14 Lande havde sendt et Admiralskib, og af fyrstelige Admiraler deltog Prins *Heinrich* af Preussen og den japanske Prins *Arizugava*.

Vi havde en meget haard Rejse over Nordsøen, en Storm af en Styrke, man ikke venter at træffe i Juni Maaned. Det svenske og det norske Skib, der begge var betydelig mindre end „Helgoland“, led betydeligt ved Overrejsen.

Den 20. Juni ankrede vi paa Spithead Red, hvor sikkert den hidtil mægtigste og mest imponerende Flaade laa; paa en Linie for sig var opankret de fremmede Admiralskibe. Da den Flaade, der var samlet paa samme

1897?

Red 1911 i Anledning af Kroningen, var endnu mægtigere, skal jeg ikke omtale den nu samlede. Forskellige Tryksager angaaende Flaaderevuen blev straks givet ombord, blandt andet en Opfordring fra den i Portsmouth kommanderende Admiral til at undlade alle officielle Visitter mellem Admiraler og Skibshefer paa Grund af disses Mangfoldighed, men derimod en Indbydelse til en Soiré hos ham for at gøre hinandens Bekendtskab. I denne deltog den danske Admiral med Stab, og jeg gjorde her tilfældig Bekendtskab blandt andre med den japanske Chef, der var første Gang i Europa. Han kastede sin Kærlighed paa mig, og under hele Opholdet her foretog han sig intet uden at konsulere mig, af Angst for at synde mod Etiketten i Orlogstjenesten.

Den store Dag var, da Prinsen af Wales, senere *Edward den 7de*, passerede Linierne under en dundrende Salut.

Dagen efter var de fremmede Admiraler med Stabe tilsagte til Dronningen i London, hvor vi i Slottet samledes i en stor Sal. Kl. 11 begyndte en Defilerkur for Dronningen, der sad paa en Tronstol, omgivet af en pragtfuld Stab, og nikkede, hver Gang en Nations Repræsentanter gik forbi, gentagende hele Tiden: „*Very glad to see you*“, og dermed var den Historie forbi. Efter nogle Dages Ophold i Portsmouth og et Bal sammesteds gik vi hjem.

I Vinteren 1897—98 var jeg Chef for Fregatten „Fyn“ paa et Togt til Middelhavet. Efter at have anløbet flere Havne afgik vi til Athen, hvor det var Hensigten at til-

bringe Julen. Ved vor Ankomst der erfarede vi, at Prins Georg, der af Garantimagterne, England, Frankrig og Italien var udnævnt til Guvernør paa Kreta, to Dag tidligere var afsejlet til Øen ombord i en fransk Fregat, — hvilken Glæde vilde det ikke have været for os at bringe ham derhen?

Efter en fornøjelig Jul i Athen, hvor Kong *Georg* og Dronning *Olga* gav os den sædvanlige, elskværdige Modtagelse, afgang vi efter Kong *Georg's* Ønske til Kreta, hvor vi ankrede i Suda Bugt, Opholdsstedet for Garantimagternes Krigsskibe.

Mit første Besøg gjaldt Prins *Georg*, der boede i Canea, Øens Hovedstad, der ligger en Fjerdingsvej vest for Suda Bugt. Prinsen var begyndt at aflægge Besøg i de nærliggende Landsbyer og opfordrede mig til at ledsage sig den næste Dag ved et Besøg i en af disse, der laa et Stykke oppe i Bjergene. Paa denne Tur, der begunstiges af straalende Solskin, og som gik gennem prægtige Kløfter, havde vi hele Tiden det fjerne, snedækte Bjerg „*Ida*“, hvor Sagnet lader Zeus tilbringe sin Ungdom, i Sigte.

Rygtet om Prinsens Besøg havde naaet Landsbyen, og en Del af Befolkningen var gaaet Prinsen imøde og hilste ham med Geværsalver. I Landsbyen samlede Befolkningen sig paa Torvet, og Prinsen holdt en Tale. Det var gribende at se gamle Mænd og Kvinder græde Glædestaarer ved at høre sig tiltalt i deres Modersmaal og ved at se Prinsen, Befrieren for det tyrkiske Aag.

Ifølge Traktaten var der udgaaet Ordre til Befolkningen om at udlevere deres Vaaben. En saadan Aflevering fra de nærmeste Landsbyer overværede jeg i Canea, hvor en af Garantmagterne udnævnt Kommission modtog dem til Opbevaring.

Til den fastsatte Tid mødte en syngende Skare paa flere Hundrede, der stadig affyrede Glædesskud.

Det var mig paafaldende at se de antikke Bøsser og Muskedonnere, der blev afleveret; men en fransk Officer hviskede mig i Øret, at de moderne Vaaben laa i god Behold hjemme, og man forstaar godt, at Kretenserne nødigt vilde skille sig ved de Vaaben, hvormed de havde vundet deres Frihed.

Vi tilbragte en meget fornøjelig Nytaarsaften hos Prinsen.

Paa Hjemvejen anløb vi Neapel, paa hvis Red jeg modtog min Udnævnelse til Kontreadmiral, og jeg overtog ved min Hjemkomst Kommandoen over den flydende Defension paa Københavns Red og Københavns Søbefæstning.

Fra 1902—08 var jeg tillige med Kommandør, nuværende Admiral, *I. Nyholm* tilforordnet Forsvarskommissionen, en Virksomhed, jeg ikke skal komme videre ind paa, paa Grund af den Behandling vi fik af de fanatiske Fæstningstilhængere. Vi kunde ikke gaa med til at anvende den overvejende Del af Landets mobile Værn til Københavns Forsvar, fordi vi betragtede et Forsvar med den eksisterende Befæstning som umuligt, paa Grund af Ar-

tilleriets rivende Udvikling siden Fæstningens Anlæg og den forudselige, fortsatte Udvikling. Tiden gav os Ret.

I 1904 var jeg attacheret Kejser *Nicolai*; min Tjeneste bestod hovedsagelig i at møde hver Morgen og forhøre, om der var nogen Tjeneste for mig, hvad der som Regel besvaredes med Nej. Kejseren modtog mange Breve om Understøttelse og ligeledes Gaver, der ventedes honorerede, og det var min Opgave at skaffe Oplysning om de paagældende; kun sjældent havde jeg Lejlighed til at tale med Kejseren og Kejserinden, og noget stort Udbytte havde jeg vist heller ikke haft deraf.

Efter en Middag paa Charlottenlund Slot spillede jeg en Whist med de fornemste Spillere, jeg nogensinde har spillet med — Kong *Christian IX*, Kejser *Nicolai* og Kong *Georg* af Grækenland.

I Marts 1905 blev jeg Viceadmiral.

Samme Aar fik jeg Ordre til Chef for den Eskadre, Dampskibet „Dannebrog“, Panserskibet „Olfert Fischer“ og Krydseren „Gejser“, der skulde føre Kong *Haakon*, Dronning *Maud* og Prins *Olav* til Norge. Den 23. November var Toldboden fyldt med Mennesker, der vilde overvære Kongeparrets Afrejse. Paa to Tribuner fandtes repræsenteret Magistrat, Borgerrepræsentation, Havneraad, Grosserersocietet, Ministeriets Embedsmænd med Damer. Søofficerskorpset var mødt *in pleno*.

Til den berammede Afgangstid var hele *corps diplomatique* samlet, og kort efter kom hele Kongefamilien og Hertugen og Hertuginen af Cumberland og ventede paa

den norske Kongefamilie. Kl. 1¹/₄ kom en kongelig Vogn, modtaget med Hurraer, og indeholdende den godt 2aarige Prins *Olav* paa Skødet af sin Bonne; hun steg ud bærende Prinsen, der var i hvid Skindpels og Skindhue og vinkede til Publikum med sine smaa Hænder, og gik ombord med ham i „Dannebrog“; kort efter lød Hurraraabene i det Fjerne, og under Jubel og dundrende Hurraraab ankom det norske Kongepar i aaben Vogn.

Efter at Kongeparret havde givet en kort Kur og trykket saa mange Hænder, de kunde, til Afsked, holdt Konsejlspræsident *J. C. Christensen* en kort Afskedstale, og den kongelige Familie gik ombord i „Dannebrog“ for at tage den sidste Afsked; sidst gik Kong *Haakon*, og i det Øjeblik, han satte Foden paa „Dannebrog“s Dæk, gik det røde, norske Kongeflag med den gyldne Løve, der holder Sølvbilen, tilvejs, og øredøvende Salut og dundrende Hurraer lød. Kort efter gik den kongelige Familie fraborde, i Faldrebet vendte Kronprinsen sig om og kyssede endnu engang sin Søn til Afsked.

2 ? Kl. 12 blev der kastet los, Maskinerne gik an, og under Hurraraab stod „Dannebrog“ ud i Sundet, fulgt af de øvrige Skibe.

Nord for Helsingør mødte vi den tyske Krydser „Braunschweig“ med Prins *Heinrich* ombord. Han signalerede til os: „Min Ordre er at eskortere Deres Majestæt til Christiania“, hvorpaa Krydseren sluttede i „Gejser“s Køl-vand.

Det var koldt, Himlen var overtrukken, og det blæste

friskt af Vest; eftersom vi kom Nord paa, tiltog Kulingen, det blæste snart en Storm, og der var svær Sø i Kattegat. Jeg havde ventet, vi skulde faa Læ, medens vi passerede Læsø; men Søen var snarere værre ved Bagslaget fra den svenske Kyst.

Da vi nærmede os Skagen ved Ettiden Fredag Morgen, bestemte Kongen at ankre der af Hensyn til Dronningen, der var meget søsyg. Der skete nu en af de mærkeligste Vejrforandringer, jeg har oplevet: i Løbet af et Par Timer lagde Stormen sig pludselig, det blev efterhaanden helt stille, det klarede op, og i det dejligste Solskin stod vi den 24. Kl. 7 $\frac{1}{2}$ ud i Skagerak og derfra ind i Christiania Fjord, hvor vi mødtes af en tyk Taage; det lykkedes os at faa Lodser ombord, og med disse dygtige Mænds Hjælp ankrede vi Kl. 6 om Eftermiddagen ud for Horten, hvor den norske Eskadre laa, der den næste Dag saluterede det norske Kongeflag. Fra Horten sendte Kong *Haakon* følgende Telegram til Statsminister *Michelsen*: „Ankomsten til Norge sender Dronningen og jeg vore hjerteligste Hilsener til det norske Folk“.

Til Middagen ombord i „Dannebrog“ blev Prins *Heinrich* inviteret. Jeg sad ved Siden af ham ved Bordet, og en Ting, han gentagne Gange besværede sig over, var den anstrengende Tjeneste i den tyske Marine, og hvor træt han selv var.

Næste Dag den 25. kom en Dampchalup med Kommandør *Dawes* og Oberst *Nissen* for at afhente den norske, kongelige Familie til den norske Krydser „Heimdall“, der

stod Nord paa, tæt fulgt af den danske og norske Eskadre og den tyske Krydser. Det var tæt Taage, der efterhaanden gik over til tæt Snevejr. Vi passerede Fæstningen Oscarsborg under Kongesalut og Salut fra alle de paa Reden liggende Skibe. Kl. 1:15^m lagde „Heimdal“ til Land, og „Dannebrog“ ankrede tæt ved. Vejret var saa mørkt, at Gassen brændte overalt i Gaderne, og Sneen faldt saa tæt, at vi i kun nogle faa Hundrede Alens Afstand akkurat kunde se Dronningen, fulgt af Kongen i civil med Kronprinsen paa Armen, stige i Land. Jublen, Hurraraabene og Ringningen med alle Byens Kirkeklokker naaede ud til os.

Kl. 5 var jeg tilsagt til Audiens hos Kongen paa Slottet. Christiania havde givet Kongeparret den mest storartede og hjertelige Velkomst.

Søndag den 26. gav Statsminister *Michelsen* en Middag for Kongen og Dronningen, i hvilken deltog de højeste Autoriteter og Eskadrecheferne; paa *Michelsen's* Tale holdt Kong *Haakon* en fortrinlig Svartale.

Mandag den 27. foregik Kongens Edsaflæggelse paa Forfatningen i Stortinget. Paa Præsidentens Plads var stillet to Tronstole for Kongen og Dronningen, og tilhøjre for dem sad Eskadrecheferne og *corps diplomatique*; Stortingsmændene var i Galla, og Stortingssalen var fyldt til sidste Plads.

Kl. 12:10^m traadte den kongelige Procession ind i Stortingssalen, og efter at Kongen og Dronningen havde indtaget deres Pladser, rejste Stortingspræsident *Berner* sig

og opfordrede Kongen, der var iført norsk Generalsuniform, til at aflægge Eden. Statsminister *Michelsen* rakte Kongen Edsformularen, Kongeparret og alle rejste sig, Kongen rakte højre Haand i Vejret og oplæste Eden med høj og tydelig Stemme.

Berner holdt en Tale til Kongen, som denne besvarede, og den meget højtidelige Handling var forbi.

Samme Dags Aften gav Forsvarsdepartementet en Middag for de fremmede Officerer og en Fest i Tivoli for de fremmede Underofficerer.

Den 28. om Aftenen var der Gallaforestilling i det store Teater, hvor der opførtes *Bjørnson's* „Sigurd Jorsalfar“ med *Grieg's* henrivende Musik, og den næste Dag vendte den danske Eskadre hjem.

En smukkere og hjerteligere Modtagelse end den, det unge norske Kongepar fik, kan ikke gives.

I 1906 besøgte Kejser *Wilhelm* ombord i sin Yacht, eskorteret af en Panserfregat, København, og jeg blev attacheret Kejseren; han modtog mig meget elskværdigt og viste et Kendskab til mine *vitae*, der ikke kunde have været fuldstændigere, havde *Krak's* blaa Bog eksisteret dengang.

Min Tjeneste hos ham bestod i at skaffe forskellige Oplysninger, melde hans mere private Besøg, men navnlig i at ledsage ham paa Køreture, der ikke havde nogen officiel Karakter, da han i modsat Fald altid blev ledsaget af Kong *Frederik VIII*.

Paa disse Køreture var han altid i godt Humør, vel-

talende og indladende sig paa de mest heterogene Emner, til hvilke han viste et Kendskab, der forbavsede mig. Mange paastod jo nok, at det var ret overfladisk, og at det ofte ikke gik ud over, hvad der stod i Konversations-Leksikonet. Hvad der mest imponerede ham af de Ting, han saa, var Raadhuset; da han traadte ind i Hallen, udbrød han: „*Gotts Donnerwetter*“.

Paa en af de sidste Køreture, jeg foretog med ham, hvor han havde været inde paa flere Emner, spurgte han mig pludselig, om jeg ikke fandt det rigtigt, at Danmark indtraadte i Toldunion med Tyskland. Jeg saa jo straks Rævekagen og svarede, at jeg manglede fuldstændig Forudsætningerne for at kunne udtale mig om den Sag, et Svar, han øjensynlig tog ilde op; thi han talte ikke mere til mig paa den Tur.

Imidlertid maa han hurtig have glemt det; thi da jeg om Aftenen efter en Soiré paa Amalienborg kørte med ham til Toldboden, sagde han ved Afskeden: „Jeg prædiker imorgen Kl. 10 ombord i Fregatten, hvis De har Lyst at være til Stede ved Gudstjenesten“.

Jeg mødte selvfølgelig i god Tid og stod ved Rælingen og talte med en tysk Søofficer; da et af vore Panserskibe gik forbi, sagde han til mig paa ægte, tysk Vis: „Hvis Danmark kom under Tyskland, vilde De have større Panserskibe“; jeg lod, som jeg ikke hørte det, og gik min Vej.

Kl. 10 præcis kom Kejseren iført Admiralsuniform. Paa Agterdækket var rejst en Prædikestol, Mandskabet

blev kaldt agterefter, og Kejseren besteg Prædikestolen; han gav Tegn til Musikken at spille den aftalte Salme, efter hvilken han prædikede over Dagens Tekst og omtalte i Talen Fregatten, der laa her i Havnen; efter Talen lyste han Velsignelse og gav Tegn til at spille den sidste Salme. Prædikenen var god.

Efter Gudstjenesten deltog jeg med Kejseren i Officerernes Frokost og forundrede mig over den fri Tone mellem Kejseren og Officererne og omvendt; men det forandrede, da vi igen stod paa Dækket.

Næste Dag rejste Kejseren, sagde mig elskværdigt Farvel og takkede mig for min Tjeneste.

Jeg var gaaet til min Tjeneste hos Kejseren med den naturlige, nationale Uvillie mod hans Person; men jeg tilstaar, han var en Charmeur, og at jeg kom til at synes om ham; den Opfattelse, jeg fik af ham, svarede imidlertid ikke til hans Opførsel, da Ulykken ramte ham i 1918.

Aaret efter kom Kejseren igen til København, og efter et Taffel paa Fredensborg gav han mig sit signerede Billede i en kostbar Bronceramme, oversaaet med kejserslige Ørne, med de Ord: „De finder nok en lille Krog at hænge det i“.

I Marts 1907 var det tre Aarhundreder siden Admiral Ruyter's Fødsel, og en Kreds af Mænd, hvoriblandt Konferentsraad Heide, besluttede at iværksætte en Indsamling for at faa Midler til at lægge en Guldegeløvsgren paa hans Grav, i taknemmelig Erindring om hans Virksomhed i 1659

—60 i vor Krig med Sverig. *Heide* overtog Kassererposten, og det blev overdraget ham og mig at rejse til Holland med Grenen. Ankomsten til Haag søgte vi Audiens hos Dronningen og meddelte Marineministeriet vor Mission.

I Audienssalen traf jeg den engelske Minister, der tidligere havde været i København; da jeg blev forestillet for ham, gav han mig Haanden og sagde „Tak for sidst“, vistnok alt det danske, han kunde huske; thi han slog straks over i Engelsk og spurgte til sine tidligere Bekendte i København. Dronningen maa have haft Forfald; thi kort efter gik Døren op, og Dronningens Moder traadte ind; hun var, siden jeg sidst saa hende, blevet endnu sværere og bar Stangbriller. Hun gik straks hen til *Heide* og mig, takkede for den smukke Erindring fra Danmark, rettede nogle almindelige Ord til os, overrakte hver af os en stor Medaille, slaaet i Anledning af *Ruyter's* Fødselsdag, og afskedigede os.

Næste Dag nedlagde vi, ledsaget af den danske Minister, en hollandsk Admiral og nogle Søofficerer, Guldgrenen paa *Ruyter's* Gravmæle i Storekirken i Haag, og vor Mission var endt.

En elskværdigere og fornøjeligere Rejsefælle end Konferentsraad *Heide* kunde jeg ikke have haft.

Mit Eksempel af Medaillen har jeg afleveret til Søfartsmusæet i Helsingør.

I 1910 modtog Regeringen en Indbydelse fra Prins *Albert* af Monaco til at lade sig repræsentere ved Indvielsen af det af ham opførte oceanografiske Musæum i

Monaco. Indbydelsen blev modtaget, og Udførelsen overdraget mig.

Siden 1885 har Prins *Albert* anvendt store Dele af sine fyrstelige Indtægter paa hydrografiske og Dybhavsundersøgelser i Middelhavet, Undersøgelser af den største Værdi med Anvendelse af nye Apparater og Metoder; det indsamlede hydrografiske og zoologiske Materiale var efterhaanden blevet saa stort, at det fordrede et Musæum med Lokaler til Opbevaring og Behandling, og det stod færdigt til Indvielse i 1910.

Musæet er en stor, monumental og smuk, hvid Bygning, opført paa en mod Havet stejl Klippe; paa dets Façade, der vender ind mod Land, findes Navnene paa de berømteste moderne Ekspeditionsskibe, deriblandt det danske „Ingolf“. Musæet fortjener Besøg af enhver, der opholder sig i Monaco.

Til Indvielsesfesterne, der skulde strække sig fra den 29. Marts til den 1. April, var inviteret Ekspeditionschefer og Videnskabsmænd fra alle Verdens Lande foruden en Del højtstaaende Franskmænd. Den 29. Marts skete den højtidelige Indvielse med en Tale af Prins *Albert*, hvorefter de Indbudne vistest rundt i Musæet, der foruden det egentlige Musæum indeholder Sale til Foredrag og internationale Kongresser; samme Dags Aften var der Gallaforestilling i Monte Carlo's Opera. Den 30. Marts var der om Formiddagen Foredrag i Musæet, derefter Frokost samme Sted og om Aftenen et storslaaet Fyrværkeri paa Havet. Den 31. Marts Udflugt med Prinsens

Ekspeditionsskib „Prinsesse Alice“. Den 1. April forskellige Foredrag i Musæet og om Aftenen Banket i Fyrstens Palæ.

Den sidste var interessant ved den Lejlighed, man havde til at blive forestillet for og veksle Ord med bekendte Personer, og ved de glimrende Taler, der blev holdt af tidligere Præsident *Loubet*, *Emile Picard*, Præsident for Videnskabernes Akademi, *Massenet*, Præsident for Akademiet for de skønne Kunster, *Edmond Perrier* o. fl.

Opholdet her ved Rivieraen, hvor Foraaret allerede var begyndt, var af stor Værdi for mig ved de stiftede Bekendtskaber og ved den Interesse, der vistest den af mig ledede „Ingolf-Ekspedition“, ikke mindst af Fyrsten.

I 1911 fik jeg Ordre til at ledsage Hs. kgl. Højhed Kronprinsen (*Chr. X*) til England for at repræsentere Marinen ved Kroningen, da den engelske Konge er dansk Admiral.

Kronprinsen, ledsaget af Kammerherre *Rothe*, Kaptajn af Infanteriet *Glahn* og jeg afrejste over Esbjerg til England og ankom til Harwich den 18. Juni Kl. 4^{1/2}, hvor vi modtoges af den danske Minister Kammerherre *Brun*, de Prinsen attachederede Officerer og et Æreskompagni 21 Skud fra de der liggende Krigsskibe. Fra Liverpool Station, hvortil vi ankom Kl. 7^{1/2}, kørte Kronprinsen til Buckingham Palace, medens Følget tog ind paa det ligeoverfor liggende Buckingham Hotel. Her forefandt vi en Bunke Tryksager, hvoriblandt Kroningsceremoniellet, en Bog i Kvart paa 56 Sider; dette skal temmelig uforandret skrive sig fra 1307.

Den 19. benyttedes til Visitter og til at se sig om i London, hvis Gader, særlig de, som Processionen fra Buckingham Palace til Westminster Abbey skulde passere, var overdaadigt udsmykket med Flag, Vaabenskjolde, Guirlander og Blomster. Overalt i Gaderne var der opført Tribuner for Tilskuere til Processionen; en af disse tiltrak sig Opmærksomheden ved at være beklædt med blaat, guldræmmed Fløjl; men Pladserne kostede ogsaa 20 £.

Til Ordenens Opretholdelse i Gaderne under Kroningsprocessionen var udkommanderet 60,000 Mand og 4,000 Officerer, deriblandt 600 indiske Officerer og Soldater.

Samme Dag var der Middag hos den danske Minister.

Den 20. afholdtes den store Kroningsmiddag, hvortil var indbudt alt, hvad der var af fyrstelige Personer, Ministre og Dignitarer i London med Følge, ialt 524. Middagen afholdtes i Buckingham Palace i to store Sale, hvor Dronningen var Værtinde i den ene og Kongen i den anden; jeg havde Plads i den sidste. I Midten af Salen var et langt Bord, hvor Kongen præsiderede, og ved hvilket var placeret kongelige og fyrstelige Personer samt Ambassadører, ialt 36 Personer; uden om dette Bord var placeret 18 mindre, runde Borde med 12 Personer ved hvert og et langt Bord med 22 Personer. Ved mit Bord var placeret *Marquis de Francis de San Felices de Aragon*, *General Dor de Lastour* med *Lady Nickolson*, *Rt. Hon. Sir Edward Grey, Bt.*, *Earl of Halsbury* med *Mrs. Buxton*, *General Jungsted* med *Lady Bigge*, *Kontre-*

admiral *Tolstoy* og jeg med Lady *Waterlow*. Middagen var superb; men jeg husker kun ægte Skildpaddesuppe, fordi vi fik den samme Suppe alle otte Dage, vi var i London. Colstream Gardens Musik spillede, og den stærkt oplyste Sal med dens galaklædte Gæster tog sig udmærket ud. Der blev ingen Taler holdt.

Den 21. om Formiddagen var de fremmede Afsendinge tilsagt i civil Galla og Knæbenklæder til Audiens hos Majestæterne; man blev modtaget i Slottets Stueetage, hvor jeg ved Erindringen om tidligere Besøg ved det engelske Hof blev meget forundret ved at se de fleste tilstedeværende ryge Cigaret til Trods for de aabne Trapper, hvoraf Røgen maatte stige op til de Saloner, hvor Majestæterne opholdt sig. Da min Tur kom, afleverede jeg min lille *speech* til Kongen om den danske Marines Lykønskning og den Ære, det var for den, at han havde modtaget Udnævnelsen til dens Æresadmiral, medens Dronningen, der stod ved Siden af Kongen, betragtede mig, syntes jeg, med et vist sarkastisk Smil.

Den 22. var den store Kroningshøjtidelighed. Fra tidlig Morgen var Londons Gader, hvor Kroningsprocessionen skulde passere, fulde af Mennesker, som stræbte at skaffe sig Plads paa Tribuner og Fortove.

Kl. 2¹/₂ aabnedes Westminster Abbey for de indbudne Gæster, ialt 7000. Jeg selv mødte i Forhallen for at afvente Kronprinsen og slutte mig til ham i Processionen op ad Kirkegulvet; som Storkors af *Saint Michael and Saint George* var jeg iført Ordenens rigt udstyrede Silke-

kaabe. I Hallen saa jeg Overhusets Medlemmer i Hermelinskaaber med Fruer, Dommerne med store Parykker, galaklædte Embedsmænd og Officerer, *corps diplomatique's* 220 Medlemmer, 1000 Adelsmænd med Damer, Underhusmedlemmer o. fl. Kl. 9 $\frac{1}{2}$ ankom de ialt 200 fyrstelige Gæster i Procession, saavel europæiske som indiske og eksotiske, et pragtfuldt Optog; jeg sluttede mig til Kronprinsen, og da han havde indtaget sit Sæde, søgte jeg den mig anviste Plads. Jeg maa nævne den Præcision, hvormed hver Gæst havde faaet anvist sin Plads, jeg saa ikke en eneste Usikkerhed. Kl. 10 ankom Prinsen af Wales med Følge. Kl. 10 $\frac{1}{2}$ forkyndte Kanon-skud, at Kongeparret havde forladt Buckingham Palace, og Kl. 11 traadte Processionen ind i Kirken. I Spidsen gik Biskopperne, fulgt af Statens højeste Dignitarer, Herrolder i maleriske Dragter, Repræsentanter for Rigets ældste Slægter bærende Englands, Skotlands, Irlands og de forenede Kongerigers Standarter, derefter Canadas, Indiens, Australiens, Ny Zealands og Sydafrikas Standarter, baarne af tidligere og nuværende Vicekonger og Guvernører; saa kommer Dronningen, hvis Slæb bæres af unge Adelsfrøkener. Et lille Stop — Adelsmænd, der paa Puder bærer Rigsæblet, de gyldne Sporer, Statens Sværd og Edward Bekenderens Krone, — tilsidst Kongen i Kongekaabe, omgivet af Biskopper og Livvagtofficerer i røde, guldbroderede Uniformer. *Vivat Regina* og *Vivat Rex* lyder ved deres Indtræden i Kirken.

Efter at Kongen og Dronningen har taget Plads i

Tronstolene oppe foran Alteret, træder Ærkebiskoppen af Canterbury frem og raaber ud til Forsamlingen: „Jeg forestiller Eder Kong George, er I rede til at yde ham Hyldest“. Fra Forsamlingen lyder: „*God save the King*“, fulgt af Trompetfanfarer.

Efter en lang Vekselsang mellem Biskopperne og Forsamlingen aflægger Kongen Kroningsmeden paa Biblen, hvorpaa Ærkebiskoppen foretager Salvingen med den hellige Olie og tilsidst Paasættelsen af Kronen; da dette er udført, aflægger Prinsen af Wales og Hovederne for de ældste Adelsfamilier Kongen Hyldest.

Derefter følger Salvingen og Kroningen af Dronningen.

Ærkebiskoppen holder en kort Tale, og efter Salmesang forlader Processionen Kirken i samme Orden som ved Ankomsten.

Man havde været Vidne til en pompøs og skøn, kirkelig Handling.

Den 23. gav Kongen og Dronningen et stort Gallabal i Buckingham Palace.

Det var en glimrende Forsamling af gallaklædte Damer og Herrer i straalende, ordensbehængte Uniformer fra alle Verdens Lande, Repræsentanter fra alle de engelske Kolonier lige fra de indiske med Diamanter smykkede Fyrster til Repræsentanter fra Oceaniet i Skind og Huder. Paafaldende var den Opmærksomhed, Kongen skænkede de indiske Fyrster; Enkedronning *Alexandra* var ikke til Stede, da Etiketten forbyder, at et kronet Hoved er til Stede ved Kroningsfesterne.

Jeg stod og talte med en af de os attachedede Officerer, da han gjorde mig opmærksom paa to smaa, civilklædte Japanere, der stod beskedent i en Krog — det var de fra den japansk-russiske Krig berømte Admiral Togo og General Nogi. Jeg bad ham forestille mig, og jeg vekslede nogle Sætninger med Togo; men Nogo kunde kun japansk, hvorfor jeg maatte indskrænke mig til at trykke hans Haand.

Fra Verdensudstillingen i London 1862 havde jeg Erintringen om alle de blonde Skønheder, man saa dér, da det engelske Aristokrati mødte paa den Dag, da den store Præmieuddeling foregik; til min store Forundring var der sket en stor Forandring, man saa næsten udelukkende mere eller mindre mørkhaarede Damer. En norsk Søofficer kom hen til mig og ytrede sin Forundring i samme Anledning i et halv vredt Udbrud: „Hvor Fa'en er alle de engelske Blondiner henne“.

Den 24. var den store Flaaderevue ved Portsmouth. Paa otte snorlige Linier laa 4 Divisioner af Kanal- og Atlanterhavseskadren med deres tilhørende Torpedo- og Undervandsbaadflotiller, ialt 174 moderne Skibe med en Drægtighed af 1,700,000 Tons; et imponerende Syn. De fremmede Orlogsmænd laa paa en Linie for sig selv, Revuen begunstigedes af det skønneste Vejr.

Kl. 11 ankom Kongen ombord i Kongeskibet „Victoria and Albert“, efterfulgt af Yachterne „Irene“, „Alexandra“ og „Enchantress“, ^{og} ombord i hvilke alle de kongelige Gæster befandt sig. Da Kongeskibet nærmede sig,

faldt det første Skud fra Admiralskibet „Lord Nelson“, og en øredøvende Salut fulgte dette fra de engelske og fremmede Skibe. Kongen passerede langs Linierne under Hurraraab fra Skibene og forlod derefter Flaaden; om Aftenen var denne illumineret; et pragtfuldt Syn.

Af de Festligheder, som endnu skal nævnes, var to Gallaforestillinger i „His Majesty Theatre“ og i „Royal Opera“; i det sidste blev givet en Akt af „Aida“, „Barbereren i Sevilla“ og „Romeo og Julia“; Programmet var trykt paa hvidt Silketøj. Den danske Købmand *Nielsen Ladefoged* gav paa sin Landejendom et *garden party* til Ære for Kronprinsen. Vi var kort sagt hver Dag til Lunch, Middag og Bal eller Teater, ikke et Maaltid paa Hotellet.

Den 28. forlod vi London med Jernbanen til Harwich; Jernbaneselskabet gav Middag i Toget, hvor vi heller ikke undgik den uundgaaelige, ægte Skildpaddesuppe. Middagen indtog vi lige saa uforstyrret som i en Stue, saa akkurat ligger de engelske Jernbaneskinner i Mod-sætning til, hvad der er Tilfældet paa Fastlandet, hvor et Maaltid i Spisevognen tit er en Lidelse, saadan som man bliver rystet.

En Kroning i England er en Erindring for Livet.

Af Beskæftigelser inden for Marinen skal jeg nævne, at jeg i 1890 sammen med daværende Kaptain *Drechsel* startede „De danske Havundersøgelser“, en Virksomhed, som jeg paa Grund af et langt Sygeleje, opgav i 1902. Undersøgelserne er senere under Kommandør *Drechsel's* dygtige Ledelse gaaet ind under de internationale Havundersøgelser.

Den Beskæftigelse, der har interesseret mig mest, er Grønlands videnskabelige Undersøgelse. Den grønlandske Kommission eller, som dens fulde Navn er, Kommissionen for Ledelsen af de geologiske og geografiske Undersøgelser i Grønland var udnævnt 1872 og bestod af Kommandør *Ravn*, Professor *Johnstrup* og Direktør for Grønlandske Handel *Rink*; men det var *Johnstrup*, der trak Læsset, da de andre Medlemmers Embeder ikke levede dem megen Tid. Samtidig med videnskabelige Arbejder, blandt hvilke maa nævnes *G. Holm's* Konebaadsekspedition til Østkysten og *J. A. D. Jensen's* Vandring paa Indlandsisen, blev der taget fat paa Vestkystens Kortlægning, der næsten udelukkende blev udført af Søofficerer og var fuldført i det store hele 1888. Resultatet af disse Arbejder offentliggjordes i „Meddelelser om Grønland“, der i 1890 talte 8 Bind. I samme Aar ønskede *Ravn* paa Grund af sin Ministervirksomhed at udtræde af Kommissionen, og han og *Johnstrup* blev enige om, at jeg skulde afløse ham, rimeligvis paa Grund af min Rejse langs Grønlands Østkyst i 1879 og min Afhandling om denne Kysts Besejling. Jeg blev derfor kaldt op til *Ravn* for at spørges, om jeg vilde afløse ham; men inden jeg fik Tid til at svare, fjædede han til, at gjorde jeg det ikke frivilligt, blev jeg beordret. Jeg var saaledes Medlem af Kommissionen. *Johnstrup* vedblev imidlertid at trække Læsset, da *Rink* efter sin Afsked var flyttet til Christiania, og jeg var meget udkommanderet; men Arbejdet fortsattes med Kraft, da *Johnstrup* ofrede det det meste af

sin Tid. *Rink* døde imidlertid 1893, og Natten mellem 1894 og 95 døde *Johnstrup*, endnu arbejdende paa Sygelejet, og det sidste Smil, der oplyste hans Ansigt, var sikkert det, der blev fremkaldt ved Meddelelse af mig om, at nogle Clichéer var færdige. Saa stod jeg ene og ønskede ingen Hjælp, før adskillige Forhold var ordnet og alt lagt tilrette. I 1896 indstillede jeg, at de to udmærkede Grønlandsforskere, Kommandør *G. Holm* og Dr. phil. *K. J. V. Steenstrup* tiltraadte Kommissionen, hvilket skete; med disse to udmærkede Mænd arbejdede jeg videre, da Kommissionen led det store Tab 1913 at miste Dr. *Steenstrup*; hans, *Rink's* og *Johnstrup's* Nekrologer har jeg skrevet i Meddelelserne.

Det har altid gældt om at tilføre Kommissionen arktisk Virksomhed og Kundskab, og som nye Medlemmer kunde jeg ikke foreslaa Ministeriet nogle bedre end Kommandør *Amdrup*, Professor i Minerologi *Bøggild* og Professor i Geografi *Steensby*, veltjente Grønlandsforskere. Professor *Steensby* døde til vor store Sorg i 1920 og blev erstattet af Professor i Geografi *Vahl*; *Holm*, *Amdrup*, *Bøggild*, *Vahl* og jeg udgør den nuværende Kommission.

Kommissionens Virksomhed bestaar som nævnt i at udsende videnskabelige Ekspeditioner og at offentliggøre disses Resultater i „Meddelelser om Grønland“. Lederne af Ekspeditionerne har næsten udelukkende været danske med enkelte fremmede Deltagere, og Kommissionen har haft det Held at raade over Ledere, der var deres Hverv voksen; ikke mindre end tre Universitetsprofessorer har

stillet sig til Raadighed. Geografi er jo en vidtomspændende Videnskab, og alle dens Grene har været dyrkede. I „Meddelelserne“ findes: Geologi, Zoologi, Botanik, Topografi, Studier over Indlandsisen, Linguistik, Etnografi, Meteorologi m. m. — En vigtig Forøgelse har „Meddelelserne“ faaet ved Resultaterne fra den Ryderske Ekspedition og Danmarksekspeditionen.

Ved Bearbejdelsen af det fra Grønland hjembragte Materiale har flere udenlandske Videnskabsmænd medvirket. „Meddelelserne“ tæller nu 63 tykke Bind; det er et Værk, der overalt nyder megen Anseelse og af indenlandske som udenlandske Videnskabsmænd, Arktikere og ark-tisk interesserede betragtes som klassisk.

I Foraaret 1923 havde Kommissionen den Ære at modtage fra Det Geografiske Selskab i Paris *La Medaille d'Or du prix Alexandre de la Roquette*, der kun uddeles hver femte Aar.

Et fortrinligt Samarbejde har altid fundet Sted inden for Kommissionen og mellem Kommissionen og de udsendte Forskere, og jeg benytter denne Lejlighed til at udtale min Tak til dem alle; denne Tak gælder ogsaa Indenrigsministeriet, Rigsdagen, Carlsberg-Fondet og Styrelsen for Kolonierne i Grønland for deres altid beredvillige Støtte.

Det nuværende Røre om Grønland finder Kommissionen selvfølgelig ubehageligt, selv om den ikke frygter en uheldig Udgang af Sagen.

De norske Fordringer er virkelig uforstaaelige. De Nord-

mænd, der i det 10. Aarhundrede drog til Grønland, var ved *Hans Egede's* Ankomst fuldstændig uddøde i Kampen med de indvandrede Eskimoer (Skrællinger), uden at der fra Norge var gjort noget Forsøg paa at bringe dem Hjælp. Det nuværende Grønland er i social, merkantil, administrativ og videnskabelig Henseende udelukkende Resultatet af dansk Foretagsomhed og store, danske, finansielle Ofre, og en dygtig Administration har i Modsætning til andre Steder bevaret den indfødte Befolkning. Grønland er desuden traktatmæssigt dansk.

Den 30. September 1906 tog jeg min Afsked efter at have tilhørt Marinen i 55 Aar og oplevet den kolossale Forandring, Søkrigsmateriellet har gennemgaaet i det Tidsrum. Jeg har faaet hele min Opdragelse under Sejl, set de smukke Skruefregatter blive byggede og forsvinde, set Panserskibe bygges og oplides, Torpedobaade og Undervandsbaade bygges. En af mine sidste Tjenesteforretninger var en Tur med vor første Undervandsbaad; jeg har ikke fløjet; men det kan jo komme.

Med Vemod tænker jeg tilbage paa de gamle Sejlskibe — dem, der lokkede mig til Søen.

Jeg har tilsidst givet efter for de mange Opfordringer til at skrive mine Erindringer; jeg har ikke ført Dagbog, men skrevet efter Hukommelsen, og de Paagældende bliver vist skuffet; men det bliver

NAVNEFORTEGNELSE UDDRAG

<p>Abdel Kader, S. 36.
 Agassiz, S. 102, 103, 104.
 Hertuginde af Alba,
 S. 93.
 Prins Albert af Monaco,
 S. 126, 127.
 Amdrup, S. 136.
 H. C. Andersen, S. 73, 78.
 Bazaine, S. 31, 47, 61, 62,
 67, 68, 71, 72, 73, 75.
 Berner, S. 122, 123.
 Sarah Bernhard, S. 23.
 Glais Bigoin, S. 46.
 Bismarck, S. 81.
 Bluhme, S. 21.
 Bombelles, S. 59.
 Hélène Autard de Bra-
 gard, S. 90.
 Brun, S. 128.
 Malthe Bruun, S. 87.
 Bøggild, S. 136.
 J. C. Christensen, S. 120.
 Cloué, S. 25, 35, 59, 73,
 75, 76.
 Croizette, S. 23.
 Davis, S. 60.
 Dawes, S. 121.
 Detournières, S. 45.
 Porfirio Diaz, S. 59.
 van Dockum, S. 14, 17.
 Douay, S. 35.
 Drechsel, S. 134.
 Duperré, S. 79.
 Duus, S. 25, 43.</p> | <p>Edward den 7de, S. 116.
 Forey, S. 31, 46.
 Gambetta, S. 108.
 Glahn, S. 128.
 Grey, S. 129.
 Hall, S. 14.
 Hambro, S. 11.
 de Hegermann Linden-
 crone, S. 101, 105, 106.
 Heide, S. 125, 126.
 Prins Heinrich, S. 115,
 120, 121.
 Holm, S. 110, 135, 136.
 H. P. Holst, S. 10.
 Humboldt, S. 57.
 Høffding, S. 7.
 I. A. D. Jensen, S. 135.
 Johnstrup, S. 135, 136.
 Juarez, S. 30, 31, 59, 61,
 63, 67, 71.
 Jungersen, S. 114.
 Knuth, S. 107.
 Koch, S. 115.
 Nielsen Ladefoged, S. 134.
 Lesseps, S. 90.
 Loubet, S. 128.
 Lütken, S. 100, 101.
 Maximilian, S. 31, 32, 58,
 61, 64, 68, 73, 75.
 Merimée, S. 81, 82.
 Metternich, S. 76.
 Michelsen, S. 121, 122,
 123.
 Mohn, S. 100.</p> | <p>Monrad, S. 14.
 Muxoll, S. 14.
 Napoleon III, S. 30, 31,
 32, 73, 74.
 Prins Napoleon, S. 82.
 Nicolai den II, S. 119.
 Christina Nilsson, S. 100.
 Nissen, S. 121.
 Nogi, S. 133.
 La Roucière le Noury,
 S. 78.
 Nyholm, S. 118.
 Patti, S. 23.
 Paulli, S. 7.
 Perrier, S. 128.
 Picard, S. 128.
 Pouchet, S. 99.
 Ravn, S. 108, 110, 135.
 Rink, S. 135, 136.
 Rothe, S. 110.
 Rothe, S. 128.
 Ruyter, S. 125, 126.
 Schneider, Hortense, S. 23.
 Schultz, S. 113.
 Schönheyder, S. 13.
 Steensby, S. 136.
 Steenstrup, S. 136.
 Steinmann, S. 13.
 Suenson, S. 10, 107, 108.
 Tietgen, S. 107.
 Togo, S. 133.
 Vahl, S. 136.
 Wilde, S. 14, 19.
 Wilhelm den II, S. 125.</p> |
|--|--|--|